

Abody Béla
KESZTYŰS KÉZZEL

SPORT zsebkönyvek

Abodj Béla

KESZTYŰS KÉZZEL

SPORTZSEBKÖNYVEK

Szerkeszti:

Kocsis L. Mihály és Kő András

Abody Béla

KESZTYŰS KÉZZEL

Asztalitenisz

*1982. évi gyermeknapi
sportvezetőkedő*

*II. helyezette
részére.*

*Feladván tömegsport
biztonságtól.*

Szaklektorálta:

ANTAL ZOLTÁN, FÜZESSY ZOLTÁN

Fotók:

Farkas József, Geleta Pál, Koppány György, Záhonyi Iván,
valamint *Abody Béla* és *Kő András* archívumából

© *Abody Béla, 1982*

ISBN 963 253 566 9

ISSN 0209—8857

S P O R T

A kiadásért felel: **Dr. Árky István**

82/980 Franklin Nyomda, Budapest

Felelős vezető: **Mátyás Miklós** igazgató

Felelős szerkesztő: **Dr. Nádori Lászlóné**

Műszaki vezető: **Fraunhoffer Ferenc**

Műszaki szerkesztő: **Meskó Gyula**

A fedéltervet **Hemző Károly** fotójának felhasználásával

Boczkó Kornél készítette

Terjedelem: 7,5 (A/5) ív + 24 old. képmelléklet

TARTALOM

Én és az ökölvívás	7
A hang	23
Az első „sporttársak”	27
Nagy mérkőzések	29
Bokszt és szöveget	39
Az újságíró hozzászól	47
Durva sport? Szép sport?	53
Profi? Amatőr?	63
Listák	69
Ali	105
Mit hoz a jövő?	133
Ráadás	145

Hogy' kerül a csizma az asztalra?

Pontosabban szólva: mi közöm az ökölvíváshoz? Van-e joga egy savanyú bölcsésznek, aki személyazonossági igazolványa szerint író, s egy — azt hiszi — kulturális lapocskát is szerkeszt, a bokszt ügyeibe beleszólni?

Meg kell magyaráznom „bűnöm” okát, eredetét. S ha sikerül a dolog, talán még egynémely általános tanulságokhoz is eljuthatok.

Ami illetékességem, vagyis illetéktelenségem ügyét illeti, engedjessék meg a kérdés: biztos, hogy széles a hazában egyes-egyedül én szólok bele olyasmibe, amihez nem értek? Fogadja el az olvasó első számú mentségemet. S e védelem fokozható is. Akadtak e nemes sportnak olyan — néha bizony nem is rövid — szakaszai, amelyekben nagyobb szavuk volt az illetékteleneknek, mint akik értették a dolgukat.

Az én munkám ártatlan.

Ártatlan — ezt úgy értem, hogy nem szakszerűtlenségeket igyekszem szakszerűségeknek beállítani. Könyvem voltaképpen önéletrajz. Jobban mondva, képzelt vagy imitt-amott megjelent önéletrajzom egy keskeny szelete: viszonyom az ökölvíváshoz.

No, persze, sok szó illette ezt a próbálkozásomat.

— Méltó egy (állítólagos) íróhoz könyvet írni az ökölvívásról? Nem szégyen ez, a művészet, a tanult szakma elárulása?

Azt hiszem, jobban állnánk, ha ez lenne a legnagyobb véték, amit magyar író elkövetett. (Vagy el fog követni, szólal meg bennem a jós.) Jómagam

is követtem már el az irodalom szellemétől igencsak távoli csínyeket. Mi több, akkor kerültem a legmesszebb a szellemi munkától, amikor úgy véltem, azt művelem.)

Ámde ennyi mentegetődzés már-már gyanús; sok a jóból. Jogommal élek: egy élményt próbálok rögzíteni. Részint önző okból: minden szerző meg akarja örökíteni önmagát, lássa és láttassa személyiségét, így biztosítsa maradandóságát.

Részint pedig önzetlen okból. Nem valami könnyű a tapasztalatcsere, különböző múltak, jövődők, alkatok közötti szóváltás, egymáshoz alig illő felfogások rokonítása. Mégis meg kell kísérelni, hogy közelebb kerüljünk egymáshoz. Nem vagyok én olyan merész, hogy a magamét mondjam jobbnak, fontosabbnak, értékesebbnek, érdekesebbnek. De a fordítottja sem biztos: lehet, hogy a nyájas olvasó téved, s ez egyszer nekem van igazam; néha a vak tyúk is talál szemet. Ez a könyv hát — így lehetne megfogalmazni — „önéletrajzi olvasmány”. S mögötte az ökölvíváshoz fűződő viszonyom általános tanulságai: szerény ötletek, emlékek, egy amatőr, sőt a szorítón kívül álló tapasztalatai.

Hát így valahogy.

Kezdődjék a vallomás: soha életemben nem boksoltam versenyszerűen.

Pontosabban: mégis, ha nem is a megszokott módon és indítékokkal.

Engem az élet kényszerített rá, hogy — jól-közepesen — megtanuljam e mesterség fogásait, s jussak velük valamire, ha törik, ha szakad.

Második-harmadik elemiben történt; hogy melyik évjáratban, szeretném elhallgatni, úgysem tartozik a história lényegéhez.

Volt ott egy fiú, aki módfelett gyűlölt, ámbár erre neki semmi néven nevezendő okot nem adtam. (Nem ő volt az egyetlen.) No, de erről valamivel részletesebben, mert hogy a tárgyhöz tartozik, sőt valamit talán megmagyaráz.

Úgy tudom, nem illendő, hogy az ember önmagáról sokat beszéljen. Nem való a figyelmet magunkra terelni, s ezzel mintegy hangsúlyozni, sőt túlhangsúlyozni jelentőségünket.

Ámde a kényszer gyakorta nagyobb a szabálynál. Szót kell ejtenünk magunkról, ha rólunk van szó. Valami mondanivalóról.

Így valahogy kényszerülök kisiskolás jellemem és fizimiskám ügyében vallani. Keresve a kapcsolatot „személyiségem” és az ökölvívás között.

Azt hiszem, az ördögöt sem érdekli, milyen tanuló voltam. (Természetesen jeles.) Meg aztán nincs is a dolognak különösebb jelentősége: igazándiból az élet osztályoz, az sem mindig igazságosan.

Ám a jeles kalkulus, a jó tanulás, a szelíd magatartás meg nem bocsátható. Minden jótett megkapja a maga méltó büntetését — írja nagy írónk és szellemes gondolkodónk, Szerb Antal. A jó tanuló szükségképpen stréber, beképzelt, mások helyzetét rontó, őket a tanárok szemében leszálító.

Sokat szenvedtem „erényeim” miatt. Hozzá még alkatom tehertétele is súlyosbította helyzetemet: istentelenül kövér voltam. (Zárójelben: most is, ámbár sok esztendő óta betegeskedésem óta és mai utó-nyavalyám állapotában vagy huszonöt kilogrammal „karcsúbban”. De e hajdani rekordkövérség, s a mai viszonylagos „teltkarcsúság” felnőttkoromban szégyent sosem okozott, emberi kapcsolataimat nem rontotta, fájdalmas sérelmeket nem okozott: úgy látszik, felnőtteknek megengedettett, netán egyéb „erényekkel” pótolható volt e kis szépséghiba. Ezzel áltatom magam.)

E szenvedést a külvilág hagyományos támadásai váltották ki. Megverték — lehetőleg, szokás szerint, egyszerre többen; biztos, ami biztos —, megpofoztak, hólabda-sortűzben részesültem, s az akcióhoz néhány jó szó is csatlakozott.

Természetesen nem árulkodtam. Ne higgyék, hogy erkölcsi okokból, nemes gesztusképpen: ilyen emelkedett szellem nem voltam. (Ma sem vagyok; nem óhajtok a külvilággal szelídebb lenni, mint amit megérdemel: egyre inkább gyakorlom

a „biológiai önvédelem” módszereit.) Inkább arról lehet szó, hogy rühelltem volna csúfos kudarcaim bevallását; végül is ezek vereségek voltak, megszégyenítettek, leszállítottak, megsemmisítették „egyéb érdemeimet”.

Mitévő legyek?

Nem lévén béketűrő Jób, arra nem gondoltam, hogy elviselem osztálytársaim támadásait. Nyájaskodásról, barátságos viselkedésről sem lehetett szó. Ezt a csatát meg kellett nyernem.

Apámhoz fordultam: tud-e segíteni?

Tudott. Mindig tudott.

Munkahelyén, a Műegyetemen, ahol professzor-ként dolgozott, testnevelési tanszék üzemelt.

Vezetőjét dr. Magdányi Antalnak hívták és — nyilván korábbi neve nyomán — Magdinecznek becézték. Hogy miféle doktorátusa volt, s a sport-hoz vajon hogyan kapcsolódó, nem tudtam és talán más sem; mindenesetre a világ dolgaiban, a kultúra fontosabb ügyeiben tájékozott ember volt, persze, a sportok ügyes-bajos dolgaiban, elméleti és gyakorlati vonatkozásaiban is tökéletesen készült. (Bizonyítja a korabeli újságok nem egy híre, beszámolója: a Műegyetem versenyzői [MAFC] alaposan kitettek magukért; ha emlékezetem nem csal, kosárlabdázásban, kézilabdázásban, evezésben, céllövésben leginkább, de sok másban is.) Hogy ő maga milyen sportágakat űzött hajdanában, nem derült ki; az sem biztos, hogy egyáltalában sportolt-e, de Shaw gonosz és legtöbbször találó mondása — „Aki tudja, csinálja, aki nem tudja, tanítja” — itt célt tévesztett. Neves és eredményes sportszervező volt.

Őt kérte meg jó apám, venne kézbe.

Máig tartó bűnöm, hogy a külvilág érdemes és érdemtelen képviselőit leginkább érzelmi úton közelítem meg, s önkényesen illesztem egy saját és sajátos mitológiai rendszerbe, igen kevés helyet hagyva az értékelés folyamatának. Éppen ezért az volt a fontos, s döntötte el sorsomat, hogy nagyon rokonszenves ember volt. Mellőzte a „kiskorúsítás” nyájas mutatványait, amelyeket nem szenvedhettem. (Ma sem.) Még kevésbé volt peckesnek,

katonásnak nevezhető; nem parancsolt, nem utasított. Ezt sem kedveltem volna. (Ma sem tűröm, pedig sok a próbálkozás.) Azt hiszem, nem volt igazi ökölvívás-rajongó, meglehet még sportrajongó sem; kapcsolatunkat inkább afféle szívességtevésnek, játéknak, „miért ne?”-szerű időtöltésnek tekintette, mintsem testnevelésügyi missziónak.

Hanem — mégiscsak szakember lévén — tette, amit kell. Pokolian megdolgoztatott.

Kesztyűm már volt, a Jézuska hozta pár hónapja. Nem tudom már, hány unciás lehetett, de istentelenül vastag, kipárnázott. Mint egy karmantyú, magyarán muff. Ebben csak azt éreztem illogikusnak, hogy miért én, a leendő kezdő kaptam ilyen ütéstompító, veszélytelen jószágot, amivel az ellenfél aligha érzi meg amúgy is gyenge szurkálásomat; miért nem az ellenfél öklét bugyolálják vattába? (Igaz, arra elég volt, hogy a szenteste kegyeletes hangulatában örömteli játékosságomban kiverjem vele atyám egy fogát.) Mindenesetre tetszett a holmi, fogdostam, tapogattam, szagolgattam. (Szomorú búcsúnkat éppen csak zárójelben írom ide; a majdani infláció keserves napjaiban került eladásra; akkoriban és soha többé ökölvívó-gyakorlatot már nem folytattam, legfeljebb egy-két pofont osztottam ki itt-ott, míg ezt is abbahagytam. Jól tettem? Biztos?) Vártam hát, hogy kesztyűt ragadok, és elkezdődik a küzdelem.

Csakhogy egészen más kezdődött. Ami még csak nem is hasonlított az általam elképzelt ökölvíváshoz.

Hetekig — hónapokig? — is eltartott ez az előkészítés. Ugráltam, guggoltam, billegtem — túlméretezett testemmel ötszörös teljesítmény —, kezem-lábam tekergettem. Fújtattam, csorgott rólam az izzadság, tántorogtam, megbénított az izomláz. S ami a nagyobb baj, az előkészületek eltakarták előlem a cél látványát. Egyre távolabb kerültem a reménytől, hogy én valaha bokszolni fogok.

Mindössze egy — megengedem, halovány és közhelyszerű — gondolatcsíra kezdett mocorogni bennem; enyhítő körülmény.

Kezdtam a dolgot megszokni. Ez tagadhatatlan-

nul kétértelmű jelenség, s ilyenképpen kétértelmű megfogalmazás is. Hiszen a rossz ügyekre való idomításnak is ez a menetrendje: a mechanikus előkészítés. Az alapozás, ha úgy tetszik. De vonatkozik ez minden jóra is: a hegycsúcs megmászása sem a tetején kezdődik, hanem a hegy tövében. S ide tartozik, azt hiszem, hogy mindent meg lehet szokni. (Sajnos, vagy hál'isten? — kérdem ma, főlösen gazdag élettapasztalataim alapján.) Kezdttem tudomásul venni, s életem kevésbé szórakoztató, de szükségszerű részévé avatni ugrándozásaimat. Hozzászoktam. (Megérezve tán, hogy életem későbbi szakaszában nagyobb marhaságokhoz is hozzá kell majd szoknom a külvilág kényszerére, vagy önként. Jobb előbb kezdeni — talán.)

S aztán magasabb osztályba léptem. Nem ez volt még az igazi „kard ki kard”, de most már az irracionálisnak festő mozgásformákat az ökölvívást mímelő mozdulatok váltották fel; no, persze, csak apránként; ezt hívják árnyékbokszolásnak, tudvalévő.

Ez már jobban ízlett. Akkor is túl élénk, s a valósággal akarva-akaratlan perbe szálló képzeletem könnyen vetítette szemem elé ellenfelemet, majd másokat, konstruált személyeket, egy-egy taszító tulajdonság megtestesítőit is. S aztán csihi-puhi! (Ezt ma is játszom, képzeletem változatlanul nagyobb lévén, mint lehetőségeim. S a kockázat is szerény. Amellett egy-két „szemverő-tevékenységem” látszólag bámulatos eredményt hozott. Mit lehessen tudni?) A védekező hadmozdulatokat — a kettős fedezéket leszámítva — sohasem tanultam meg. (Ez is szépen rímel mai életformámra.) Ez érthető volt: lomha, túlméretezett lábammal sosem tudtam a kellő időben hátralépni, az „Orbános” törzshajlítások, bár nagyon tetszettek, de szinte sosem sikerültek; jóformán csak nagyon erős és egész szerkezetemhez képest igen gyors karomban bízhattam. Egyébként mesterem hetekig a balegyenest erőltette — abszolút jobbkezes-jobblábás voltam-vagyok —, ahol is mind az erő, mind a sebesség a nagyobb gondot okozta, a mozdulat kitöréssel is, kitörés nélkül is kényelmetlen

volt és valami okból primitívnek és könnyen kiszámíthatónak éreztem. (Ezt az ügyet, abszolút fizikai — szellemi? — egyoldalúságomat a sors végképpen, s a maga játékos szimbolikájával jócskán megpecsételte, épp e könyv írása közben; egy pokoli műtét után bal kezembe szerelt művés infúziós szerkezet alig használhatóvá szavalta le a kis jószágot.)

Körülbelül eljutottunk odáig, ameddig akartunk. Tehetségtelen, de többé-kevésbé tájékozott amatőrre váltam, egy-két alapadottságom bizonyos rendszerré állt össze, meglévő erőmet is hasznosítani tudtam. S a lélek első osztályú volt és besegített a testnek: támadó kedvemet fáradékonyságom, gyors kimerülésem sem lohasztotta. Féltoltan is mentem előre, immár leengedett karral, fújtatva, s egyetlen igazi fegyveremet, jobbegyenesemet, néha nagyon megdicsért, bár túlságosan széles ívű lengőmet (ez bizony teljes körswing — figyelmeztett tanárom) használva, bár alig bírtam emelni a karomat.

S ekkor történt valami. Utolsó figyelmeztetés és máig érvényes tanulság. Ideírom, más is használhatja. Nem csak, sőt főképpen nem testi, hanem szellemi értelemben.

Apám minden alkalmat megragadott, hogy idomítson. Hogy mennyi eredménnyel, ne én döntsem el. Utólag azt hiszem, kevesebb több lett volna, de ez már nem ide tartozik.

Dolgozott tanszékén egy fiatal maláj, a Fülöpszigetek állampolgára. A dzsemborira érkezett, aztán itt ragadt, máig sem tudom, miért. Valószínű, hogy választott hivatása — harminc év múlva hazájában világjáró, neves professzorságig vitte — csábította apámhoz, aki nyilván előrébb tartott a repüléstani kutatásban, mint a jó filippinek. E sziget lakói általában abszolút háromnyelvűek — legalábbis akkortájt azok voltak —, az ősi, elporladó nyelv, a több százados uralomra emlékeztető spanyol mellett anyanyelvi szinten állt angol nyelvtudásuk, lévén az ország akkor még az Egyesült Államok tagállama, egyik csillag a lobogón, de inkább gyarmat.

A fiatallembert Antonio de Leonnak hívták. Apám — aki nagyon sok emberen próbálta ki, mennyi baj, büntetés és hálátlanság jár a hálára méltó jótettekért — úgy gondolta, zsebpénzhez juttatja munkatársát, s engem az angol nyelvre fog. (Ennek köszönhetem, hogy mindmáig az angol egy különös, gyarmati változatát beszélem.) A vállalkozás kissé elhamarkodottnak és apám természetének megfelelően szórakozottnak bizonyult; megfélekedezett róla, hogy mindössze ötesztendő vagyok, bár tudtam olvasni, s akkor még írni is. Amellett volt egy nem valami hatásos priuszom; még korábban másfél évig egy osztrák leányzó tanított anyanyelvére, az Anschluss veszélyét jósolgatva szüleimnek. S önhibáján kívül, néhány vizuális emlékekkel ajándékozott meg, amiből — bár túlságosan közvetett és finom módon — a nemek közötti különbségekre következtethettem. (Lehet, hogy e sorompónál kellett volna megállnom?)

No, félre a képzelet kurta zsákcúcjának vidékeről; Leon mester — magyarországi használatra Tóni — befutott és angoloztunk. Fejlődésem, azt hiszem, átlagos lehetett, miként szorgalmam és nyelvérzékem is; utóbb aztán a középiskola, az egyetem és a műfordítás juttatott el véges lehetőségeim határáig.

De Tóniról más is kiderült. Teljesen váratlanul és véletlenül. Még ifjabb korában ő is bokszolt odahaza, méghozzá rendszeresen, sportszerűen, évekig. Történeteik bizonyították, hogy amit mond, hiteles, szakszerű. Legfőbb büszkesége egy vereség volt. A bajnokság első fordulójában Padillával, egyetlen világszínvonalú öklözőjünkkel került össze. (Akinak „világszínvonaláról” Harangi Jimmy bácsi, az 1936-os berlini aranyérmes mesélhetne, ha élne; a negyeddöntőből az ő keserves legyőzése árán juthatott tovább.) A mérkőzést, persze, a matador nyerte, de állítólag nehezen, s Tóni frissen végigállta a három menetet.

Szegény Tóni e harcos múltja eldöntötte sorsát, igaz, némileg angol tudásom színvonalát is. Már akkoriban kifejlődött bennem nagyon kis-

számú gyakorlatias tulajdonságaim egyike: szerencsésen — persze, inkább ösztönösen, mint tudatosan — tudtam vegyíteni a szelídséget és erőszakosságot. Jobban fogalmazva: az elsővel leplezni a másikat. Ily módon sikerült Tóni terelése: ugyan mutatná be hajdani tudása maradékait árnyékbokszolás formájában.

Ez nagyon tetszett, de nem elégítette ki étvágyamat. S nem is a cél volt, hanem egy terv része. Csakhamar összezsáptunk. S aztán óráról órára, az unalmas angol ragozások befejezése után. Tóni nem oktatott, csak bokszolt, ezért játékunk érdekesebb volt, mint Magdányi szakszerű idomítása: órészt védekezett; ő tudta, miért.

Egyszer — véletlen vagy rossz szervezés okán — összeakadt nálunk a két Tóni. Úgy alakult, hogy angol tanárommal bokszoltam, s Magdányi nézte. Ez erőt adott, látványosan törtem előre. S akkor jött a meglepő közlés, Magdányi közbeszólása: — Így könnyű! Nem látod, hogy a tanársegéd úr csak markíroz?

Ez elgondolkoztatott. Szóval itt én valamilyen kivételezett helyzetben aratom sikereimet, s egy úgyszólván és önként vállaltan védtelen ellenfelet püfölök?

A kérdés kétágú volt. Meg kell valljam, a dolog humán része — vagyis az, hogy egy jámbor és még a maga oltalmát sem élvező árnyékbokszolót bántok — kevésbé hozott lázba. Sokkal inkább az, hogy dicsőségem jócskán megcsappant így; egy homokzsákot, vagy gumiból gyártott műembert ütni nem nagy kunszt.

Sajnos, eme fizikai és erkölcsi tapasztalataimat nem tápláltam be komputerembe.

S ezt nagyon, de nagyon megbántam.

Egy-két hónap múlhatott el, talán több vagy kevesebb; magam sem tudom. Az angolt abszolváltuk, jött a boksz. De jött ám.

Erre a mérkőzésre valami újat találtam ki. A lehető legrosszabbat. Azzal kezdem, hogy lerohanom ellenfelemet. Nem tudtam, amit — sajna — válogatottjaink sem tudnak: az ökölvívás történetében aránylag ritkán fordult elő, hogy valaki az első

menetben nyerte meg a mérkőzést. (Kivétel: ha a nagy ütőerejű, de gyorsan kimerülő bajnok tudja, hogy gyakorlatilag csak a mérkőzés eleje áll a rendelkezésére, tehát azonnal k. o.-ra megy.) Az igazi zsenik, Torma II, Bogács, Orbán Laci, Bene III tudták, hogy az első egy-két menetben nyaralni kell; a perdöntő ütés, a sorozás a végére való, a teljes energiakészlet birtokában, no meg a bírók utolsó benyomásának befolyására. Ali is ebből élt. Jó sokáig. A mérkőzést a harmadik menetben kell megnyerni.

A másik ok: a ringbe lépő ellenfelet nem feldühíteni, hanem elaltatni kell. Egy gyors testi sérelem — kivált még ép, friss állapotban — négyzetre emeli a sértett indulatait, erejét.

Ez történt. Megindultam és Tóni orrára becsúszott egy iszonyú jobbegyenes, amit bizony nem várt és szigorú védekezés helyett egy szerény hátrahajlással próbált lereagálni. De ezúttal a karom hosszabb volt, és szokásomtól eltérően törzsem is követte, jól megalapozva a mozdulatot.

S ettől Tóni begurult.

Nincs olyan érvényes oklevelem, amelynek alapján jogom lenne a „keleti lélek” természetéről filozofálni. Azt sem tudom, van-e, vagy mindössze felületes megkülönböztetésképpen került a szó forgalomba. Ám e begurulás igen speciális volt.

Maradt a mosoly, igaz, kissé eltorzult változatban. Az sem következett be, hogy nekem rontott és teljes erővel ütlegetni kezdett. (Nem hagyható számításon kívül kiszolgáltatottsága sem: „fizetett alkalmazott” volt mind angol tanári, mind műegyetemi minőségében, jó apám függvénye, bár ahogy szülőmet ismertem, ha félholtra ver Tóni, az sem változtat a helyzeten. Hajlamos volt minden bajt szükségszerűnek, sőt hasznosnak beállítani.) Csak éppen markírozásai ütéssé erősödtek, s most már ő támadott, villámgyorsan, szurkáló harcmódban. Fáradó, szánalmasan lassú ellentámadásaim nem érték el, jobbegyenesem soha többé el nem találta. (Erre azért vigyázott.) Csakhamar kizárólag védelemre kényszerültem, nem mindig szabályosan. S az sem árt, ha tudja az olvasó, hogy a védekezés

olykor fárasztóbb, mint a támadás; nem táplálja az akció, az irányítás természetes lendülete. Végül már menekültem; csak azzal védtem ökölvívó-be-csületemet, hogy megmaradtam ellenfelemmel szemben, pedig legszívesebben elszaladtam volna. (Ismer egy ilyen kínos percet a magyar boksztörténet, sajnos, német újságok hengegő fényképei is őrzik. Nagy erejű, nagy szívű és agyonverhetetlen nehézsúlyú bajnokunk, Homolya kellett hogy ki-álljon Ten Hoff ellen; eleve reménytelen vállalko-zás. Ebből lett a szabályos futás a harmadik menet-ben, a kiütést elkerülendő. Nem egészen ide tarto-zik, csak színnek szánom: Ten Hoffnak egy teljesen egyenrangú ellenfele volt odahaza, a „Rókának” becézett Runge, az 1936-os berlini olimpia bajnoka, akit jóformán nem lehetett megütni, s ő maga majdnem mindig tartogatott egyetlen, de letaglózó ütést. Vagy nyolc éven át váltva nyerték a bajnok-ságot, először inkább Runge, később Ten Hoff, a fiatalabb tűnt jobbnak, a legvégén a feltámadt Runge kapaszkodott vissza a csúcsra, s ott hagyta abba. Örök vetélytársa a háború után szépen in-dult, profi Európa-bajnokságig vitte, de aztán egy k. o. lesöpörte a színről, eltűnt. Hogy ő is futott-e utolsó mérkőzésén? Ki tudja? Lehet egyébként, hogy a szomorú Homolya-história is beleszólt „hő-siességembe” a negatív példa erejével.)

Tóni pedig egyre játékosabbá vált — talán már nem fájt az orra — és erősített. Csak kitartott, moz-dulatlan karom hosszúsága tudta imitt-amott visz-szatartani, s fel-feltámadó dühöm, ama bizonyos körswingek erejéig. De ezzel együtt végigkergetett a lakáson, szemmel látható élvezettel; szobáról szo-bára üldözött. Utóbb a fürdőszobában kötöttünk ki. Ez volt a legrosszabb, mert a szerény alapterület neki kedvezett és nem volt hová hátrálnom. Itt aztán már ott és úgy ütött meg, ahogy akart. So-vány vigasz,¹ hogy a már-már profi-időtartamra nyúlt mérkőzést nem adtam fel; végül is ő jelen-tette be küzdelmünk végét.

Tóni további sorsa már nem ide tartozik; inkább a „járjunk a dolgok végére” és elvem: egyetlen, síríg tartó feladatunk emberi és szakmai értelemben

is a nyomozás, no meg fioritura-faragó hajlamom késztet ide egy-két mondatot. Folyt tovább a bokszt — a régi, szelíd módon —, s bár jócskán megerősödtem, az orrát többé nem piszkáltam. S angoloztunk is, persze. Megházasodott, a háború után hazatért, apám mesterségét folytatta, s el is érte tudományos rangját, már amennyire ez mérhető. Életjelet soha többé nem adott; valami európai konferencián érdeklődött utánunk a magyar delegálttól, amihez az apropót az adta, hogy egy amerikai lexikonban nem egy, hanem két Abodyra akadt. Szóval volt-nincs, mindössze fenti tanulságokat, kellemes személye emlékét hagyta maga után. No és, hogy ne felejtsem, istentelen „cocney” angol kiejtésemet, amit sem a középiskola, sem az egyetem nem tudott meggyógyítani.

Ugorjunk vissza az időben. Magdányi doktornak egy szót sem szóltam csúfos kudarcomról, csak éppen komolyabban vettem a dolgot. S jól agyamba véstem, hogy a világ csak kellemetlen meglepetéseket tartogat számunkra. Ezeket kivédeni az erő nem mindig elég. Az egyetlen védelem az erőtalálék. Bár következetesebben ragaszkodtam volna felismerésemhez életem felnőtt szakaszában!

S eljött az alkalom.

Nem bosszúvágy serkentette. A bosszúban, mint műfajban, nem hiszek. Ha valaki egy alkalmas helyzetben lenyisszantja a fületem, mit segít rajtam, ha egy nekem kedvező pillanatban levágom az orrát? Kinő tőle a fülem? Leckét adtam ellenfelemnek a jó erkölcsökből? Inkább arra csábítom, hogy folytassa a kellemetlen játékot magasabb szinten, és legközelebb más, fontosabb, nemesebb és érzékenyebb testrészemtől szabadítson meg éles kardjával. Sokkal inkább önérzetem serkentett, hogy ellenségemnek látványos leckét adjak, s megvédjem magam a további incidensek ellen.

Nem én terveztem az összecsapást. Úgy jött, mint máskor, esetlegesen és véletlenül, osztálytársam úri szeszélye szerint.

Tíz perc, a szokott szüneti nyüzsgés a túlszűfolt, áttekinthetetlen folyosón, majd mielőtt felébredhettem volna szokásos méllázásomból, egy jó erős

nyakleves, s az ellenségnek híre-hamva. Ez így nem lesz jó.

Lassan, de biztosan terelni kezdtem osztálytársamat a keskeny folyosó végébe, ahonnét már nem lehetett hátrálni, de mellettem kiszökni a zsákutcából szintúgy nem volt hely. Mentem előre, sietnem sem kellett. Többen megálltak, és nézni kezdték hadmozdulatomat, nyilván megérezve, hogy itt valami lesz.

Lett. Shaw, a nagy ír szerint mindenki gazember, aki hideg fejjel üt, árt, támad, de ugyanez dühből, indulatból teljesen erkölcsös, emberi. No, én teljesen erkölcsös és emberi voltam, s az amit az elmúlt időkben megtanultam, nem agyam, hanem reflexeim parancsára működött. Bemutattam bár módfelett hiányos, de ide bőségesen elegendő repertoáromat. A műkedvelő lesipuskást, aki szokásos orv módszereit itt most nem használhatta, s a sarokba szorítva gyorsaságával mit sem ért, szörnyen megvertem, életem első tapsát aratva. (Érdekes; valami belső, nem tudatos fegyelem azért munkált bennem, szelídségem béklyója fékezte vad indulataimat; óvakodtam, hogy fogát kiverjem, szemét nem veszélyeztettem. Azt kapta, amit megérdemelt, akkor és visszamenőleg. S valami kis előleget.)

A harcnak a tanító néni vetett véget. Egy-egy intővel megúsztuk a dolgot. A dolog emberi vonatkozásáról csak annyit, hogy osztálytársam incselkedései soha többé nem ismétlődtek. Csak egy másik rosszcsont próbálkozott — még bokszolni is tanult —, hogy majd ő, de ő is pórul járt, sőt még jobban, mert végigzuhan a folyosón; technikai k. o. Helyem, rangom, biztonságom rendíthetetlené vált.

Függelék. Első gimnazistaként hasonló, sőt nehezebb feladat előtt álltam: ellenfelem, velem ellentétben, állandóan verekedett, s az egyértelmű közvélemény szerint az osztály legerősebb, „legstrammabb” tanulójának tartatott; hozzá még jó tanulónak is számított. (Ma világhírű matematikus Bécsben.) Vele nem a harag, inkább az ő skalpgyűjtő szenvedélye, s a rivalizálás hozott össze. Nekem is volt valami apró-cseprő törleszténivalóm, amivel

kinevettetett kárörvendő társaim előtt: egy hócsatában iszonyú, jéggel bélelt gombócot vágott a szemembe, szörnyű erővel; igaz, meg kell adni, nagyon messziről, nem lesből, korrekt feltételek mellett. Őt is — nem a verekedés, hanem a majdnem szabályos, mérkőzést mímelő bokszolás stílusában — irtózatosan megvertem; ő is a földön végezte, én segítettem fel. Kezet is fogtunk. A hivatalos büntetés mutatós volt: számtantanárunk fülünknel fogva körbehurcolt bennünket az iskola udvarán. Kapcsolatunk továbbra sem volt rossz, csak abba nem nyugodott bele osztálytársam, hogy a rangsor végképpen eldőlt. Ezért másodikban barátságosan kihívott. Az eredmény mit sem változott, bár ezúttal — meg kell adni — valamivel jobban tartotta magát és egyszer sem került a földre. Én meg, biztos lévén az eredményben, kevésbé strapáltam magam.

— Döntetlen — szóltam hozzá a végén elegánsan; megtehettem.

— Egy fenét! — lihegte elkeseredetten. Többet velem senki sem próbált verekedni az iskolában.

További életem úgy alakult, hogy az ökölvívásra — kopogjuk azért le — nem volt szükségem. Legfeljebb — s itt látom tanulásom mélyebb értelmét és ezért ajánlgatom könyvemben másoknak — az a tudat szükségeltetett, hogy ha sor kerülne rá és körülményeim arra késztenének, alighanem helytállnék. Talán ma is, félig-meddig hadirokkantan kórságaimtól, no meg az élettől általában. S orvosaim egy része is úgy véli, iszonyú bajaim, műtétek, betegségek, kínszések közepett, immár esztendőik óta szinte egyetlen viszonylag egészséges nappal, tűrhető közérzettel, fájdalommentes órákkal sem megajándékozva létezésem tényét ennek az ifjúkori edzésnek köszönhetem. S hozzá a filozófiát, ami ezt a bajokkal bekerített életet elviselhetővé teszi, sőt céljaim megvalósítását segíti és újabb célokat termel. Kár, hogy a mélyütések elleni védekezést nem tanították meg, és ritkán kerülök olyan ringekbe, ahol a szabályos öklözés kötelező s minden bíró tárgyilagos. De, így vagy úgy, az még egy övön aluli vagy kalapácsütés után is fáj-

dalomcsillapítóan hatott, hogy tudtam: ez a mérkőzés tisztességes feltételek között másképpen alakul. S tudják mások is, néha nem kevesen.

Tanulság? A tanulság sosem a dolgokban, hanem a hozzájuk fűződő viszonyunkban rejlik.

Hogy „ökölvívó pályafutásom” milyen leckével szolgál? Hiszen szakmai szempontból nem értékelhető. Nem lett belőlem semmi, bár le kell írnom az enyhítő körülményt: nem is akartam, hogy vigyem valamire; fel sem vetődött. Az is lehet — ezt az orvosoktól és a testnevelő tanároktól kellene megkérdezni —, hogy más sportágak gyorsabban, arányosabban fejlesztik a testet. Magam is sok mindent megpróbáltam, többnyire párhuzamosan; volt, amit abbahagytam, volt, amit csak orvosi kényszerre vagy testem csődjére. Nem tudom, mi mennyit segített a biológiai csodában, hogy e sorok leírásának pillanatában még élek.

De néhány tanulság megmaradt.

Támadni: szabad. Néha kell. De csak tisztán.

Félni: szabad. Győzni: kötelező.

De szépen veszteni nemesebb, mint csúnyán győzni.

Jól tudják a pszichológusok — mert a pszichológusok mindent jól tudnak —, hogy emlékezetünk többféle úton-módon üzemel, s más-más eszközökkel őrzi kincsét, a múltból maradt holmit.

Van, aki képet, látomást épít magába. Akad, aki egyetemi professzorként is látja — többé-kevésbé behunyt szemmel, félálomban — gyerekkora egyik-másik jelenetét. Hitelesen, pontosan, mint egy fényképet, vagy a képzelet segítségével, gavallérosan hozzáadva a valósághoz.

És akad, akinek nincs efféle fényképgyűjteménye múltjáról, vagy ha mégis, hát módfelett szegényes. Egy elmosódott arc, homályos táj, egymásra kopírozott vidékek.

De őrzi a hangot.

A lelkes sportember — ezt bizonyíthatja a statisztika — többnyire a vizuális emlékezet segítségével védi az egykori látványt.

Én nem így jártam. Majd' minden vonatkozásban a hanggal kerítettem be a jelenséget. S ahogy ezt a könyvet körmölöm, már kora gyerekségemet hangok, zajok varázsolják elő.

Mellébeszéltni nem szeretnék, éppen csak megemlítem, hogy ez a hangőrző szerkezetem nagyon jól működött, már-már bravúrosan. S mind a mai napig jól használom; nagy bajoktól ment meg. Engedtessek meg egy szerény kitérő: a zene, az opera üzenete ötesztendősz koromban ért el — s maradtunk kapcsolatban mindmáig: emlékszem a jeles magyar tenor nevére, hangszínére, s hogy Az asszony ingatag címzetű áriát énekelte a Rigolettó-

ból. Hogy ekkor szerettem bele a muzsikába, vagy éppen csak felfigyeltem rá, egy különös világ üzenetére, nem tudnám megmondani. Valószínű az előbbi változat, hiszen csakhamar, kis-gimnazistaként már rendszeresen jártam az Operaházba, sőt az első tíz látogatást pontosan sorolni tudnám, az összes szereplőkkel egyetemben; még a néhány szavas epizodisták nevével is.

No, persze, nincsen ebben semmi csodálatos; aki-nek valamelyes köze van a zenéhez, nyilván a zenét raktározza el; lehet, hogy az első hangokat, lehet, hogy inkább a közelmúlt hangzatait.

Csak hogy nekem először az ökölvívás hangja köszönt. Megszólalt, mint a zene.

Minden valamirevaló sportkedvelő azt a bizonyos látványt őrzi. Az első „képzőművészeti alkotást”. Nálam másképpen alakult.

Ma már sokan el sem tudják képzelni a „rádiókorszakot”. A rádió volt lakásainkban az egyetlen külvilágból szalajtott vendég. De míg a televízió elfoglalja életünket, s minduntalan beleszól, a rádió igencsak szerény jószág volt hajdani életünkben; alkalmi program, félórás-órás közjáték.

Nos, ez a közjáték — vajon miért, kinek a kedvéért? — egy ökölvívó-mérkőzés volt. Alighanem válogatott; ezt most utólag abból gondolom, hogy akkortájt a rádió nem valami sokat foglalkozott a sporttal: a cigányzene vezetett.

S megszólalt az eredményhirdető fennhangon:
— Győz Bondi!

Majd tomboló zsvajban, tíz percre rá:

— Győz Bogács!

Nem láttam, nem láthattam az egészből semmit. Csak a varázslatot éreztem. Bekötött szemmel is érzékeltem a küzdelmet; megjelent előttem.

Mitől vált ez a produkció, a meg-megszólaló rádió olyan vonzóvá és izgatóvá?

Talán a képzelet munkájától?

Avagy a „győz” ige ellenállhatatlan vonzásától; akad-e szebb szó egy elemista szótárában? Mint egy előleg az élet küzdelmeihez. Hallgatom a férfi nevét, aki erősebbnek bizonyult ellenfelénél. Aki győz.

Nem tudom, van-e összefüggés a „varázslat” s a továbbiak, szurkoló-voltom között, de a két győztes, akiket akkor még nem is láttam, kedvenceim maradtak később, néző-koromban is.

Bogács „Cigány” egy ideig még „rádió-ember” maradt, vagy a Nemzeti Sportból és a Sporthírlapból halásztam ki eredményeit. Majdnem junior volt még, de mindent tudott, amit egy vénülő profi. Nem lehetett megütni, ravaszul lógott a köteleken, apró, ádáz kis szabálytalanságait nem volt bíró, aki észrevette; táncolt, bujkált, villámgyors volt: Orbán Laci elődje, stílusának megteremtője. (Számít-suk még hozzá Kisfalvi „Patkányt”.) Sok, szelíd „púderpamacst” ütött, mérkőzésein legfeljebb egy-két nagy erejű, biztosan célba — főként fejre — találó bombát szokott felvezetni. Egyedül az 1942. évi, breslaui Európa-bajnok olasz — igaz ez nem hivatalos EB volt — Paoletti-vel ment az ügy nehezen. Tartottak egymástól. Végso mérlegük: Bogács kétszer, Paoletti háromszor nyert; utolsó győzelmét éppen Budapesten, a magyar—olasz—német háromviadalon aratta, amely mérkőzés példátlan botrányáról majd később.

A megerősödött Bogács végül is a felszabadulás után ért csúcspontjára. 1947-ben Dublinban Európa-bajnok lett. S ez volt nagy pályájának vége: Csík Tibor, a szélvészbokszoló fél év alatt elsöpörte és 1948-ban, Londonban olimpiai bajnokságot nyert; előtte Bogács érdemei és nagy formája miatt kétszer kellett megküzdenie a válogatottságért világhírű ellenfelével.

Bondi Miksa 1944-ben üldözött volt. (Egyebekben Európa-bajnoki ezüstérmes.) Csakhamar magához tért és végigverte légsúlyú kollégáit. Akadt pedig jó néhány, a pompás Európa-bajnok Énekes Vili bácsival az élen. Bondi volt talán az utolsó klasszikus stílusú légsúlyú; villámgyors, pontos, biztosan védekező, s olykor szépen, váratlanul támadó. Majd kapitány lett, ereje csökkenését érezve, de aztán megérkezett meglepő másodvirágzása, s újra magyar bajnok lett. Sőt, sorozatos győzelmei után a londoni olimpiára is kijutott; sajnos az első fordulóban Martinez ellen a közönség tombolása

közepett lepontozták. Az óvás nem volt teljesen eredménytelen: a fiatal Papp Lacit a bizottság eltökélt jóindulata kísérte; más kérdés, hogy Papp is megtette a magáét.

Hát, így láttam meg a Hangokat. Ez a két mester öltött testet élményeim kalandos birodalmában.

Ámde: folytatása következik.

Csak győzzék türelemmel.

Sokan írtak a felszabadulásról, s bizonyára fog-nak is még; történészek, újságírók, önéletrajzukba süllyedő szépírók. Versenyre kelni velük?

Ám e nagy szavak, maradandó mondatok, fontos adatok mögött a részletek tömkelege lapul. S egy nagy író, Bálint György mondata: a lényeg a részlet.

Megengedem, nem történelmi eseményeket idé-zek, de talán még a történelemnél is fontosabb jel-képeket. Az első — s nem az utolsó — korszó sört az első szabad május hozta a pátyolgatott, óvott egyke tizenégy esztendősnak; ez is a szabadság egy for-máját jelentette; szülői engedély nélküli, titkos csínytevés.

Nemesebb lázadás volt az Operaház egyre sűrűbb látogatása egyes-egyedül, a kijárási tilalom-mal és más utcai veszélyekkel dacolva; korábban, a háború esztendeiben természetesen csak szüleim felügyeletével mehettem. Igaz, a turpisság kiderült, s júniusban, születésnap ajándékképpen az Aidát már engedéllyel láthattam egyedül. (S aztán még vagy százszor. Vagy még többször?)

De lássuk az ökölvívást!

Nem tudnám megmondani, mikor és melyik mérkőzést láttam először, bár néhány részletet megőrzött a múltamat kutató emlékezet. Az egyik változat szerint néhány napja hadifogságból haza-tért szomszédunk csábított el, nem valami nehezen. Volt vagy tizenöt esztendővel is idősebb nálam, s szavával, a világot magyarázó elméleteivel, nehéz kalandjaival nagykorúsított engem, méltónak talált

a felnőtttség szellemi életformájára. Kérdésemre, mit várjak a boksztól, halk, de határozott választ kaptam.

— Tudod, minden fontos. A boksz is.

Még csak egy szomorú mondat, de hát, mint tudjuk tőle, minden fontos. Maga is lángoló operabarát volt; egy vastag albumba véste az összes szereposztásokat és szigorú véleményét. E sokoldalú példaképpel való barátkozásunk ezután vagy egy esztendővel váratlanul és megfeythetetlen okokból, derűs búcsúzások közepett véget ért. Kítűnő közérzettel vonulva a kórházba, meghalt; ez volt az utolsó mérkőzése. . . Szemem előtt a hír érkezése; Kosztolányi által név szerint is megírt angol édesanyja kopogott be:

— Rossz hír. Gyuri meghalt.

Vagyis meglehet, hogy e jó szellemű és sokoldalú amatőr filozófus kísért el a mérkőzésre. Az elsőre, vagy talán — legkésőbb — a másodikra.

A másik változatot akkori legjobb barátom jegyzi. Hármás csapatot alkottunk vele és a sportokban leginkább jártas Latinovits Zoltánnal. Kurta kitérő: a második elemiben fonódtunk össze; 1956-ban disszidált. Többször tért haza, mint világhírűvé nőtt hazánkfia — az Akadémiát is megtisztelte egy előadásával —, majd egy találkozóunkra nem jött el. Még egy levelet is megkockáztattam: semmi. Elment, mint Gyuri, ámbár tiszta gyász, s a sors természetes koreográfiája helyett rossz íze-
ket és érzelmeim megszégyenülését hagyva maga után: volt — nincs. Egyáltalában: volt?

Ámde új társak jöttek. Sokan eltűntek, egy-kettő megmaradt.

Majd az utolsó évtizedben feleségemmel látogattuk a viadalokat.

Nem tudom, nem tudhatom, ki hogy van vele, de gyanúm szerint könnyebben őrizzük meg a nagy emlékeket, mint a kevésbé súlyosakat, ha utóbbiaknak több közük is van személyes életünkhöz. A nagyon-nagyon ritka atyai pofonokat bizony megéreztem; fizikai és érzelmi életemben is élettörténetembe kapcsolódtak. S lám, kimentek a fejből, élménnyé nem duzzadtak, nem tekintetem őket produkcióknak, életemet befolyásoló jelképeknek. Mi több, megtámadtam őket a feledés fegyverével, hogy apámról még jobb kép álljon össze.

Az ember azt őrzi meg, ami önmagában jelentős, saját értékű. A pofonok ködbe veszték gyermekkorom szebb mitológiája érdekében. Meg aztán jelentéktelenségük miatt.

Bezzeg egy nagy meccs! Pedig ott nem én kaptam a fejemre. Nem volt közöm a dologhoz a szó szoros értelmében. Nem értem, nem miattam, nem ellenem zajlott a küzdelem. Személyesen csak anyyiban kapcsolódtam a dologhoz, hogy valamelyik félnek szurkoltam, a magam képviselőjének tekintettem, rajta próbáltam ki prognosztikámat. No, meg a látvány! Ez úgy hatott, mint egy jobb színházi előadás, látványos operafinálé. E nagy „cirkusok” ilyenformán jobban megmaradtak — és máig élnek — bennem, mint életem apró-cseprő kalandjai. Pedig akadt néhány.

És még valami.

Ezek a nagy „külső” élmények semmi néven nevezendő kapcsolatot nem mutattak a küzdőfelek

tehetségével, mondjuk így: klasszisával. A résztvevők magas színvonala olykor tökéletesen érdektelen produkciót teremtett. Szigeti—Torma II, két Európa-bajnok és közönségkedvenc, egy búcsú-ü téseit mérő veterán, s a jövő biztos várományosa. Torma II győzött, pontozással, éppen hogy; láthatóan nem is nagyon akarta bántani Lali bácsit. Ám a mérkőzés holtunalmas volt, majdnem markírozás: ez bizony nem volt élmény, az összes előfeltételek ellenére. S fordítva: Monfera nem vitte sokra, de mindig pazar tűzijátékot (fitogtatást) produkált, talán utolsó harcosaként a régi verekedő stílusnak.

De a legnagyobb, máig eleven három mérkőzés külön szót érdemel és külön tanulsággal szolgálhat az olvasónak. S az sem lehet véletlen, hogy e három összecsapásból kettőben Papp Laci jeleskedett.

1945. október 6. A felszabadulás utáni első ökölvívóeste. Természetes, hogy ott volt a helyem. Kivált, hogy ez válogatómérkőzés volt, hiszen most kezdődött újra a nemzetközi ökölvívóélet.

Papp ellenfele Bicsák Gyula volt, a magyar bajnok.

Ez a név akkor sokat jelentett. Bicsákban egy nehézsúlyú ereje és egy légsúlyú fürgesége bujkált. Nagyot ütött és valószínűtlenül sokat. Nem annyira védekezett, mint inkább megelőzte a védekező helyzeteket. Nem volt igazi „kedvenc”, munkája kevésbé volt mutatós, nem csinált semmi különöset. De azt a „nem különöset” szívósan, következetesen. Papp Lacit ekkor még nem ismerte a közönség, de a szakértők körében óriási híre volt, s egyhangúan a jövő emberének tartották az ígéretes ifjoncot. (Egyikük — szavát, persze, tréfának vették — még a három olimpiai bajnokságot is megjósolta. — Ezzel a sráccal még sok bajom lesz — vélte az önértéhiányban, kisebbségi komplexusban korántsem szenvedő Torma Gyula. Neki is igaza lett, ámbár körmönfont stílusa, utolérhetetlen mozgáskultúrája és egyéni sorozási módszere sosem feküdt Pappnak és kétszer is elkapta, míg végre Laci revánsot vett egy igen szoros, máig vitatott mérkőzésen.)

Akkoriban, s a gimnázium felső osztályaiban

mindvégig, gyöngén tanuló nebulókat oktattam. A szegény, háború kifosztotta ország átlagos élet-színvonalán éltünk: apám beszüntette a zsebpénzt, de saját keresetemmel szabadon rendelkezhettem. Így aztán jó helyre kerültem; pontosan áttekinthettem a mérkőzést. Az ifjú trónörökös híre ellenére aligha akadt, aki ne Bicsák győzelmét jósolta volna. Ezzel szemben a néző rendszerint az esélytelennek szurkol; az ő győzelme a nagyobb szenzáció: Góliáttól tartanak, de Dávidot jobban kedvelik.

A mérkőzés furcsán kezdődött. Bicsák, az öreg róka megérzett valamit. Jóformán egyszer sem támadott. Hátrált és keresztbeverésekkel operált. De Papp is megérzett valamit. A lehetőséget. Védekeznie jóformán nem volt miért, ment hát előre a maga szabta, közepes iramban. A menet három-negyed része a köteleknél játszódott. Bicsák bujkált, támaszkodott, egy-egy ügyes feltartó egyenessel igyekezett magától távol tartani ellenfelét. Papp pedig ütött. Pontosan és pontatlanul, ahogy jött, mindenestre rengeteget. A menet Papp enyhe, de egyértelmű fölényével zárult, Bicsák nagyon fáradtnak látszott. A közönség Lacit éltette és kiütésre biztatta.

Papp engedett a nézők óhajának. Ezúttal a mennyiség helyett a minőséget próbálta, s ez bizonyult eredményesebbnek. Kevesebbet ütött, de célózva. Egy telitalálat a bal oldalbordájára megrendítette, megzavarta Bicsákot. Ettől kezdve már csak egy kérdés maradt: kihúzza-e a menet végéig. Nem húzta ki. Egy tiszta ütés a gyomrára: feladta a mérkőzést. A közönség tombolva ünnepelte Papp Lacit.

Éltettem a rendkívül rokonszenves, szerénységet sugárzó fiatalembert én is.

De, hogy az emlék hitelessé váljék, akár az egy-nemű szépség árán, vallomással tartozom. Én e diadalmas mérkőzés nyomán sem jósoltam Papp Lacinak világkarriert. Persze, akkortájt még nagyon távol állt a későbbi, érett, verhetetlen matedortól. Öklözése differenciáltabb lett, a nagy és évről évre — tizenkilenc évig! — növekvő erő és állóképesség furfanggal, jól megemésztett tapaszt-

talatokkal, egyéni megoldásokkal, váratlan fogásokkal párosult. De 1947-ig mintha az én prognózisom vált volna be; a váratlan, főként k. o. győzelmek mellett még váratlanabb, elemi hibákból fakadó vereségek, az 1947-es, dublini EB kudarca. A Bicsákot kivégző legényke egyoldalú, erőszakos, verekedő, s akkor még tervszerűtlen stílusát nem éppen kedveltem, de lett légyen szó az amúgy nagy tehetségű Jászai „Jessziről”, Vácziról, Kőrösiről, Tanamárról; a náluk nyilván gyengébb tehetségű, szerényebb alapadottságú, de mindentudó, rafinált és látványos, bár pontokban nemigen kifejezhető trükkökkel operáló Fazekas, Lányi vagy Hegedűs jobban tetszett, a későbbi olimpiai bajnok Török „Békáról” nem beszélve, akit az erős, okos, szolid, megbízható Gedónál is nagyobb tehetségnek éreztem.

Szóval nagy volt az élmény. S utólag, persze, még nagyobbra nőtt. Sporttörténeti pillanatnak bizonyult; ott lehettem az úrhajó fellövésének csodájánál. Ha — szégyen, gyalázat! — nem is ismerem fel, miről van szó.

Mint ahogy — a sors iróniájának rendelkezése — Papp Laci másik hazai mérkőzése sem miatta volt elsősorban élmény.

Gyarapodott a mezőny, hazatértek a deportáltak, nyugatosok, hadifoglyok; befutott Csontos „Csonti”, a népszerű középsúlyú is, többszörös bajnokunk és válogatottunk. (Igaz, nem kevesen eltávoztak. Papp Laci szerencsére csak rövid időre, s néhány vereség tapasztalataitól — Prágában Tormától kapott ki — gazdagabban, Torec is távozott, sajnos, a sokat ígérő Svarkó, Hudák és Sipos is. Utóbbiaknak nem tett jót a levegőváltozás.)

No, szóval, Csontos. Nagy tehetsége, népszerűsége ellenére nem futott be igazán emlékezetes pályát. Holott mindent megtett érte. Közmondássá vált: Csonti a legszorgalmasabb magyar öklöző. Megannyi, másokból hiányzó erény birtokosa is. Erős volt, mint egy nehézsúlyú, mindig értelmesen tervezte meg mérkőzéseit. „Fafejű” volt, állta az ütést; talán észre sem vette, ha eltalálták. Többnyire támadott, mindig tudott erősíteni, a harma-

dik menet rendszerint az övé volt. Az a bizonyos plusz, megfoghatatlan és megfogalmazhatatlan többlet hiányzott belőle. S az, hogy meglehetősen „átlátszóan” bokszolt, ritkán okozott meglepetést. S balszerencséjére mindig meg kellett küzdenie a másik bajnokkal, Szalay „Sisával”, Torma II, a már nagy Torec későbbi legyőzőjével, aki 1942-ben az európai ranglista negyedik helyén honolt, s bár testi adottságai jóval szerényebbek voltak és nem is nagyon strapálta magát, differenciált stílusú, érdekesen, furfangosan bokszoló, nem egy világszínvonalú külföldit is elkapó mester volt; még veterán korában is életveszélyes. Nem egyszer fosztotta meg Csontos a bajnokságtól, hacsak ütés nem érte, mert ezt nehezen viselte.

Csontos hát mindenki örömére hazatért, visszanyerte régi erejét és ringbe lépett. Néhány reményteljes ifjoncot elsöpört, majd a csapatbajnokságon Papp Lacival került össze.

Ekkor már más hangulat övezte a szorítót, mint néhány hónappal korábban, az esélyes bajnok, Bicsák elleni mérkőzésen. Csontos öreg volt, megjárta a háború gyötrelmeit.

S ebből az egyenlőtlen felállásból, lefutott mérkőzésből olyan első menet kerekedett, amelyhez hasonlót még nem láttam, s utána is aligha. Csontos Pappra rontott, irtóztató erejű egyenesekkel csépelte; Laci viszont nem ijedt meg és meg sem kísérelte a védelmet, hanem a nagy ütésekre még nagyobbakkal válaszolt; olykor egyszerre találták fejen egymást, s egyszerre léptek hátra szédelegve, hogy kifújják magukat. Taktikájukat nem volt nehéz kitalálni. Csontos a „most vagy soha” elvére épített: vagy behozhatatlan előnyt szerez az első menetben, netán egy k. o. is becsúszik, vagy vége. Nincs többé. Laci viszont a veterán, életétől megnyúzott, meggyengült, sokat felejtett Csontos csökkenő tűrőképességével, közismerten lassú „ébredésével”, kevés tréningjével számolt: majd elintézi egy gyors balegyenes „hideg fejre”.

A helyzet etikai része megrendítő volt. Ezt az életmodellt — köteteket lehetne írni róla — ilyen szemléletesen sehol másutt és soha többé nem lát-

tam. Íme, a bokszer, mint tanítómester! S mint költészet. Az utolsó harcába induló agg, aki már nem megmaradásáért, hanem a szép halálért küzd. S a helytállás példázataért. A költői búcsúért. S a jövőt ostromló fiatal, akinek most egy természetfeletti erőt kell legyőznie. Siegfried, aki most, életében először, nem emberrel, hanem egy sárkánnyal kell hogy megküzdjön.

S a második menet derekán elkapta a fáradó Csontos, aki egy szörnyű gyomorhorogtól a földre került.

De felállt! Az edző integetett, ám Csontos folytatta. Igaz, másképpen; inkább hátrált, fogott, hajladozott és e védekező pozícióból bújt ki néhány jobbegyenese, egyik-másik még talált is. Laci viszont nem használta ki a leütés utáni pillanatok védetlenségét. Talán nem is akarta? Soha életében nem volt szadista bokszoló; tudvalevő, hogy még profi korában is igen könnyen rá lehetett beszélni, ne verje agyon nagyon fiatal vagy kiöregedett ellenfelét: inkább a kegyelemdöfés, az egy nagy ütés, vagy éppen fordítva, a „jelzés” módszerével élt. A harmadik menet már a gyászszerartatás jellegét öltötte; Papp akkor ütötte meg végkimerült ellenfelét, amikor akarta. Bravúros volt és fölényes; minden ütése kombinációt bemutatott. Csontos egyszer kétszer még nekirugaszkodott — egy látványos lengőjére, s egy utolsó erejét koncentráló sorozásra emlékszem —, de inkább arra ügyelt, hogy végig állja a mérkőzést. Sikerrel. Óriási ünnepléstől visszhangzott a Sportcsarnok. De a nagyobb tapsot Csontos kapta.

Aki elindult a feledés homályába.

Laci meg a halhatatlanság fényes tájai felé.

Születés és elmúlás szép, szomorú dialektikája.

Aki ebben nem talál filozófiát, Platon vagy Kant műveiben is hiába keresi.

Aki ebben nem talál költészetet, József Attila vagy Füst Milán verseiben sem lel rá.

Aki ezt nem érti, semmit sem ért.

Harmadik ökölvívóélményem, ami életélménnyé nőtt. S mint ilyen, nem feledhető.

Talán elég, ha ideírok egy nevet. Stevenson.

Nem. Mégsem elég.

Nem vállalkozom közhelyeket firkantani a papírra, százszor leírt jelzőkkel méltatni a kubai fenomént. Más is látta, én is. S aki nem, az is tudja a sajtóból, a filmekről, a beszámolókból, hogy milyen. Nem róla akarok írni, hanem egy budapesti mérkőzéséről. Arról, amelyen a magyar közönség másodszor láthatta. (Először 1974-ben, a Magyar Ökölvívó Szövetség 50 éves jubileumán járt Budapesten.)

Sportszempontról bizonyára érdekesebb lenne, ha a moszkvai olimpiát közvetlenül megelőző, harmadik látogatását elemeznénk. Először az elődöntőt, amely Somodi nagy fölényét hozta, majd egy váratlan pillanattal döbbsített meg mindenkit: a kubai sorozatos szabálytalankodások után egy mélyütéssel terítette földre ellenfelét, majd a feltámadt és joggal feldühödött magyar a kötelekhez kergette és megsorozta ellenfelét, mire hátulról — Somodi nem is látta — berepült a magyar törülköző. Majd a döntőben Lévai vezetett egyhangú (!) pontozással a bajnok ellen, aki ismét kedvenc módszeréhez folyamodott; a harmadik menet végén két — legalábbis vitatott — ütésével bénította meg nála mindvégig jobb ellenfelét, s azon nyomban, az utolsó tíz másodpercben kiütötte. Ám ez már külön fejezet tárgya lehetne; szó esnék benne a sportetikáról, egy páratlan világsztár furcsa útjáról az állandó ünnepléstől az állandó füttykoncertig, a legnagyobb, párját ritkító tisztelet, szeretet és nagyrabecsülés elpárolgásáig, holott most nyerte harmadik olimpiai bajnokságát, beállítva Papp Laci eddigi világrekordját.

A müncheni olimpiát követő években még több volt a fény mint az árny. Stevenson győzelmei kivétel nélkül egyértelmű, abszolút győzelmek voltak. S a vonzó személyiséget szerénység övezte; nem fölényeskedett, tisztelte a szabályokat. Ez volt a fénykora, nem kétséges mind ökölvívó, mind emberi szempontból még őrizte csodagyerek-korszaka bámulatra méltó ifjonti erényeit, természetes adottságait, de már megszerezte a felnőttkor érettségét, tapasztalatait. Így indult 1974-ben Budapesten is.

Természetes, hogy a honi nehézsúlyúak menekültek a világelső kubai elől. Ami, ha nem is túlon túl sportszerű, de emberileg érthető. S akkoriban ez a súlycsoport — éppen fordítva, mint manapság — a hazai, amúgysem a legjobban álló ökölvívósport gyenge pontja volt.

A rendezőség azonban, nagyon helyesen, úgy vélte, hogy a közönségnek adni kell valamit a pénzért. S hogy egy jelentős nemzetközi versenyen szégyen, ha valaki úgy nyerne, hogy még csak fel sem emeli az öklét.

Réder — junior Európa-bajnok — sérülésre hivatkozva lemondta a döntőt. Most mi történjék?

S akkor ringbe lépett az utolsó pillanatban, saját jószántából Edőcs István. Pisti, a közönség kedvence, a csapat veteránja.

Egykor sok bajnokságot nyert, majd, ahogy múlt az idő, át kellett adnia az aranyat Máténak, Juhásznak, Rédernek. De mindig „ott volt”. Bár jókora pocakjával különös látványt nyújtott, alig érte el a súlycsoport alsó határát; korántsem hatott óriásnak, izomkolosszusnak, mint társai. De ez volt az előnye is: minden idők leggyorsabb magyar nehézsúlyúja volt. S hogy a legokosabb, az bizonyos. Mulattatta trükkjeivel, villámgyors beugrásaival a hálás nézőket, nem lehetett kiismerni. Nem annyira küzdött, inkább játszott, kísérletezgetett, egészségügyi gimnasztikát végzett. S a sportág szerelmese volt. Nem bírta abbahagyni, mindig feltámadt. Már leírták, erre fogta magát és megnyerte a magyar bajnokságot. Nem csoda, hogy szerették az örökifjú, mindig mosolygó mestert. Aki most hőstettet hajtott végre.

No, az fel sem vetődött, hogy győz. Az sem, hogy végigállja a három menetet. Ezt mindenki jól tudta. Ő is. Hiszen mindent tudott erről a műfajról. Szerényebb célt tűzött ki maga elé, kisebb csodát kísérelt meg.

Sikerült. Csoda: csoda. Edőcsben még sohasem csalódott a publikum. Most sem.

A mérkőzés tudniillik úgy kezdődött, hogy a kubai még fel sem ébredt, s Edőcs egy sprinter gyorsaságával Stevenson elé száguldott, és iszonyú erővel

gyomorszájon verte, mire Stevenson mérgesen utánanyúlt, már a másik sarokban táncolt.

A vastaps kísérte jelenetből Edőcs vont le a helyesebb következtetést: ami egyszer jó, többnyire másodszor is beválik. Stevenson pedig, úgy látszik, fordítva gondolta. Újabb Edőcs-beugrás, újabb találat.

Eddig tartott a szép kis csoda, a rövidtávú varázslat. Most Stevenson indult meg és ő ütött. De ő nagyobb; Edőcs a földre került. Utolsó hősi gesztusa: feltápáskodott és folytatta. Kipróbálta egyetlen megmaradt esélyét: három menetet nem lehet végighátrálni. Dupla vagy semmi: előre kell menni, s mintha a kubai nem védekezne elég gyorsan. De a roham most fennakadt a jobban odafigyelő Stevenson karján, s egy nukleáris töltetű jobbkezes zúdult Edőcs gyomrára. Térdre rogyott, s bár láthatóan tovább kísérelte volna a lehetetlent, a bíró közbelépett: döntő fölény. Kézfogás, vastaps.

E harmadik alapélményem sem a világ akkori legjobb amatőr ökölvívójának emlékét aranyozta be. (Akit érzésem szerint soha többé látni nem fogok.)

Ezek erősítették meg bennem a tudatot, hogy itt nem csak sportról, magas fokú testedzésről van szó. Félreértés ne essék, jól tudom, hogy a sport nem „csak” az. Haszna nyilvánvaló; minden oktatási rendszer felismerte. Azt is tudom, hogy a test fejlesztése a szellem fejlesztésének is egyfajta, áttételes módja; miért zsúfoltak az uszodák nagynevű tudósokkal, évtizedek óta odajáró, rangos írókkal, világsztár énekesekkel? Nem sorolom az otthoni testmozgás különböző válfajait.

De ez a három élmény — bár, Papp Lacit leszámítva, láttam már jóval nagyobb hírű és képességű bajnokokat, külföldieket és hazaiakat is összecsapni — beleszólt az életembe.

Természetesen nem nosztalgiákat ébresztett, dehogysis. Fel sem vetődött, hogy azon elmélkedjem: istenem, de szép lenne odafönt a ringben, ha én ütnék, vagy engem ütnének!

A tanulság erkölcsi természetű volt. A helytállás.

Így mondhatnám: a vesztes jó magatartása. Az élet gyakran küld a nyakunkra „negatív” előjelű Papp Lacikat és Stevensonokat. Vagy talán nem is személyeket, hanem nehéz helyzeteket, elviselhetetlennek látszó szerkezeteket. Nem mindig lehet győzni. Néha eredendően reménytelen. Néha egyenlő erők között dönt a véletlen vagy az igazságtalanság. Sajnos, az életnek ezek az ökölvívómérkőzéseci nem mindig olyan szabályosak, mint ami — tisztelet a kivételnek — a ringben látható. Rajtam a kesztyű, ellenfelem kezében rozsdás tör. Ugye, ismerős „felállás”? De még ilyenkor, az igaztalan kiszolgáltatottság pillanataiban is indokolt a helytállás. S néha az önvédő ösztön leleménnyel, egy váratlan jó ötlettel és szeréncsével is párosulhat.

Bár bizonyítványaim — sosem volt belőlük semmi néven nevezendő hasznom — igazán takarosak, a tanuláshoz fűződő viszonyom mindig is szabálytalan volt. Amire köteleztek, általában taszított; szerettem a leckémet magam megkeresni. Sokszor tévedtem, túl- vagy alulbecsültem magam, de néha megtaláltam. Bár máig szorgosan olvasom a filozófusokat, s lassanként megtanultam, milyen módszerrel kell s érdemes-e megfejtetni őket, ezek a mérkőzések vastag köteteknél érvényesebb, fontosabb tanulságokkal szolgáltak.

Embernek lenni. Embernek maradni. Erre figyelmeztettek életem nehéz, méltatlan helyzeteiben.

S néhanapján még arra is — talán megbocsátható emberi gyengeség —, hogy jön a visszavágó. Mert jön.

Azt már tisztáztuk, hogy bokszoltam. Azt, bízom benne, hogy nem tekinti hengegésnek a jámbor (és nem jámbor) olvasó, hogy van némi közöm a nyomtatott betűhöz.

Ebből következik a kapcsolat. Tízestendős voltam, amikor zsebpénzemből vásárolni kezdtem az újságokat. (Nem voltunk előfizetők; jó apám egyik jeles napilapunkat sem találta érdeklődésére méltónak.) Politikai napilapot inkább csak módjával, főként a háború kitörése után, ezt-azt, ami másik szenvedélyemről, az operáról tudósított. De a sportújságokat szinte naponta megvettem, a zöld színű, s ezért spenótnak becézett Nemzeti Sportot, s a csak szerdán és szombaton megjelenő — szellemében, színvonalában társával azonos — halványkék Sporthírlapot. A Képes Sportot, nem tudom, miért, ritkábban.

Mit vártam tőlük?

Az információt végtére gyorsabban és kényelmesebben megkaptam a rádióinktól. A cikkek, kommentárok nemigen keltették fel érdeklődésemet bikkfanyelvük, s a közismert tények ismételtetése miatt.

Sokkal inkább képzeletem egy — ha hiszik, ha nem — máig üzemelő játéka miatt kellett a sok, vitatható értékű sajtótermék.

Bár más helyütt már bevallottam, hogy inkább auditív, mintsem vizuális emberfajta vagyok, vagyis fülemmel többet érek, mint szememmel, ez a játék nagyon tekintélyes részt foglalt el életemben. Olvastam a híreket és behunyt szemmel elképzel-

tem magamnak, hogyan is folyhatott le a mérkőzés? Persze, jókora elfogultság színezte a látványt, hiszen voltak kedvenceim, részint nemzetközi eredményeik, részint nevük különös hangzása, kakofon muzsikája miatt. (Szelezsán, Sampiás, Monfera „Kontyi”, Barinka, Szumega stb.; kettejükkel jóval később, vagy tíz éve több beszélgetésre kiterjedő, szívélyes kapcsolatba keveredtem.) Ilyenképpen az eredmények pontos ismerete egy irracionális rokonszenv-sugárzással vegyült; így zajlottak az én házi ökölvívó-mérkőzéseim.

Ezek sokszor szinte fizikai szenvedést okoztak. Különös izgalommal követtem például a magyar—német—olasz hármasviadalt; az első ilyen küzdelem Budapesten zajlott 1942-ben, ha jól sejtem. Akkor még, mint tudvalevő, csak nyolc súlycsoportban. A nagy favoritok a németek voltak, minden súlyban több Európa-bajnok és olimpiás között válogathattak; a kérdés inkább csak az volt, elkaphatjuk-e az olaszokat. Ami nagynehezen, de sikerült. Egyébként egyetlenegy abszolút elsőségig jutottunk, ott, ahol a legkevésbé vártuk; a szövetségi kapitány, általános zúgolódástól övezve, a légsúlyban a sokszoros bajnok, „vén róka” Podány helyett a tizenéves, szinte ismeretlen Miriszlait küldte szorítóba, aki mindkét ellenfelét iszonyúan elpáholta. (További sorsa: a világelsőnek tartott német Obermeyer még megpróbálta megállítani a következő hármasviadalon, de csak egy vitatható döntetlenre futotta. Tündöklésénél, csodagyereki ragyogásánál csak bukása volt megdöbbenőbb és megmagyarázhatatlanabb. Természetesen a felszabadulás után nyomban kesztyűt öltött; nagy múltja és huszonkét éve, amely korral még mindig a legfiatalabb volt, nagy pályát ígért. Az idős világsztárok, az Európa-bajnok Énekes II, az Európa-második Bondi, s az új csodagyerek Fogarasi elől, biztos, ami biztos, felment harmatsúlyba, de cseberből vederbe került: ott az Európa-bajnok Bogács, Erdei „János gazda”, Várhegyi és Kerényi fogadta. Láttam kínos erőfeszítését; mintha elfelejtett volna bokszolni. Hajdani leggyorsabb öklözőnk csak cammogott, mint egy rossz nehézsúlyú, egykor nehéz-

súlyban is gyilkos erejűnek számító ütései legjobb esetben jelzésekké tompultak, de rendre nem is érték el ellenfeleit. Egyben csillogtatta legendás erejűeit, okosságát, villámgyors elhatározó-készségét: azonnal abbahagyta. Tudomásul vette, hogy meg van babonázva.)

Sajnos, két kínos rövidfilmet kellett képzeletem vásznára vetítenem.

Az egyiknek jókora politikai jelentése is van.

Tudnivaló, hogy az ökölvívásban az írott szabályok szerint a kézfogás nem volt mindig kötelező. Ámde íratlan szabály világszerte; több, mint kötelező. Tartották is a fiúk, mint mindig, itt is.

Kivéve — azóta sehol meg nem történt, páratlan eset! — itt, a könnyűsúlyban. A német versenyző, Nürnberg Európa-bajnok volt, színeinket Vajda (korábban Vojnovics) képviselte. Sokszoros magyar bajnok, leginkább bravúros technikájáról, taktikai érzékéről, megoldásai eleganciájáról nevezetes.

Elindultak a ring közepe felé, szokás szerint. Persze, leengedett kesztyűvel, oly pozitúrával, amelyből a kézfogás fakad.

Más fakadt. A német váratlanul és villámgyorsan iszonyú csapást mért a leengedett kezű Vajda fejére, aki a földre zuhant. És az udvarias olasz bíró azon nyomban kiszámolta a hullamerev Vajdát. A közönség tombolt, s a testetlen üvöltés antisziszta kórusba csapott át. A németek szidalmazását vette át a baloldali, sőt a hivatalos sajtó is egy fokkal óvatosabb fogalmazásban, „inkorrekttség”, „sportszerűtlenség”, „a sportszövetségi hűség megszegése”, „árulás” s hasonló, a forró kását nagyon-nagyon közélről kerülgető jelzőkkel.

Képzeletem ezt a mérkőzés nélküli mérkőzést is lejátszotta, de nehéz leckét adott spekulációnak is. Miért kellett ez? Miért volt erre szüksége az Európa-bajnok Nürnbergnek, aki 1937 óta súlycsoportjában vitathatatlanul a legjobb volt, míg nem Bianchini el nem kapta az igencsak koros német mestert? Vajda jó képességű, igen kellemetlen stílusú, gyakorlott, furfangos öklöző volt, sokszoros magyar bajnok, de jelentős nemzetközi sikert so-

sem ért el, az igazi, nagy klasszisok között nem jegezték. Még magam is láttam jó néhányszor a felszabadulás után, tiszteletre méltóan idős korban is derekasan helytállva első osztályú technikájával, de csakhamar elsöpörték. Szóval, így vagy úgy, a mérkőzés kimenetele nem volt kétséges; emberfia nem akadt, aki ne a német biztos győzelmét várta volna. De így?

S egy másik siralmas pillanatot is rögzített a tényekre épített képzelet. A legfiatalabb válogatott, Torma Gyula, „Torec”, vagyis Torma II (mert hárman voltak, három testvér, válogatottak egytől egyig) a közönség kedvence volt, szakértők szerint a század legnagyobb magyar tehetsége. (Nem sokat tévedtek; 1948-ban Londonban olimpiai bajnok lett, majd 1949-ben Európa-bajnok; Papp Lacit kétszer is megverte.) A félelmetes hírű, világverő, pápaszemes Pepper és Torma mérkőzését „az évszázad mérkőzésének” minősítette az egyik lap. Kétségtelenül ez volt az est fénypontja. „Abszolút kétesélyes” mérkőzés. A szinte junior Torma azonban még nem rendelkezett majdani világhírű taktikai érzékével, csak a későbbi éveire is jellemző nyegleség, bohóckodási hajlam, életveszélyesen kockázatos játékosság mutatkozott egyéni harcmodorában. Mindent meglepő ötleteire és Adler Zsiga szerint a Papp Laciét is felülmúló reflexeire bízott. Ez idehaza elég volt. Sok is.

De nem Pepper ellen. Első menet: Torma leengedett karral táncolt, ellenfele arcába nevetett, bujkált, elugrott a rövidlátó Pepper elől, aki a kötélnék rohant, egy-egy puha sorozással piszkálgatta, majd gyorsan elugrott. Pepper viszont ütött. Ha nem is sokszor, de nagyokat és pontosakat. A menet végén Torma már nem nevetett. Ha a lehető legcsekélyebb pontfölnnyel is, de a német vezetett. S a második menet legelején úgy döntött, befejezi a furcsa mérkőzést. Teljes erővel találta el Torma szokott módon védetlen rekeszizmát. K. o.!

Nem volt szerencséje Tormának e katonás német stílussal; a breslaui, nem hivatalos Európa-bajnokság első fordulójában a Peppert verő, s későbbi bajnok Raeschke is legyőzte; aligha vigasztalta,

hogy ugyanebben a súlycsoportban honfitársa, a vasöklű, emberfeletti erejű Szentgyörgyi ezüstéremmel tért haza; ő alig kapott ki a döntőben Raeschetől. Az igazi vigasztalást a reváns hozta meg: a néger nehézsúlyú profi Moreyonnal való több hónapos gyakorlás után Torec megkettőzött izomzat-tal és állóképességgel iszonyúan elkapta az elbiza-kodott Peppert, méghozzá Németországban.

Folytathatnám sokáig olvasmányélményeim so-rolgatását, az illendő nosztalgiával, vagy hogy me-móriámat — kisszámú erényeim, vagy inkább al-kati sajátságaim előnyös oldalai egyikét — fitog-tassam. Meg aztán jólesik a gyermekkort ideig-órá-ig feleleveníteni. Azok a Szigeti—Morey—Csiszár összecsapások! (Ámbár, most, utólag haj-lok rá, hogy ezeket a profi mérkőzéseket nem a ro-konszenves, korosodó, néhai Európa-bajnok Lali bácsi nyerte meg a félelmetes véger ellen, hanem a hazai publikumnak kedveztek a pontozók.) Meg aztán az ideiglenesen Magyarországhoz adoptált területek nagy klasszisú, a mezőnyt kétszeresére duzzasztó versenyzői. (Sovlyánszky például azon nyomban, Podányékat végigverve bajnokságot nyert.) Szóval mesélhetnék még, mi mindent lehe-tett ezekből a tarka lapokból kiolvasni.

De az idő csak annyit enged, hogy kollekcióm sorsáról beszámoljak.

S ez, sajnos, rövid beszámoló lesz. A tűz marta-léka lett az egész gyűjtemény. És testvére, opera-lemezeim kis, de válogatott csapata, harminchat darab.

Ebben az életkorban — tizennégy éves sem vol-tam — megvan a kedv s az erő az újramegződéshez. Megalapítottam második számú gyűjteményemet, s csakhamar arra is rájöttem, hogy nemcsak az-napi sajtótermékek vásárolhatók, hanem régiek is, a Teleki téren, antikváriumokban és más helyeken. Lemezekhez is hozzájutottam, aránylag olcsón; ki az ördög vásárolt akkoriban ilyesmit? (Engem le-számítva.)

Ám ez a gyűjtemény sem járt jobban. Egy ké-sőbbi életszakaszban el kellett adni, sok egyéb hol-mival együtt.

A gyűjtés, úgy látszik, gyógyíthatatlan betegség. Életem hullámvasútja magasabbra ívelt, kezdtem hát előlről. Immáron szakszerű tematikai szempontok alapján. S még mindig nem vontam le következtetéseket holmijaim következetes sorsából.

Ez a gyűjtés volt a legeredményesebb; itt értem a csúcsra. Sok okból úgy festett, ez az anyag végre leülepedik.

S elment ez is. Ötesztendő, nyolc kórházi bentfekvés és nyolchónapos teljes tehetetlenség, életveszélyes műtét — nem sorolom tovább. Azóta? Egykét apróság, véletlenül előkerült újságlapok, néhány ajándékhanglemez.

No, meg az emlékek sportújságot olvasó múltamból. Amit most gyorsan leírtam, nehogy ezek is hűtlenül itthagyanak. Vagy én őket.

De egy megmaradt töredéket bemutatok. A lap második számából való. Meghatóan őrzí a feltámadó ökölvívósport tavaszi hangulatát.

Mándi, Baron és még sokan eltűntek a náci rémuralomban. Beszélgetés Adler Zsigával, a magyar ökölvívás tanítómesterével.

*A Kölcsey-gimnáziumban járunk. A fasiszta ámokfutók okozta pusztítás nyomai ezen az iskolán is meglát-
szanak. A tornaterem ablaktalan, a szerek hiányzanak,
a tornáló megnyúzottan sápadozik az egyik sarokban...
De a pusztulás csendjét áttöri az élet elnyomhatatlan zaja:
öklözőkesztyű csattogása hangzik, lábak dobognak és sur-
rannak a poros padlón, egészséges, fiatalos nevetés tör fel
és Adler Zsiga hangja harsog:*

— Húzd be az állad!

— Ez szép volt! Még egyet!

„BÚJT AZ ÜLDÖZÖTT...”

Igen, Adler Zsiga, az angyalföldiek népszerű „Zsiga bácsi”-ja él, sőt már jóideje vezeti a BTK és a szövetség edzéseit.

Kitörő örömmel üdvözljük, amit szokott szerénységével fogad.

— Igen, élek — mondja —, mint láthatják. Jó néhány hónapig bujdosam az egyik hevesmegyei falucskában. Még itt is nagyon kellett vigyáznom, mert félő volt, hogy valami arra vetődő rám ismer...

(Hát igen, túlságosan sokan ismerték a népszerű Adler Zsigát.)

— Egyszer elő is fordult, hogy egy ismeretlen katona rám szólt, amikor az út mentén ballagtam: „Zsiga bácsi, mit keres itt! Bújjon el, mert erre sokan járnak és magát sokan ismerik!” Kénytelen voltam szigorúbban ügyelni a „dekkolásomra”. Sikerült is megúsznom ezt a szörnyűséges időt. Februárban jöttem Budapestre vissza, s azóta itt vagyok.

Barinka II, Záhorszky, Németh és a többiek — nincsenek sokan — közben folytatják az edzőmunkát. Meztláb, saját ruhájukban, de jókedvűen. Különösen Barinka mosolyog jókat, amikor Záhorszky egy-egy ütése agyaron találja...

— Felszerelésben, sajnos, gyengén állunk — folytatja Adler Zsiga. — A BTK-nak például nincsenek meg a kesztyűi, de szemfüles intézőnk állítólag már nyomon van. Nincs helyiségünk, mert híres Gömb utcai tanyánk elpusztult. A fiúk, hála Istennek, legnagyobbbrészt megvannak, rendelkezésünkre állnak. Rendszeres edzésről eddig mégsem lehetett szó, mert — nem is tudtak az edzésről a fiúk. Most, ha majd a Népsportból megtudják a szükségesséket, egészen bizonyosan tömegesen fognak jelentkezni.

Most Adler elnézést kér, de neki egy kicsit iskoláznia kell a „gyerekekkel”. Addig az egyik sarokban figyelő Bondi Miksához és Szántó Imréhez csatlakozunk. Bondi ha valaki nem tudná — az ideiglenes szövetségi kapitány, Szántó pedig az FTC öklözők mestere, jelenleg szövetségi segédedző is.

AKIK NINCSENEK KÖZÖTTÜNK

Bondi is az üldözöttek között volt az elmúlt sötét időszakban, őt is azzal a különleges örömmel üdvözljük, amivel minden váratlanul előkerülő értékünket.

— Én egy merészet és nagyot gondoltam októberben — meséli mosolyogva Bondi —, azt, hogy bemegyek az orosz-lánbarlangba. Beköltöztem egy nyilas raktárházba, köz-

vetlenül az ötödik kerületi nyílas halálház mellé. Nem is volt semmi bajom, csak a végén kerültem csapdába. De azután nagy szerencsével megmenekültem!

De sok-sok neves ökölvívó-vezető és versenyző a mai napig sem került elő!

Nem tudunk semmit Mándi Imréről, az FTC sokszoros válogatott, kedves, szerény, jómodorú öklözőjéről, azután Lovas Imréről, a népszerű „Letvéről”, nincs még ma sem közöttünk a nagyobbik Baron, Salgó Ferenc, az FTC szakosztályvezetője, Rosenthál Sándor, a BTK volt intézője, Leitner Géza ökölvívómester, azután Tamási, BVSC, Háromi és Gál, FTC, Horváth, BVSC; és még ki tudja hányan!

Egy ideig némán figyeljük Adler páratlan iskoláját. Csak Bondiból vagy Szántóból szakad ki időnkint:

— Figyeled, milyen remekül szúr a srác!

A JÖVŐ

Azután, hat óra felé vége az edzésnek. Elfáradtak a legények, öltöznek, azaz felhúzzák izzadt testükre ingüket, poros lábukra a cipőjüket. Mi meg addig a tanári szobában beszélgetünk ökölvívásunk jövőjéről.

— A jövő? — Adler Zsiga gondolkodik egy ideig, majd befelé mutat. — Itt van máris!

A terem közepén egy tízéves emberke a hatalmas kesztyűvel az egyik versenyzőt püföli. Az nevetve hagyja magát verni.

— Ez a jövő — folytatja a népszerű Zsiga —, a fiatalság. Amint megindul az élet, a munkássrácok száza rohamozzák meg az edzőtermeket. Mert a srácok élet-eleme a verekedés, a küzdelem, a vetélkedés. Lesz felszerelés is, lesz tornaterem is. Bennünket nem lehet olyan könnyen elpusztítani! Dolgozni fogunk és dolgozunk, amíg megint tömegsporttá nem tesszük az ökölvívást, amíg élharcosaink ismét legalább egyenrangúak nem lesznek a többi nemzet legjobbjaival!

Ha könyvünktől bármit is várunk, s hogy immár előre lépjünk, meg kell kérdenünk az ökölvívás jeles szakértőjét, Z. Vincze Györgyöt, az Ökölvívó ABC című könyv szerzőjét.

Mert hogy ő érti ezt a sportot. Nem a dolog „anekdotikus” részét, ahogy mainapság, néhány éve a tudományos probléma történeti — s nem elvont — részét nevezik. Ő a lényeg ismerője, az ökölvívás céljának elemzője.

E sorok írója — jobb, ha ő mondja ki — nem szakértő, bár egy jobbegyenessel még tudna némi fájdalmat okozni irodalompolitikai ellenfelének: még mindig elegánsabb „dorgálás”, mint hátba döfni valakit. No, ez a nem szakértő, aki mindössze jobbegyenesével és élményeivel, emlékeivel fenyegeti a szorgos olvasót, óhatatlanul szükségesnek tartja, hogy egy igazi szakértőt invitáljon könyvébe. Hogy e könyvet megemelje, s az amatőr boksszerető „ékes meséje” valamiképpen elmélyüljön, s a boksz lényege is a szöveg anyagába olvadjon. Szóval:

„A család sírva ment haza. Dodót, ezt az áldott jó gyereket, mindnyájunk szemefényét elvitték a mentők. Elég volt hozzá egy pillanat, egy ütés, és máris összeesett. Meghökkenetek a nézők, döbbenet álltak versenyzőtársai is. Az ökölvívásban ez is lehetséges?

A legtöbben egyszerűen nem értették, mi történt, hogy történt. A szemük láttára zajlott le minden, de semmi rendkívülit nem tapasztaltak. Természetesen hetekig beszéltek róla Budapesten, és a következő sportköri edzésre

tüntetően és ijedten nem mentek el a többiek. Egyébként a szakosztály versenyzési jogát azonnal felfüggesztette a Magyar Ökölvívó Szövetség, az edző ellen fegyelmi indult. Teljes lett a zűrzavar. A balszerencsésen véget ért Építők-napi bemutató az ökölvívással szemben ellenszenvet, a sportkörrel szemben bizalmatlanságot váltott ki.

A fiatal ökölvívó szervezete még nem volt előkészítve az erősebb megterhelésre, egy súlycsoporttal feljebb is indult a szokásosnál (azóta ezt már megtiltották!), és jóval erősebb ellenfele már a 2. menetben padlóra küldte. A vezetőbíró nem számolta ki, a szorítósegéd nem adta fel az egyenlőtlenre vált küzdelmet, és így a szünet utáni első ütéstől elájult a fiú.

Az ökölvívás a hibás?

Szó sincs róla! A részletes orvosi vizsgálat megállapította, hogy a passzív tűrőképesség hiánya és az erős megroggyanás ellenére történő folytatás eredményezte a sajnálatos hatást. Inkább az a kérdés, hogy miért nem előzték azt meg? Nos, azért, mert a szorítósegéd a fiú testvére volt, aki — bármilyen furcsa — a tét nélküli küzdelem ellenére sem akarta, hogy feladással érjen véget a küzdelem. A felelőtlenség, a hozzá nem értés és a céltalan hősködés aztán nem is vezethetett máshová. És bár a fiatal ökölvívó hamar felépült, az esetnél jelenlévő több száz néző azzal a tudattal távozott:

— Lám, az ökölvívás durva, brutális sport, és előbb-utóbb károsodást okoz.

Eszüik ágába sem jutott, hogy nem a sportág, hanem a szereplők a hibásak. A vizsgálat eredményét és az eltiltást jelentő folytatást már nem ismerték meg, és így örökre bennük maradt egy hamis elképzelés!

Persze, ha simán zajlott volna le a találkozó, akkor sem lett volna kisebb az elkövetett hiba. Az edzőnek mindig számolnia kell azzal, hogy a hosszabb, rövidebb felkészülés után, rendszerint még fogyatékos tudással szorítóba lépő, virtuskodni vágyó, teltre kész legénykékből is igen erős a győzni akarás, és mire észreveszik, már akkora verést kaptak, hogy egyszer s mindenkorra elmegy a kedvük a versenyzéstől. Erre pedig semmi szükség nincs. Mind a fiatalok, mind a nézők elriasztása káros, hisz amúgy is túl sok a sportág hozzá nem értő bírálója.

Az emberek hajlamosak arra, hogy ha látnak egy dadogó embert, aki valamikor öklözött, akkor azonnal kijelentsék:

ez az ökölvívás következménye. Ha hallanak egy tragikus végű profimérkőzésről, mindjárt az egész ökölvívás általános jelenségének tartják. És mily nagy a meglepetésük, amikor azt olvassák a lapokban, hogy az egész világon emelkedik az amatőr ökölvívók száma. Értetlenkedve csóválják a fejüket: »Mi lehet az igazság?«

A magyarázat nem túl egyszerű. Mégpedig azért nem, mert csak akkor lehet megközelítően hiteles választ adni, ha őszintén és a tényeket egymás mellé állítva keressük az igazságot.

Az ökölvívás azok közé a meglehetősen ritka sportágak közé tartozik, amelyek egyenlő mértékben foglalkoztatják a test minden izmát, erősítik a belső szerveket, ugyanakkor a szellemet és az erkölcsi érzéket is fejlesztik.

Az ökölvívás az emberi szervezet egész mozgatórendszerét, idegrendszerét, légzőrendszerét és vérkeringését, valamint az érzékszervek jó részét erősen igénybe veszi. Éppen ezért az ökölvívás igen nehéz sportág, de az egészséges emberre feltétlenül jó hatású. Arányosan fejleszti a testet, elősegíti az általános mozgáskészség kialakítását, és így arra is a lehető legalkalmasabb, hogy alapfelkészítést adjon más sportágakhoz. Ehhez járulnak a lelki-idegi hatások, melyek révén az ökölvívás űzőjét rövidesen gyors helyzetfelismerés, találékonyság és cselekvőképesség, önuralom és a fájdalmak fegyelmezett elviselése jellemzi, igazságérzete erősebbé, jelleme egyenesebbé, szilárdabbá, természete nyiltabbá válik. Ezt a sokféle hatást és eredményt számos országban igyekeznek pedagógiailag is felhasználni.

Korábban a Szport za Rubezsom című szovjet folyóiratban Z. Morozov szerkesztő már beszámolt arról, hogy egyes országokban, így Angliában, az Egyesült Államokban, Franciaországban, Ausztráliában, Kanadában már az iskolás kor elején, 7—8 éves korban kezdődik az ökölvívóképzés.

Különösen nagy gondot fordítanak a gyerek-ökölvívásra a brit szigeteken, ahol a királyi család tagjai és kiváló állami vezetők vállalják a védnökséget. Csaknem minden faluban van gyerek-ökölvívó klub, és így sok tízezer gyerek részesül már kiskorától rendszeres képzésben. Erre az ökölvívásra kizárólag a gyors lábmunkán alapuló külharc, a technikás vívás, a balegyenesek használata és a tiszta,

szabályos bel- és közelharc jellemző. Egy menet másfél percig tart, amelyet egyperces szünet követ, akárcsak nálunk a 14—16 éves korú fiataloknál. A súlymeghatározás is alkalmazkodik a gyerekek korához. Így például az egyik beosztás szerint a súlycsoportok felső határa a következő: 37; 41; 45; 49; 52,5; 56; 62; 68; 74; 77 és 77 kg fölött.

Amikor a cikkíró minderről beszámolt, akkor a Szovjetunióban még csak 14—16 éves korban kezdődött az ökölvívóképzés, jelenleg azonban már a Szovjetunióban, az NDK-ban és másutt is kísérleteznek a fiatalabb korosztály bevonásával, sőt hazánkban szintén egyre több klub és sportiskola ad már 14 év alatti fiúknak is rendszeres alapképzést. Kaposvárott évekig nagy sikerrel működött a korábbi magyar válogatott, Füzesy Zoltán által vezetett ökölvívó-iskola, amelynek működtetésénél nem a versenyzés volt a cél, hanem a szórakoztatás, a mozgáskészség fejlesztése, az okos fizikai előkészítés a későbbi egészséges testedzésre, esetleg a sokkal későbbi versenyzésre. Ennél kimagaslóan fontosabb, hogy az utolsó évtizedben ebben a sportágban is elterjedt a sportiskolai képzés. A Központi Sportiskola 1969 óta működő ökölvívó-szakosztályának tagjai immár hagyományosan az elsők között végeznek a hazai serdülőbajnokságokon, seregszemléken, illetve — később — az ifjúságiak között. Emellett 1973-ban négy városi és négy egyesületi sportiskolában folyt egész éves képzés, és év végén pedig újabb helyeken próbálkoztak meg az újszerű képzésmód elterjesztésével. Tulajdonképpen mintegy félezer gyerek kapott alapot a sportág megszeretéséhez és űzéséhez, ezenkívül fejlődésnek indult az évekkel ezelőtt — tartós virágzás után — elsorvadt iparitanuló öklözés is.

Az ökölvívás sokoldalúsága, összetett mozgásanyaga azonban nemcsak a gyerekek és az aktív versenyzők, hanem az egészségügyi testnevelést folytatók számára is vonzó, hasznos és kellemes. Sajnos, ezt elég sokan nem tudják, bár eddig nem is nagyon propagálták, mert a terem- és a szerigény miatt túl sok embert nem képesek befogadni a sportkörök, Mindenesetre eleven bizonyíték az ökölvívás idősebb kori használhatóságára Román György író és festőművész esete, aki már rég betöltötte a 60. életévét, de még mindig hetenként több alkalommal is zsákolts és kesztyűzött a fiatalabbakkal 8—10 menetet.”

Közbeszólók a nálam sokkalta illetékesebb véleményébe, amely szakszerűen megalapozza beszélgetésünket.

Az egyik mondandóm az, hogy Román György korántsem csak a testedzés kedvéért öklözött. Szerette — s ez figyelemre méltó! — az *életformát*, amit a szakadatlan küzdelem jelentett.

Amellett ez az első osztályú, különös, tarka, játékos piktor és színesen, érdekes fordulatok segítségével fogalmazó prózaíró korántsem irodalmi kávéházakban, szerkesztőségi előszobákban töltötte életét, s nem képei lehetőségeiről, prózájáról spekulált. Tudniillik hosszú esztendőkön át profi bokszoló volt, légsúlyú. Méghozzá — ez ritkaság — afféle „vándor-profi”. A Távol-Kelet egzotikus és veszélyes vidékére is eljutott; szép sikereket aratott. S míg korábban, ifjúként komoly anyagi gondjai voltak, itt „megerősödött” s megalapozta helyzetét, megindulhatott a művészetek útján.

De maradt a mozgásigény, a harc regényes hangulata, az önmagát felülmúló ember.

Ha statisztikát készítenénk — ne tessék megijedni, nem készítünk —, hogy melyik sportágat éri legtöbbször a durvaság vádja, alighanem az ökölvívás járna az élen.

Pedig a cáfolattal igen gyorsan boldogulhatnánk. Egy két esztendő angol statisztika szerint a fizikai veszélyeztetettség, sérülések s más ártalmak tekintetében az ökölvívás a tizennyolcadik helyen áll; már-már a gyerekjátékok vidékén. Egy másik felsorolás is a kezembe akadt; hasznosnak ígérkezett ellenőrizni az angol kutatást. E svájci listán a bokszt a tizenhatodik; ez hát nem említésre méltó különbség, s igazolja a fenti közlést. Ennyit a durvaságról, s ilyenformán ezt a fejezetet akár abba is hagyhatnánk, mielőtt elkezdenénk; a közvéleményt fényesen cáfolja a statisztika súlyos szava.

Csakhogy.

Az ökölvívást támadó, durvának minősítő érvelési rendszer korántsem ilyen egyszerű. Felettebb csalafinta, s kifogásai nem arra a tényre vonatkoznak, hogy az egyik versenyző netán fejbe kólintja a másikat.

Lássuk a furfangos prókátorokat!

Hogy a testi sérülések gyakoriak, veszélyesek és maradandók, ők sem igen állítják kellő tárgyi bizonyítékok híján. Az a néhány tragikus haláleset többnyire valamilyen korábbi alapbetegség, szabálytalanság, vagy az élet minden helyzetében előforduló dráma végzetes eredménye lehet, s nem a szabályos bokszt logikájából, kockázatából következik.

„Pontosítsuk” a dolgot, hogy ezzel a túlságosan

divatba jött kifejezéssel élünk. Nem fordulhatunk illetékesebbhez, mint Z. Vincze Györgyhez.

„Kétségtelen, hogy mint minden versenysport, különösen a küzdősportok, az ökölvívás is rejt magában bizonyos veszélyeket. Versenyszerű ütésekor előfordulhatnak sérülések, elsősorban külső tényezők (ütés, elcsúszás, összefejelés) következtében. Különösen gyakoriak a kéz- és a szemöldöksérülések, a kisebb ficamok, zúzódások, amelyek általában nem súlyosak, és más sportágakkal összehasonlítva veszélyesség tekintetében mintegy másfél tucat sportág sérülései mögött maradnak el. A gyakoriság tekintetében már kevésbé jó az arány, de így is mintegy a 8—10. helyen áll a baleseti statisztikában az ökölvívás.

Az Állami Biztosító több évre kiterjedő, hazai sportbaleseti statisztikája szerint a legtöbb baleset (évente 4—6 ezer között) a labdarúgásban fordul elő, utána a testnevelési órák, a kirándulások balesetei következnek, szintén ezres számokban kifejezhetően. A legtöbb halálos baleset úszásban, más vízisportokban, illetve kirándulásokon éri a résztvevőket. Ezzel szemben az ökölvívó-sérülések száma még a kétszázat sem éri el, halálos kimenetelű mérkőzés pedig jelenleg nálunk nincs. Az OTSI-adatok ezt ugyancsak alátámasztják, mert a labdarúgásban, a többi labdajátékban, az atlétikában, a birkózásban, a tornában, néhány technikai sportban és a téli sportokban szintén több és súlyosabb baleset fordult elő, mint ökölvívásban.

Az ilyen felmérések sok országban hasonló eredménnyel végződtek, csupán az első helyre — földrészről és országtól függően — esetleg nem a labdarúgás, hanem a krikett, a rögbi, a motor- és autósport, a sízés vagy a jégkorongozás került. Ez egyáltalán nem hagyható figyelmen kívül, bár az ökölvívás is veszélyes sérülést okozhat.

A kesztyű és a bandázs ellenére könnyen megrándulhatnak, kificamodhatnak az ujjízületek és eltörhetnek a kézközépcsontok. Gyakori az arcbőr, a homlok, a szemhéj vagy a szemöldök felrepedése, és zúzódást, esetleg — nagyon ritkán — törést szenvedhet az orrsövény, az orrcsont, és egészen elvétve az alkar csontjai (singcsont, orsócsont), a szegycsont és a bordák is megsérülhetnek. Ezzel szemben veszélyes lehet az esetleges koponya- vagy agyburoksérülés, a főverőér zúzódása és az erősebb agyrázkódás, különösen serdülő- és ifjúsági korban, ezért a szabályok is fokozottan

védik a fiatal öklözőket, s igen nagy jelentőségű a versenyzés megkezdése előtt kötelező, immár hazánkban is bevezetett technikai minimum vizsga.

Külön figyelemre méltó, hogy halálos végű mérkőzés lehetősége az amatőrök között majdnem a nullával egyenlő, és jóformán csak önhibából fordulhat elő. Magyarországon például a negyvenes években volt utoljára két halálos végű küzdelem, de mindkettőt eltírtolt betegség idézte elő. A két cseh ökölvívó nagy vihart kiváltó halálát rendkívüli légzési és szív működési zavarok okozták.

A profimérkőzéseken viszont sokáig egészen más helyzet alakult ki. A pénz utáni hajsza, a becstelen mesterkedések, a lefizetett bírák elnézése következtében sokkal több volt a súlyos, vagy éppen halálos sérülés lehetősége.

...Emlékeztetőül nem árt felidézni Benny »Kid« Paret volt profi ökölvívó-világbajnok tragikus halálát, mert az 1962. március 24-én, a New York-i Madison Square Garden szorítójában lezajlott mérkőzésen a 25 éves kubai versenyzőt Emile Griffith mindenki láttára egyszerűen »agyonverte«. Paret a kötelekbe akadt, ezért megroggyanása után sem csúszott a padlóra, és személyesen is gyűlölködő ellenfele addig ütötte, amíg csak bírta, s Paret agyvérzés és tüdőgyulladás következtében, tíz napi eszméletlenség után meghalt.

Ahhoz nincs mit hozzátenni, amikor betegen állnak ki versenyzők, mert kell a pénz. Gyakran emlegetik példaként, hogy a rettenetes verekedő Dempsey-t egyik ellenfele csak azért hívta ki, mert gyógyíthatatlan belső baja volt, kellett a pénz, és már minden mindegy volt. Ám magyar példa is akad! Annak ellenére, hogy korabeli hivatalos közlés szerint 1925—1935 között mindössze 256 hazai és 59 külföldi mérkőzésen szerepelt magyar profi klub tagja, az egyik találkozó halállal végződött. A kisnehézsúlyú Hudra Kálmán 1929 márciusában Andrschitz bécsi ökölvívóval való küzdelme közben összeesett, és többé nem tért magához. A boncolás során megállapították, hogy beteg volt a szíve, s tulajdonképpen ezt követően tette először kötelezővé a MÖSZ — egyelőre csak profik számára — a mérkőzés előtti kötelező orvosi vizsgálatot.”

Szebben, szakszerűbben hangzanak azonban a pszichológusok, műkedvelő filozófusok emelkedett, „lila” érvei.

Miszerint a sporttá szublimált verekedés felkelti ádáz, állati indulatainkat, s az emberi fajta békés együttélése helyett harcra, kegyetlenségre biztatja nemünket. Megrontja jellemünket, ellenszenves alaphelyzetbe kerget, züllesztí ízlésünket, bántja szépérzékünket.

Lássuk csak!

Hogy az ökölvívás elterjedésének része lett volna, mondjuk, a második világháború kitörésében, arról egyetlen történész sem tud. Mint amiképpen a hajdan volt felfedezőket, szelíd mérnököket, lengőszakállú tudósokat sem vádoljuk, hogy szándékukon kívül előkészítői, megalapozói voltak a gépek iszonyú csatájának. Nem tudunk olyan ökölvívókról sem, akik valamilyen embertelen szervezet vezetői, ítéletvégrehajtói lettek volna. (Olyanokról, sajnos, annál többről, akiket a háború embertelensége gyilkolt meg.)

Vagy, ami a dolog erkölcsi részét illeti. Az ökölvívó előről üt. S csak az öv fölé. Van ennél szebb, példásabb alaphelyzet, tisztességesebb találkozása az egyenes szándékoknak? Elmondhatjuk az irodalom, a művészetek, a hivatali élet csatározásairól, hogy a résztvevők betartják ezt a tánc- és illemtant? Ide is egy pontos szakszerű statisztika kíváncznék: hány tisztviselő használja a mélyütést, hány színész vagy énekes üt hátulról, hány író fejel — ha van neki mivel? Az ökölvívás az emberi erő és ész szabályos, nemes szembesítése; egészségügyi hasznánál is fontosabb, hogy türelemre és tűrésre, a fájdalom leküzdésére tanít. S a sikerélmény jellemnövelő hatására, természetesen.

Kegyetlenség? De hiszen a küzdő nem kiszolgáltatott. Nem áldozat, aki hóhérjával szemben áll, védtelenül. Ez a küzdelem önkéntes, kimenetele nyílt, mindkét fél eszközei azonosak.

Megszólal azonban a szépészet is. Ez a sport csúnya! Rút a látvány, undorító, perel természetes szépérzékünkkel.

Vajon?

Kezdeném ott, hogy a szépség fogalma felettébb viszonylagos. A századunkban megnyugtatóan szépnek, már-már konzervatívnak tartott alkotások

legjava egy évszázada felháborodást keltett, tudósok, műbírálok s a közönség szitkai középpontjában állt. Az „abszolút szépség” és az illékony, sok mindentől befolyásolt „ízlés” kapcsolata, egyezése és ellentéte nehéz kérdés; egy másik, s ennél bizony jóval vastagabb kötetbe tartozik. Ide csak egy figyelmeztetés: csínján bánjunk a szépség, s ellentéte, a csúnyaság fogalmával.

Ám, üsse kő, bánjunk előzékenyen vitatársainkkal; ne torkoljuk le őket az esztétika imént felvázolt érveivel.

Hanem írjuk ide annak rendje és módja szerint: az ökölvívás szép.

Ez a szépség elsősorban „koreográfiájában” rejlik. Sokat olvastuk már, s a nagyközönség is rákapott a szó használatára: valóságos balett. Az emberi mozgás célszerűsége, gyorsasága, harmóniája — s persze, a küzdelem tartalmának kifejezése — valóban a szépség, a harmónia látványát nyújtja.

Persze, arról, hogy mi szép és mi nem szép, napjainkban is folynak viták, idestova kétezer esztendeje. Meg egyáltalában: a szépség fogalmáról. Az ősi meghatározás: „Szép az, ami érdek nélkül tetszik”, úgy látszik, alaposan megkopott. Ma már — elnézést kérek érte, saját szabadalom — pontosabban fejezi ki a lényegét: „Szép az, ami kifejező”. Vagyis a modern látványban, szövegben és hangzásban egyre ritkábban találjuk meg a kiegyenlített, szimmetrikus építkezés, a hagyományos harmónia elemeit. A korszerű alkotás provokál. Van, aki ezt a folyamatot időlegesnek, a kor hisztériájának, múló divatnak tartja. Akad, aki egyetért ezzel az idegenkedéssel, de türelemmel fogadja a jelenséget: majd elmúlik, ha eljön az ideje. Akad, aki harcba száll ellene. És természetesen növekszik a „modernizmus” tábora.

Ami az ökölvívást illeti, a balettet említettük. Méghozzá annak is egy klasszikus formáját. Az is természetes, hogy ahány bokszoló, annyi stílus, legfeljebb a rokonság, a hasonlóság alapján lehet „iskolákról” beszélni. Magyarországon a húszas évek végétől kezdett kialakulni, s voltak esztendőik, hogy szinte monopóliumunkká, specialitásunkká vált a

„vívóiskola”. Vagyis az egy-két nagy ütést sok kis pontos ütés váltotta fel; végül is a pontozóbírók nem a bevitt ütések erejét számolták, hanem a találatok számát; erre kötelezte őket a szabály.

E „szurkálás”-nak nevezett, hasznos és mainapság jóformán teljesen kiveszett ütésfajta nyomán nevezték el a stílust „vívóstílusnak”. Amíg a pontozóbírók értettek az ökölvíváshoz, ismerték máig érvényes szabályait, bunda amatőr mérkőzéseken alig volt elképzelhető, ez a harcmodor járhatónak bizonyult, főképpen középsúlytól lefelé, s a közönség nagyon szerette. Kivált a miénk, hiszen sok aranyérmet termelt Magyarországnak. E mozgásforma a szépség hagyományos ideálját képviselte, s főként azokat elégítette ki, akik nem a verekedésre voltak kíváncsiak. Egyik mellékága e finom, elegáns iskolának joggal a „bokszalett” elnevezést nyerte el. Itt a versenyző nem a szabályos alapállásból, gyors kitöréssel szúrt és testmozgásában nagyobb szerepet kapott a villámsebes balra-jobbra billegés, a törzs hátrahajlítása, sokszor a kezek védekező felemelése nélkül. E bravúros mutatvánnyal nagyon sokat lehetett nyerni, de veszteni is, mert az ellenfelet el nem érő ütés megzavarta a támadót, megbillentette egyensúlyát, s az eredménytelenül kinyújtott kéz pompás ütőfelületeket teremtett a hasztalanul rohamozó testén, melyeket a lógó, friss, erőt gyűjtő karú védekező jól kihasználhatott.

De a „balett” különleges képességeket igényelt. Bogács és Orbán László olykor három meneten át szórakoztatta a kacagó és tomboló vastapsra fakadó közönséget azzal, hogy egyetlenegyszer sem kaptak ütést: a marcona ellenfél ökle mindig fél centiméterrel a fejük vagy törzsük előtt állt meg. Aztán még egy pillanat, s az ellenfelet megkerülve vagy kinyújtott karján átbújva — már a hátuk mögött álltak a teljesen megzavarodott hadfinak, ütésre készen. Bogács a jobbra-balra hajlongást és ugrándozást, Orbán inkább az előre-hátra játékokat kedvelte. E stílust jó, ha világviszonylatban fél tucatnyi extraklasszis merte és tudta vállalni: különleges reflexeket, ördögi ravaszságot, egyfajta megtanulhatatlan „hetedik érzéket” igényelt. S az

az alkatcsoda, amely győzte a táncot, ritkán rendelkezett megfelelő ütőerővel. A száz és száz pompás és szemre is gyönyörű győzelemnek is megvolt néha az ára. A fedetlen fejű, behozhatatlan pontszámmal vezető Bogácsot egyszer Torma I, Torec nagy képességű, gyors és bikaerős bátyja, a magyar bajnok knockoutolta; ez volt az egyetlen ütés, amit bevitt ellenfele fedetlen, vigyorgó arcába. De ez ütés volt. Igaz, szóljon Bogács mentségére állandó jó étvágya, fel kellett mennie pehelysúlyba, ahol ellenfele jó ideig verhetetlen volt.

Ugyanígy, csak komolyabb tétmérkőzésen, a madridi EB-n járt pórul Orbán, aki Bukarestben pehelysúlyban volt aranyérmes, de szintén nem vetette meg a bőséges lakmározást, és mindig egy-két súlycsoporttal feljebbre kényszerült, izompacsirták közé. Ő nagy előnnyel vezetett a román Vasile ellen, aki nem hogy megütni, de elérni sem tudta, s a spanyol közönség pokolian élvezte a mulatságot, Orbán pedig jó sok aprót ütött, mindig máshová, mint bajnoktársa várta. Sajnos, Vasile egy jót mégis ütött, s a telitalálat földre parancsolta Orbánt. Aki a harmadik menetben taktikájától nem tágítva gyűjtögette pontjait, sőt kétszer „elvei ellenére” váratlanul irtózatossá kezdett a megriadt Vasile feje ellen; csodák csodája, hogy két ilyen sorozástól a helyén maradt. Gongütéskor alig tántorgott a szorító sarkába. Csakhogy ez kevésnek bizonyult, s a pontozók a száz jó Orbán-ütést kevesebbire értékelték az egy nagyon jó Vasile ütésnél, hiába tört ki füttykoncert és tombolás. Orbánnak hát csak a bronzérem jutott. A romának az ezüst...

Nem kétséges azonban, hogy ez az iskola, ez a bokszkorszak „égi mása” volt a hajdani kocsmái verekedéseknek. S egyáltalában: szolgálta szép-érzékünket, erkölcsünket, helyzetfelismerő készségünket. Test és szellem csatája volt: az a boksz, amit nem kisebb személyiség, mint az Anglia sportéletét oly szenvedélyesen és szakszerűen felmérő és jegyzetelő Széchenyi István megálmodott, ideálmodott Magyarországra. Széchenyi, aki nemcsak a sport, de a szépirodalom, a közgazdaságtan, a filozófia

ügyeiben és e dolgok kapcsolatában is illetékesebb — mondjuk így, történelmi színvonalon illetékesebb — volt, mint sznob és laikus utódai.

Csak hogy kettőn áll a vásár.

Nem a boksztól szép, mint olyan, önmagában.

A szép boksz szép.

Mint ahogyan: egy könyv nem általában jó.

A jó könyv jó.

Kétségtelen, hogy az elmúlt korszak nem kedvelte az ökölvívás „önmagán túli” erényeinek. Külföldön sem, mifelénk sem.

Befolyásolta ezt a pontozók terelése. Mondjuk így inkább, durvábban, de pontosabban: terrorja. Az igény már régóta nem a szabályos ütőfelülettel bevitt, erejüktől független ütések száma, hanem az, hogy a versenyzők „agyonverjék” egymást. S a versenyző, testi adottságaitól függetlenül, edzője utasítására és a maga józan eszének sugallatára igyekszik a pontozók szája íze szerint bokszolni, mert nyerni akar.

Befolyásolta az is, hogy új nemzetek jelentek meg a porondon. Sok nagy tehetség. Emelték a sportág — s a többi sportág — színvonalát. Ámde jelenlétük tényével, saját nemzeti hagyományaik abszolutizálásával bizonyos sportágakat tökéletesen átformáltak: mi több, más sportággal cserélték ki. Mert az a boksz, amit manapság annak neveznek, nem ugyanaz a sportág, mint a harminc évvel ezelőtti, amit megismernem megadatott.

Lehetséges, hogy a szó klasszikus értelmében vett, szép, nemes, emelkedett ökölvívás végképpen eltűnik, mert a mai ítések felfogása, s a ring tapasztalatai szerint eredménytelen, csak öncélú testmozgás. (Bár ennek ellentmondani látszik Muhammad Ali, a század alighanem legnagyobb ökölvívója vakító pályája, holott ő aztán igazán „vívott” és százával szurkálta ki vagy taglózta le a verekedőket, vad és erőfitogtató ellenfeleit.) Ha a verekedés végképpen kiszorítja a játékos, trükkös, technikás elemeket, a közönség egy másfajta élménnyel lesz kénytelen beérni: a drámával. Mert nem kétséges, hogy egy irtóztató verekedés, két erőforrás összecsapása, ha nem is költészet — mint volt a boksz

hajdanában, ifjúkorom vidékén —, de nem nélkülözi a drámai elemeket. S ezeket sem illetheti szemrehányás: van bennük tartalom, emberi mondanivaló. Még a pszichológusok ellen is megvédhető ez az új sportág. Ők azt mondják, a verekedés felszabadítja, növeli, erősíti szadista ösztöneinket. Én úgy vélem, éppen fordítva: a látványtól kiéljük rejtett szadizmusunkat, társadalmilag veszélytelen formában, megfelelő keretek között: helyettünk a bokszolók verekszenek. Szóval: lehet, hogy bele kell törődnünk egy szép sportág halálába, s egy új megszületésébe. De hát nem ilyen stafétát játszik a világ minden vonatkozásban?

S azt a lehetőséget se zárjuk ki, hogy visszatér az igazi ökölvívás.

Netán napjaink divatja és a „haladó hagyomány” kombinációja. A sport eddig még minden váratlan kontrára megtalálta a rekontrát. Miért lenne éppen az ökölvívás kivétel?

S amiképpen a jelenségek változása meg szokta hozni szemléletmódunk változását, valószínű, hogy az új és a még újabb ökölvívás is ki fogja elégíteni fejlődő szépérzékünket, az új kornak megfelelő etikai igényrendszerünket, képzeletünket.

Hogy mikor? Hozott már a sport robbanásszerű változásokat, de a boksz típusú sportágaktól inkább lassú fejlődés várható, nem lévén mód váratlan felfedezésekre, a technika segítségére, mint mondjuk a rúdugrásban.

Türelmesen várjuk egy fejlődő sportág visszatérését önmagához. Mert ez a visszatérés előrelépés lenne, szépség és erő kombinációja.

Nem valami megnyugtató az ökölvívó-mérkőzések látogatottságának alakulása. Bárhogyan nézzük, a magyar bajnokság elődöntőit, döntőit, egy-egy nemzetközi összecsapást leszámítva, bizony, gyér a látogatottság. Legalábbis a hajdanival egybevetve. Nyilvánvaló, hogy egy látványosabb, könnyedsége ellenére nehezebb, érdekesebb mozgásfajta, egy megújult sportág visszatereleli a nézőket.

Mert a tehetség, a dráma, az erő vonz.

De a szépség is.

Ezek a fogalmak nem szorulnak magyarázatra. A kapitalista országokban mindkét műfaj virágzik, már amennyire. A szocialista országokban a sport az amatőrizmuson alapul. Természetesen nálunk is.

Talán emlékeznek a nagy kivételre; Papp Lacinak, háromszoros olimpiai bajnokunknak engedték meg hálás nemzet hálás illetékesei, hogy profiként szerencsét próbáljon. A próbálkozás nem volt kockázatmentes — mármint Lacinak —, hiszen benne volt a korban; akkor kezdett bele a dologba, amikor sokan már abbahagyják, különösen mifelénk. S a profi mezőny jóval erősebb volt, mint az amatőr mezőny, amelyet Laci végigvert. De ami ezután következett, minden képzeletet és várakozást felülmúlt, és valós sportértéke a három aranyból is jóval nagyobb; a profi Papp László egyetlen vereséget sem szenvedett és könnyen nyerte el az Európa-bajnoki címet. Kár, hogy egy ésszerűtlen, szakszerűtlen és — igen enyhén fogalmazva — szubjektív döntés igaztalan hatalmi szóval megakasztotta a példátlan diadalsorozatot, pontot tett Papp László pályájára, nem engedte, hogy a világbajnokságért élete legjobb formájában megvívjon. Ezzel aztán véget is ért a profi ökölvívásból mindaz, amihez közünk volt.

Hiányzik? Nem hiányzik? Nem tudom eldönteni. Bár a marxizmus alapműveit, a szocializmus építésének ideológiai szabályzatát a magam és mások véleménye szerint megfelelően ismerem, sehol sem olvastam, sem közvetlen, sem közvetett formá-

ban, hogy a profi ökölvívás, általában a profizmus elvi vagy gyakorlati okokból, ex offo üldözendő. Azt azonban annál többször és a legilletékesebb auktoroktól, hogy egy bizonyos érték — eszmei vagy dologi érték — termeléséért anyagi ellenérték jár. S e tekintetben nem tudok semmi néven nevezendő „hierarchia-különbséget” felfedezni egy fix fizetés plusz prémium és szerződésen felüli túlfel lépés fejében a magas cét kivágó (vagy megbicsakló) hőstenor és egy meghatározott összegért bokszoló ökölvívó látványa között. Ahogy egy hegycsúcs és egy tengerszem egyformán káprázatos képe között sem indokolt az esztétikai diszkrimináció. A közismert ellenérvek — visszaélések, a dolog „alvilági” jellege stb. — őszintén szólva életünk más területein is fellelhetők imitt-amott.

No meg aztán: nem tagadhatók sportéletünkben a burkolt profizmus elemei így sem. Rendjén van; ne irigyeljük a nemzetünknek dicsőséget szerző sportolóktól a kalóriapénzt, a fiktív állásokat, s számoljunk sorsuk nehézségeivel e rendszerint rövid pályák után. Csak az az etikai kérdés, miért kell egy ésszerű gyakorlatot képmutatással leplezni?

Nem szorul bizonyításra, hogy a sport Nagy Ügy. Akárcsak a művészet, a tudomány; sorolhatnám tovább, ha könyvecském megszabott terjedelme nem rakoncátlankodnék. Méghozzá nagyon sok és nagyon különböző okból nagy ügy.

Ha országos viszonylatban tekintjük a dolgot, össznépi ügynek kell tekintenünk a testfejlesztést, a jobb minőségű emberanyag megtervezését, felépítését. Sok erős, egészséges, „kisportolt” állampolgárral többre megyünk, mint szenvedő, de ellátásukkal másokat is kínzó, munkaképtelen, költséges betegekkel. A tömegsport színvonala, mennyisége és minősége országos kérdés. Aki itt takarékoskodni akar, pazarol. Az ügy az egész közösséget s az egyént egyaránt érinti. Az sem elhanyagolható szempont, hogy a versenysport bázisa is csak a tömegsport lehet, mint ahogyan a tanulás sem az egyetemmel, hanem az általános iskolával kezdődik; a fokozatosság elvét és gyakorlatát nem lehet megkerülni.

Ami pedig a versenysportot illeti, számolni kell a tömegsportnak példát mutató hatásával. Propagandisztikus jelentősége is óriási. A nemzetközi kapcsolatok szervezésére is kiválóan alkalmas. Egy nemzet önarcképének fontos része: kirakat, de a szó legjobb értelmében. Ezt az „osztentatív” jelleget egyre több ország ismeri fel.

Természetesen — s ez mind etikai, mind sport szempontból igencsak valós probléma — a nemzetek nem azonos feltételek között csapnak össze.

Ami jóformán lehetetlenné teszi az összehasonlítást, a szakszerű egybevetést, a mértékrendszer kialakítását, amelynek segítségével pontosan megállapítható, melyik a különb sportnemzet.

Kezdjük azon, hogy több százmillió, netán milliárd állampolgár között a statisztikai valószínűség szerint alighanem több jó magasugró, birkózó vagy éppenséggel ökölvívó akad, mintha egy három- vagy tízmilliós nemzet emberkészletéből kell válogatni. A harmincas évek derekán meg is indult ez ügyben az elméleti vita, s a gyakorlati kezdeményezés, hogy „abszolút sorrend”, az aranyéremszám helyett a lakosság s az érmek számának aránya döntsön. (E mozgalomnak nálunk kiváltképpen sok híve akadt, mert ha így számolunk, az 1936-os berlini olimpiát az aranyérmek száma szerint harmadik Magyarország nyerte volna Finnország előtt, s a valóságban győztes Németország és második USA jócskán lemaradnak.) Az akció azonban mindössze két részeredményt ért el. Az egyik: az egyes nemzetek versenyzőinek sportágankénti limitálása. Vagyis: minden nemzet súlycsoportonként egy versenyzőt indíthat birkózásban, ökölvívásban, súlyemelésben, hármat-hármat a vívás (egyéni), az úszás és az atlétika egyes számaiban stb. Hogy mi az oka e megkülönböztetésnek, rejtély; értelmes választ még nem kaptunk kérdésünkre. Mit tehetünk? Ez is valami.

A másik eredmény annak kinyilvánítása, hogy nincs éremszámolás, s a rövid életű és még ennél is igazságtalanabb pontozási rendszer is megbukott: nincs győztes nemzet, csak győztes versenyző, az olimpia egyéni küzdelem. Ami nagyon szépen

hangzik, csak éppen senki sem veszi komolyan: a sajtó ugyanúgy közli a tabellákat, mint régen, a nemzet újjong, súlyos pénzjutalmakat és más kedvezményeket osztogat az érmeseknek, vagy krokodilkönnyeket hullat, s meneszt néhány szövetségi kapitányt, edzőt vagy sporttisztviselőt.

Ez azonban nem változtat a lényegen. A versenysport, mióta világ a világ, tömegeket vonzó látványosság. Amely, ha megfelelő irányba terelik, tulajdonságaink jobbik részét izmosíthatja, s a bátorság, elszántság, tisztesség hagyományos példaképét tovább fényezheti.

Ámde — ez talán az elmondottakból is kiderül — e fenti szépségek (és fonákságok) pénzügyi vonatkozásait nem lehet letagadni. Végtére nem is tagadjuk le, hiszen a sportra fordított összegek hivatalos költségvetési tételek. Még azt is hozzá kell fűznöm e spekulációhoz, hogy a túlságosan szerény, szegényes szubvenció akadályozza a sportélet fejlődését. Talán le se kellett volna írnom, oly igen nyilvánvaló: clcsó húsnak híg a leve. Emlékezzünk a Horthy-korszak dézsában fürdő ökölvívó-bajnokaira. De — ez talán meglepően hangzó vélemény — fordítottja sem eszményi. Emlékezzünk az ötvenes évek országos gazdasági aránytalanságaira: a „szuperhatalommá” duzzasztott, politikai erőtenyezővé hízlalt, s közben reklámmá degradált sportélet és az elviselhetőség életszínvonalala alatt gubbasztó lakosság között feszülő, növekvő számú és hevedségű ellentétekre, a labdarúgó-világbajnokság elvesztését követő tüntetések nyilvánvaló politikai jellegére. Nem szabad a sportolóból társadalom feletti lényt nevelni, törvénytelen, vagy az állam teherbírását meghaladó, a közösséget demoralizáló kedvezményekkel. Meg kell találni a tervezésbe, a népgazdaság rövid- és hosszútávú koncepciójába beilleszthető, a sport iránti valós, bizonyítható társadalmi igényekkel jól egyezkedő juttatás összegét, módját, ütemét. Hogy megtaláltuk-e, nem tudom, nem tudhatom, legfeljebb remélhetem. (Zárójelbe kívánczik, de könyvem célja tán igazolja: e támogatáson belül gondosan ügyelni kell a sportágak hierarchiájára.

Nincs megbízható áttekintésem az egész területről, inkább mozaikokat próbálok összeállítani többkevesebb sikerrel, de az tény, hogy a testet-lelket erősítő, bizonyos korszakaiban oly sok dicsőséget szerzett ökölvívás többet érdemelne. Nem éppen eredményei miatt, de eredményei érdekében. Ez a pillanat, a mostani, nem a legrosszabb. Javításra szorul a sportág, de most legalább van mit javítani: potenciálisan feldereng egy aranycsapat — no jó, legyünk óvatosak, egy „ezüstcsapat” — képe.)

Térjünk hát vissza e szokatlanul nagy, de tán mégsem egészen felesleges kitérő után az alapkérdésre: profi vagy nem profi?

Az olvasó általában látványos és egyértelmű választ vár egy könyvtől, újságcikktől, elbeszéléstől. Szereti-e Alfonz Mancikát; igen vagy nem? Kell-e tejfel a rakottkáposztába; igen vagy nem? Nem kedveli a többértelmű, tétova válaszokat.

Csakhogymaguk a dolgok is többértelműek.

Ilyenkor nincs jobb válasz, mint a „talán”, a „lehet”, a „hátha”, az „esetleg”.

Ez pedig tisztességesebb állásfoglalás, mint egy határozott, kemény, délceg hazugság vagy tévedés. A profizmus ügye is efféle bizonytalan válaszra kényszerít.

Kell-e profizmus?

Biztos, hogy nem okvetlenül kell; megvagyunk nélküle. Sok mindenünk nincs, ami más nemzeteknek van. Viszont: sok minden található mifelénk, amit másutt hiába keresnénk.

Ártana? Nem valószínű. Egy — vélhetően népszerű — mutatvánnyal több. Hány éven át átkoztuk ki a beatzenét és a Coca Colát; e pillanatban jogos szükséglet államilag támogatott kielégítői, s a népgazdaság fejőstehenei. De az is könnyen meglehet, hogy a profizmus a legjobb amatőröket csábítaná el — Alin kívül, aki Rómában amatőr olimpiai bajnok volt, száz és száz a példa —, s ez nagy kárt okozna; úgy sincs olyan sok elcsábítandó legény. S a külföldi vendégek szerepeltetésének devizakihatása riasztó lenne.

Tekintsük ezt a kérdést és a körötte meg-meg-

újuló vitát függő partinak. Emlékszünk még az iskolából: vannak egyenletek, amelyek kétféleképpen is megoldhatók, méghozzá jól. Lehetséges, hogy a sportág világfejlődése valamikor — a közeljövőben biztosan nem — bennünket is erre terel. Lehet, hogy soha. Ezt is túlélénk. A veszteség? Valamennyi — a tíz-tizenöt menetes küzdelmek és extraklasszisok, egy sajátos stílus, más ritmus, jóval lassabb tempó és nagyobb ütések, más taktika látványa —, de nem annyi, hogy túlságosan sokat beszéljünk róla.

Ami pedig az amatőrizmust illeti, nincs más út, mint a tervszerű állami támogatás: a többért többet erkölcsös és hasznos elve. A sport „államosított”, ami igényeket és kötelezettségeket jelent, szakszerű egyeztetést a valós szükségletek és a mecénás teherbíró képessége között. Ha valamiről, hát csakis erről érdemes szót váltani.

Végezetül: indokolt lenne — méghozzá nemzetközi szinten, hiszen a probléma másutt is égető — az ilyen elengedhetetlen szubvenció „legalizálása”, a világszerte egyeduralkodó „ál-amatőrizmus” törvényesítése, a szó erkölcsi értelmében. Az olimpiai eskü a maga szépségében, költői megfogalmazásában egy letűnt korszak múzeumba való műemléke, és hazugságra kényszeríti a jó ügyben összegyűlteket. Törvényesíteni, erkölcsi értelemben megemelni kellene egy valós helyzetet, természetesen továbbra is kizárva — sőt jobban, mint eddig — az erkölcstelen, közfelháborodást kiváltó, a sportot eltartó közösséget durván provokáló, meg nem szolgált előnyöket.

Könyvünk különböző listákat is mellékel az okulni vágyó olvasó tiszteletére.

Vajon miért?

Már csak azért is, mert ez az írás nemcsak mesekönyv. A történetek mögött tények lapulnak, s a tényeket nevek, számok foglalják össze.

Az ökölvívás fejlődését szemléltetik ezek a lajstromok, különböző szempontok szerint. Megtudjuk a szelíd — no, néha nem is olyan szelíd — amatőrök és a szilaj profik eredményeit.

Kiderül, hogy melyik nemzet mikor élte ökölvívó-virágkorát („ökölvívó-virágkor” — nem ezt nevezik képzavarnak a szigorú hajlandóságú irodalomtanárok?), hát a miénk, mi tűrés-tagadás, nem manapság; meddig tartott a brit oroszán uralma, mikor jelentek meg a színen a félelmetes szovjet öklözők, majd a kubaiak. Ez a lista ilyenformán térkép: az ökölvívóvilág mutatója.

Ámde vannak itt fontosabb szempontok is.

Bizonyos-e, hogy az olimpia, a világbajnokság első helyezettje valóban súlycsoportja legjobbja? Ez az első az első? A szakértők — akik azért szakértők, hogy mindent tudjanak — úgy vélekednek, hogy a bajnokok 60—65 százalékánál akad jobb versenyző is az illető súlycsoportban, sőt kettő is jó néhányánál különb. Az aranyérem a pillanatnyi diszpozíciónak, az ellenfél betegségének, a pontozók igaztalan szempontjainak, az időjárás viszonyosságainak, s ki tudja, hányféle oknak köszönhető. Meg aztán, szakszerűség ide, szakszerűség oda, ne feledjük a szerencse ravaszkodását.

Nem illendő az elfogultság; mindig is mélységesen szégyelltem magam, amikor Budapesten egy nemzetközi mérkőzésen a többségben levő magyar bírók okvetlenül a félholtra püfölt hazánkfiát hozták ki győztesnek. S aztán csodálkoztunk, amikor külföldön visszakaptuk a lepontozást. No, persze, hasonló úton-módon: kölcsönkenyér visszajár, lepontozásnak lepontozás az ára. No, szóval, nem a sportsovinizmust prédikálom. De ez a felejtethető eset — ki kell mondjam a szót: csalás — történetesen bennünket sújtott, s a súlycsoport tán világelső bűvészt, a bravúros képességű, s a bokszbalett stílus tán mindmáig utolsó képviselőjét, az Európa-bajnok Orbán Lászlót a müncheni olimpián.

Egy szó, mint száz, Laci sem volt teljesen vétlen. Tudvalévő volt, hogy mindig nehezen hozta a súlyát, szerette a jóízű lakomákat, még inkább a kólát, gyümölcsleveket, üdítő italokat. Gyakorlatilag bukaresti Európa-bajnoksága óta mindvégig egy, olykor két súlycsoporttal valós, kíváncsú súlya fölött öklözött. A müncheni elődöntőben nem volt meggyőző, s a nehezen megnyert mérkőzés után egész éjszaka fogyasztott, forró vízben, gőzben gyötörte magát, Papp Laci legnagyobb dühére.

Ezzel együtt — akik szorgalmasan nézték a televíziót, s ugyan ki ne nézte volna? — a döntőben élete tán legnagyobb csatáját vívta. Meg sem érződött rajta az éjjeli önkínzás. Csakhogy hátránnyal indult. Gedó György nagy fölényrel nyert, Kajdi Jánostól mindenki győzelmet remélt (sajnos, hiába); még egy magyar győzelem, ez már sok lett volna a jóból. A pontozók „nyomták” Orbánt, aki (világrekord!) az egész mérkőzés alatt összesen két, szinte alig értékelhető ütést kapott. De a mérkőzést igazából az döntötte el, hogy a Nemzetközi Ökölvívó Szövetség alelnöke lengyel volt, akárcsak honfitársa, Orbán ellenfele. (Hozzá kell fűzni, hogy e sportszerűtlen história a következő, belgrádi Európa-bajnokságon ugyanígy megismétlődött egy másik lengyellel: Orbánnak nem volt szabad győzelmet aratnia lengyel öklöző ellen...) Egyetlen

példa: a korszak legnagyobb tehetsége nem került a lista élére.

Nem árt, ha kételkedve fogadjuk ezeket a hivatalos sorrendeket: nem mindig fejezik ki a valóságos erőviszonyokat. (Talán a Nobel-díjakkal lehetne kifejezni ezt a fonák helyzetet: a világ legnagyobb íróinak többsége a közelébe sem került a magas kitüntetésnek, míg sok közepes, már-már elfelejtett szerző megkapta, amit meg nem érdemelt.)

Egyébként: más érdekességeket is mutatnak e listák; éppen fordított előjellel. Papp Laci például, akit minden elfogultság nélkül a század legnagyobb amatőr ökölvívójának nevezhetünk (mellékesen: a profi Európa-bajnokságig is eljutott, veretlenül), háromszor nyert egymás után olimpiai bajnokságot, mindannyiszor nagy fölényrel. Teljesítményét most Stevenson ismételte meg Moszkvában; igaz, kevésbé meggyőző teljesítménnyel és magatartással. De így vagy úgy, az igaztalan eredmények mellett kiemelkedő személyiségek, sporttörténeti óriások is e listákra kerültek; ezért érdemes az olykor csalfa listákat tanulmányozni.

No, persze, vannak más szempontok is a konkrét eredményeken, s az eredményekben ki nem fejezhető tehetségen kívül.

Mint az életben.

Mert a sport olykor megdöbbentő pontossággal és szemléletességgel másolja az élet törvényeit.

Voltak például „nagy bajnokok”. A példáért nem kell messzire menni: Papp Laci nagy bajnok volt. Másokat tiszteltek, szerettek. Őt bálványozták. Avagy: ki emlékszik Paesanira, a breslaui (ma Wrocław) légsúlyú Európa-bajnokra, holott az aranyérme igazán szépen csillogott? De: nem volt „személyiség”. Az 1947-ben ugyanazon eredményt elért spanyol Martinez neve máig is fogalom. Pietrzykowski a Papp-korszak végének s az őt követő esztendőknak kétségtelenül az egyik legnagyobb egyénisége, extraklasszisa volt — míg az amatőr Cassius Clay, a későbbi Muhammad Ali 1960-ban meg nem állította — fénykorában egyszer Lacit is döntő fölényrel verte (igaz, Laci duplán állt bosszút); s e világklasszis soha életében nem

nyert olimpiai aranyérmet. Igaz, 1963-ban, Moszkvában félnehézsúlyú Európa-bajnokságot nyert, egy évvel később pedig bronzérmes lett a tokiói olimpián... Liston nehézsúlyú profi világbajnok volt; kell ennél több? Joe Louis is. Ám előbbit állandó ellenszenv övezte, míg Louis kedvenc volt, s az maradt a Rocky Marcianótól elszenvedett súlyos vereség után is. Bene III, az egyetlen magyar nehézsúlyú Európa-bajnok, példátlan gyorsaságával együtt sem maradt legendás figura; Harangi Imrének 1936-os berlini olimpiai győzelme óta sajátos ragyogása volt; óriási népszerűség övezte, mindig megtapsolták, amikor a Sportcsarnokba lépett.

Egy szó, mint száz, van valami misztikus, megmagyarázhatatlan sugárzása néhány bajnoknak, sőt nem bajnoknak is. Botos például, bár legjobb éveiben a világ legkülönbjei közé tartozott, soha semmiféle aranyérmet nem nyert; ezüst- és bronzspecialista volt. E legendás figurák a boksztörténet igazi hősei. Az ő érmük szebben fénylik, mint másoké.

S a közönség felismeri őket.

Bizonyos, hogy a népszerűséget pontosan mérni nem lehet. (Igaz, a tehetséget sem.) De hogy a mellékelten közölt listák nem egyeznek e képzeletbeli népszerűségi listával, nem kétséges.

Melyik lista az igazi? Az érvényes?

A szakembernek a hivatalos regiszterhez illik tartania magát.

Az olvasó — válasszon! Szíve joga.

OLIMPIAIJÁTÉKOK

St. Louis, 1904

Lepkesúly

1. Finnegan, EÁ
2. Burke, EÁ

Harmatsúly

1. Kirk, EÁ
2. Finnegan, EÁ

Pehelysúly

1. Kirk, EÁ
2. Haller, EÁ

Könnyűsúly

1. Spanger, EÁ
2. Eagan, EÁ
3. Van Horn, EÁ

Váltósúly

1. Young, EÁ
2. Spanger, EÁ
3. Lydon, EÁ

Középsúly

1. Mayer, EÁ
2. Spradley, EÁ

Nehézsúly

1. Berger, EÁ
2. Mayer, EÁ

London, 1908

Harmatsúly

1. Thomas, Nagy-Britannia
2. Condon, Nagy-Britannia
3. Webb, Nagy-Britannia

Pehelysúly

1. Gunn, Nagy-Britannia
2. Morris, Nagy-Britannia
3. Roddin, Nagy-Britannia

Könnyűsúly

1. Grace, Nagy-Britannia
2. Spiller, Nagy-Britannia
3. Johnson, Nagy-Britannia

Középsúly

1. Douglas, Nagy-Britannia
2. Baker, Ausztrál-Ázsia
3. Philo, Nagy-Britannia

Nehézsúly

1. Oldham, Nagy-Britannia
2. Evans, Nagy-Britannia
3. Parks, Nagy-Britannia

Antwerpen, 1920

Légsúly

1. De Genero, EÁ
2. Petersen, Dánia
3. Cuthbertson, Nagy-Britannia

Harmatsúly

1. Walker, Dél-Afrika
2. Graham, Kanada
3. McKenzie, Nagy-Britannia

Pehelysúly

1. Fritsch, Franciaország
2. Gachet, Franciaország
3. Garzena, Olaszország

Könnyűsúly

1. Mosberg, EÁ
2. Johansen, Dánia
3. Newton, Kanada

Váltósúly

1. Schneider, Kanada
2. Ireland, Nagy-Britannia
3. Colberg, EÁ

Középsúly

1. Mallin, Nagy-Britannia
2. Prudhomme, Kanada
3. Herscovitch, Kanada

Kisnehézsúly

1. Eagan, EÁ
2. Sörsdal, Norvégia
3. Frank, Nagy-Britannia

Nehézsúly

1. Rawson, Nagy-Britannia
2. Petersen, Dánia
3. Eluere, Franciaország

Párizs, 1924

Légsúly

1. LaBarba, EÁ
2. McKenzie, Nagy-Britannia
3. Fee, EÁ

Harmatsúly

1. Smith, Dél-Afrika
2. Tripoli, EÁ
3. Ces, Franciaország

Pehelysúly

1. Fields, EÁ
2. Salas, EÁ
3. Quartucci, Argentína

Könnyűsúly

1. Nielsen, Dánia
2. Copello, Argentína
3. Boylstein, EÁ

Váltósúly

1. Delarge, Belgium
2. Mendez, Argentína
3. Lewis, Kanada

Középsúly

1. Mallin, Nagy-Britannia
2. Elliott, Nagy-Britannia
3. Beecken, Belgium

Kisnehézsúly

1. Mitchell, Nagy-Britannia
2. Petersen, Dánia
3. Sörsdal, Norvégia

Nehézsúly

1. von Porat, Norvégia
2. Petersen, Dánia
3. Porzio, Argentína

Amszterdam, 1928

Légsúly

1. Kocsis, Magyarország
2. Apell, Franciaország
3. Cavagnoli, Olaszország

Harmatsúly

1. Tamagnini, Olaszország
2. Daley, EÁ
3. Isaacs, Dél-Afrika

Pehelysúly

1. van Klaveren, Hollandia
2. Peralta, Argentína
3. Devine, EÁ

Könnyűsúly

1. Orlandi, Olaszország
2. Halaiko, EÁ
3. Berggren, Svédország

Váltósúly

1. Morgan, Új-Zéland
2. Landini, Argentína
3. Smillie, Kanada

Középsúly

1. Toscani, Olaszország
2. Hermánek, Csehszlovákia
3. Steyaert, Belgium

Kisnehézsúly

1. Avendano, Argentína
2. Pistulla, Németország
3. Miljon, Hollandia

Nehézsúly

1. Rodriguez-Jurado, Argentína
2. Ramm, Svédország
3. Michaelsen, Dánia

Los Angeles, 1932

Légsúly

1. Énekes J, Magyarország
2. Cabanas, Mexikó
3. Salica, EÁ

Harmatsúly

1. Gwynne, Kanada
2. Ziglarski, Németország
3. Villanueva, Fülöp-szigetek

Pehelysúly

1. Robledo, Argentína
2. Schleinkofer, Németország
3. Carlsson, Svédország

Könnyűsúly

1. Stevens, Dél-Afrika
2. Ahlqvist, Svédország
3. Bor, EÁ

Váltósúly

1. Flynn, EÁ
2. Campe, Németország
3. Ahlberg, Finnország

Középsúly

1. Ba rh, EÁ
2. Azar, Argentína
3. Peirce, Dél-Afrika

Kisnehézsúly

1. Carstens, Dél-Afrika
2. Rossi, Olaszország
3. Jörgensen, Dánia

Nehézsúly

1. Lovell, Argentína
2. Rovati, Olaszország
3. Feary, EÁ

Berlin, 1936

Légsúly

1. Kaiser, Németország
2. Matta, Olaszország
3. Laurie, EÁ

Harmatsúly

1. Sergo, Olaszország
2. Wilson, EÁ
3. Ortiz, Mexikó

Pehelysúly

1. Casanova, Argentína
2. Catterall, Dél-Afrika
3. Miner, Németország

Könnyűsúly

1. Harangi, Magyarország
2. Stepulov, Észtország
3. Agren, Svédország

Váltósúly

1. Suvio, Finnország
2. Murach, Németország
3. Petersen, Dánia

Középsúly

1. Despeaux, Franciaország
2. Tiller, Norvégia
3. Villareal, Argentína

Félnehézsúly

1. Michelot, Franciaország
2. Vogt, Németország
3. Risiglione, Argentína

Nehézsúly

1. Runge, Németország
2. Lovell, Argentína
3. Nilsen, Norvégia

London, 1948

Légsúly

1. Perez, Argentína
2. Bandinelli, Olaszország
3. Han, Korea

Harmatsúly

1. Csík, Magyarország
2. Zuddas, Olaszország
3. Venegas, Puerto Rico

Pehelysúly

1. Formenti, Olaszország
2. Shepherd, Dél-Afrika
3. Antkiewicz, Lengyelország

Könnyűsúly

1. Dreyer, Dél-Afrika
2. Vissers, Belgium
3. Wad, Dánia

Váltósúly

1. Torma, Csehszlovákia
2. Herring, EÁ
3. D'Ottavio, Olaszország

Középsúly

1. Papp, Magyarország
2. Wright, Nagy-Britannia
3. Fontana, Olaszország

Félnehézsúly

1. Hunter, Dél-Afrika
2. Scott, Nagy-Britannia
3. Cia, Argentína

Nehézsúly

1. Iglesias, Argentína
2. Nilsson, Svédország
3. Arthur, Dél-Afrika

Helsinki, 1952

Légsúly

1. Brooks, EÁ
2. Basel, Németország
3. Bulakov, SZU
Toweel, Dél-Afrika

Harmatsúly

1. Härmäläinen, Finnország
2. McNally, Írország
3. Garbuzov, SZU
Kang, Dél-Korea

Pehelysúly

1. Zachara, Csehszlovákia
2. Caprari, Olaszország
3. Ventaja, Franciaország
Leisching, Dél-Afrika

Könnyűsúly

1. Bolognesi, Olaszország
2. Antkiewicz, Lengyelország
3. Fiat, Románia
Pakkanen, Finnország

Kisváltósúly

1. Adkins, EÁ
2. Mednov, SZU
3. Mallenius, Finnország
Visintin, Olaszország

Váltósúly

1. Chychla, Lengyelország
2. Scserbakov, SZU
3. Jörgensen, Dánia
Heidemann, Németország

Nagyváltósúly

1. Papp, Magyarország
2. van Schalkwyk, Dél-Afrika
3. Tyisin, SZU
Herrera, Argentína

Középsúly

1. Patterson, EÁ
2. Tita, Románia
3. Nikolov-Georgiev, Bulgária
Sjölin, Svédország

Félnehézsúly

1. Lee, EÁ
2. Pacenza, Argentína
3. Perov, SZU
Siljander, Finnország

Nehézsúly

1. Sanders, EÁ
2. —*
3. Nieman, Dél-Afrika
Koski, Finnország

* Az ezüstérmet a svéd Ingemar Johanssonnak — paszszív magatartása miatt — nem adták ki.

Melbourne, 1956

Légsúly

1. Spinks, Nagy-Britannia
2. Dobrescu, Románia
3. Lieber, Franciaország
Caldwell, Írország

Harmatsúly

1. Behrendt, Németország
2. Chun, Dél-Korea
3. Gilroy, Írország
Barrientos, Chile

Pehelysúly

1. Szafronov, SZU
2. Nicholls, Nagy-Britannia
3. Niedzwiecki, Lengyelország
Hämäläinen, Finnország

Könnyűsúly

1. McTaggart, Nagy-Britannia
2. Kurschat, Németország
3. Lagetko, SZU
Byrne, Írország

Kisváltósúly

1. Jengibarjan, SZU
2. Nenci, Olaszország
3. Loubscher, Dél-Afrika
Dumitrescu, Románia

Váltósúly

1. Linca, Románia
2. Tiedt, Írország
3. Gargano, Olaszország
Hogarth, Ausztrália

Nagyváltósúly

1. Papp, Magyarország
2. Torres, EÁ

3. Pietrzykowski, Lengyelország
McCormack, Nagy-Britannia

Középsúly

1. Satkov, SZU
2. Tapia, Chile
3. Zalazar, Argentína
Chapron, Franciaország

Félnehézsúly

1. Boyd, EÁ
2. Negrea, Románia
3. Murauskas, SZU
Lucas, Chile

Nehézsúly

1. Rademacher, EÁ
2. Muhin, SZU
3. Bekker, Dél-Afrika
Bozzano, Olaszország

Róma, 1960

Légsúly

1. Török, Magyarország
2. Szivko, SZU
3. El Guindi, EAK
Tanabe, Japán

Harmatsúly

1. Grigorjev, SZU
2. Zamparini, Olaszország
3. Bendig, Lengyelország
Taylor, Ausztrália

Pehelysúly

1. Musso, Olaszország
2. Adamski, Lengyelország
3. Limmonen, Finnország
Meyers, Dél-Afrika

Könnyűsúly

1. Pazdzior, Lengyelország
2. Lopopolo, Olaszország
3. McTaggart, Nagy-Britannia
Laudonio, Argentína

Kisváltósúly

1. Nemecek, Csehszlovákia
2. Quarthey, Ghana
3. Daniels, EÁ
Kasprzyk, Lengyelország

Váltósúly

1. Benvenuti, Olaszország
2. Radonyak, SZU
3. Lloyd, Nagy-Britannia
Drogosz, Lengyelország

Nagyváltósúly

1. McClure, EÁ
2. Bossi, Olaszország
3. Lagutyin, SZU
Fisher, Nagy-Britannia

Középsúly

1. Crook, EÁ
2. Walasek, Lengyelország
3. Monea, Románia
Feofanov, SZU

Félnehézsúly

1. Clay, EÁ
2. Pietrzykowski, Lengyelország
3. Madigan, Ausztrália
Saraudi, Olaszország

Nehézsúly

1. De Piccoli, Olaszország
2. Bekker, Dél-Afrika
3. Nemec, Csehszlovákia
Siegmond, Németország

Tokió, 1964

Légsúly

1. Atzori, Olaszország
2. Olech, Lengyelország
3. Carmody, EÁ
Szorokin, SZU

Harmatsúly

1. Sakurai, Japán
2. Chung, Dél-Korea
3. Rodriguez, Uruguay
Fabila Mendoza, Mexikó

Pehelysúly

1. Sztjepaskin, SZU
2. Villanueva, Fülöp-szigetek
3. Schulz, Németország
Brown, EÁ

Könnysúly

1. Grudzien, Lengyelország
2. Barannyikov, SZU
3. Harris, EÁ
McCourt, Írország

Kisváltósúly

1. Kulej, Lengyelország
2. Frolov, SZU
3. Blay, Ghana
Galhia, Tunézia

Váltósúly

1. Kasprzyk, Lengyelország
2. Tamulis, SZU
3. Bertini, Olaszország
Purhonen, Finnország

Nagyváltósúly

1. Lagutyin, SZU
2. Gonzales, Franciaország

3. Grzesiak, Lengyelország
Maiyegun, Nigéria

Középsúly

1. Popencsenko, SZU
2. Schulz, Németország
3. Walasek, Lengyelország
Valle, Olaszország

Félnehézsúly

1. Pinto, Olaszország
2. Kiszeljov, SZU
3. Nikolov, Bulgária
Pietrzykowski, Lengyelország

Nehézsúly

1. Frazier, EÁ
2. Huber, Németország
3. Jemeljanov, SZU
Ros, Olaszország

Mexikóváros, 1968

Papírsúly

1. Rodriguez, Venezuela
2. Jee, Dél-Korea
3. Marbley, EÁ
Skrzypczak, Lengyelország

Légsúly

1. Delgado, Mexikó
2. Olech, Lengyelország
3. Oliveira, Brazília
Rwabwogo, Uganda

Harmatsúly

1. Szokolov, SZU
2. Mukwanga, Uganda
3. Morioka, Japán
Chang, Dél-Korea

Pehelysúly

1. Roldan, Mexikó
2. Robinson, EÁ
3. Waruinge, Kenya
Mihajlov, Bulgária

Könnyűsúly

1. Harris, EÁ
2. Grudzien, Lengyelország
3. Cutov C., Románia
Vujin, Jugoszlávia

Kisváltósúly

1. Kulej, Lengyelország
2. Regueiferos, Kuba
3. Nilsson, Finnország
Wallington, EÁ

Váltósúly

1. Wolke, NDK
2. Bessala, Kamerun
3. Muszalimov, SZU
Guilloti, Argentína

Nagyváltósúly

1. Lagutyin, SZU
2. Garbey, Kuba
3. Meier, NSZK
Baldwin, EÁ

Középsúly

1. Finnegan, Nagy-Britannia
2. Kiszeljov, SZU
3. Jones, EÁ
Zaragoza, Mexikó

Félnehézsúly

1. Poznyak, SZU
2. Monea, Románia
3. Sztankov, Bulgária
Dragan, Lengyelország

Nehézsúly

1. Foreman, EÁ
2. Cepulis, SZU
3. Bambini, Olaszország
Rocha, Mexikó

München, 1972

Papírsúly

1. Gedó, Magyarország
2. Kim, KNDK
3. Evans, Nagy-Britannia
Rodriguez, Spanyolország

Légsúly

1. Kosztadinov, Bulgária
2. Rwabwogo, Uganda
3. Blazynski, Lengyelország
Rodriguez, Kuba

Harmatsúly

1. Martinez, Kuba
2. Zamora, Mexikó
3. Turpin, Nagy-Britannia
Carreras, EÁ

Pehelysúly

1. Kuznyecov, SZU
2. Waruinge, Kenya
3. Botos, Magyarország
Rojas, Kolumbia

Könnyűsúly

1. Szczepanski, Lengyelország
2. Orbán L., Magyarország
3. Mbugua, Kenya
Pérez, Kolumbia

Kisváltósúly

1. Seales, EÁ
2. Angelov, Bulgária

3. Vujin, Jugoszlávia
Daboré, Niger

Váltósúly

1. Correa, Kuba
2. Kajdi, Magyarország
3. Valdez, EÁ
Murunga, Kenya

Nagyváltósúly

1. Kottysch, NSZK
2. Rudkowski, Lengyelország
3. Minter, Nagy-Britannia
Tiepold, NDK

Középsúly

1. Lemesev, SZU
2. Virtanen, Finnország
3. Johnson, EÁ
Amartey, Ghana

Félnehézsúly

1. Parlov, Jugoszlávia
2. Carillo, Kuba
3. Gortat, Lengyelország
Ikhouria, Nigéria

Nehézsúly

1. Stevenson, Kuba
2. Alexe, Románia
3. Husing, NSZK
Thomsén, Svédország

Montreal, 1976

Papírsúly

1. Hernandez, Kuba
2. Li, KNDK
3. Maldonado, Puerto Rico
Pooltarat, Thaiföld

Légsúly

1. Randolph, EÁ
2. Duvalon, Kuba
3. Blazynski, Lengyelország
Toroszjan, SZU

Harmatsúly

1. Gu, KNDK
2. Mooney, EÁ
3. Cowdell, Nagy-Britannia
Ribakov, SZU

Pehelysúly

1. Herrera, Kuba
2. Nowakowski, NDK
3. Paredes, Mexikó
Kosedowski, Lengyelország

Könnyűsúly

1. Davis, EÁ
2. Cutov S., Románia
3. Ruszevszki, Jugoszlávia
Szolomin, SZU

Kisváltósúly

1. Leonard, EÁ
2. Aldama, Kuba
3. Szczerba, Lengyelország
Kolev, Bulgária

Váltósúly

1. Bachfeld, NDK
2. Gamarro, Venezuela
3. Zilberman, Románia
Skricek, NSZK

Nagyváltósúly

1. Rybicki, Lengyelország
2. Kacsar, Jugoszlávia
3. Szavcsenko, SZU
Garbey, Kuba

Középsúly

1. Spinks M., EÁ
2. Ryszkijev, SZU
3. Nastac, Románia
Martinez, Kuba

Félnehézsúly

1. Spinks L., EÁ
2. Soria, Kuba
3. Gortat, Lengyelország
Dafinoiu, Románia

Nehézsúly

1. Stevenson, Kuba
2. Simon, Románia
3. Tate, EÁ
Hill, Bermuda

Moszkva, 1980

Papírsúly

1. Szabirov, SZU
2. Ramos, Kuba
3. Musztafov, Bulgária
Li, KNDK

Légsúly

1. Leszov, Bulgária
2. Mirosnyicsenko, SZU
3. Váradi, Magyarország
Russel, Írország

Harmatsúly

1. Hernandez, Kuba
2. Pinango, Venezuela
3. Anthony, Guyana
Cipere, Románia

Pehelysúly

1. Fink, NDK
2. Horta, Kuba

3. Ribakov, SZU

Kosedowski, Lengyelország

Könnyűsúly

1. Herrera, Kuba

2. Demjanyenko, SZU

3. Nowakowski, NDK

Adach, Lengyelország

Kisváltósúly

1. Oliva, Olaszország

2. Konakbajev, SZU

3. Willis, Nagy-Britannia

Aguilar, Kuba

Váltósúly

1. Aldama, Kuba

2. Mugabi, Uganda

3. Krüger, NDK

Szczerba, Lengyelország

Nagyváltósúly

1. Martinez, Kuba

2. Koskin, SZU

3. Franek, Csehszlovákia

Kästner, NDK

Középsúly

1. Gomez, Kuba

2. Szavcsenko, SZU

3. Silaghi, Románia

Rybicki, Lengyelország

Félnehézsúly

1. Kacsar, Jugoszlávia

2. Skrzecz, Lengyelország

3. Bauch, NDK

Rojas, Kuba

Nehézsúly

1. Stevenson, Kuba

2. Zajev, SZU

3. Lévai, Magyarország

Fanghänel, NDK

VILÁGBAJNOKSÁGOK

Havanna, 1974

Papírsúly

1. Hernandez, Kuba
2. Mushoki, Kenya
3. Rodriguez, Spanyolország
Ljugyin, SZU

Légsúly

1. Rodriguez, Kuba
2. Perez, Venezuela
3. Zaszipko, SZU
Gruescu, Románia

Harmatsúly

1. Gomez, Puerto Rico
2. Romero, Kuba
3. Cosentino, Franciaország
Toroszjan, SZU

Pehelysúly

1. Davis, EÁ
2. Kuznyecov, SZU
3. Alvarez, Kuba
Garibaldi, Panama

Könnyűsúly

1. Szolomin, SZU
2. Cutov S., Románia
3. Echaide, Kuba
Vellon, Puerto Rico

Kisváltósúly

1. Kalue, Uganda
2. Kolev, Bulgária
3. Beyer, NDK
Kotey, Ghana

Váltósúly

1. Correa, Kuba
2. Jackson, EÁ
3. Jankov, Bulgária
Kicka, Lengyelország

Nagyváltósúly

1. Garbey, Kuba
2. Lemus, Venezuela
3. Klimanov, SZU
Nsubuga, Uganda

Középsúly

1. Ryszkijev, SZU
2. Nastac, Románia
3. Wittenburg, NDK
Vukovics, Jugoszlávia

Félnehézsúly

1. Parlov, Jugoszlávia
2. Korotajev, SZU
3. Sachse, NDK
Spinks, EÁ

Nehézsúly

1. Stevenson, Kuba
2. Stinson, EÁ
3. Ayiala, Nigéria
Mitics, Jugoszlávia

Belgrád, 1978

Papírsúly

1. Mushoki, Kenya
2. Hernandez, Kuba
3. Guevara, Venezuela
Sandoval, EÁ

Légsúly

1. Srednicki, Lengyelország
2. Ramirez, Kuba

3. Mihajlov, SZU
Koki, Japán

Harmatsúly

1. Horta, Kuba
2. Szacsirovics, Jugoszlávia
3. Förster, NDK
Chung, Dél-Korea

Pehelysúly

1. Herrera, Kuba
2. Risztics, Jugoszlávia
3. Gotfryd, Lengyelország
Esparragoza, Venezuela

Könnyűsúly

1. Davidson, Nigéria
2. Szorokin, SZU
3. Weller, NSZK
Käsebier, NDK

Kisváltósúly

1. Lvov, SZU
2. Bogujevci, Jugoszlávia
3. Ruiz, Franciaország
Krüger, NDK

Váltósúly

1. Racskov, SZU
2. Perunovics, Jugoszlávia
3. Roosevelt, EÁ
Müller, NSZK

Nagyváltósúly

1. Szavcsenko, SZU
2. Martinez, Kuba
3. Rybicki, Lengyelország
Iliev, Bulgária

Középsúly

1. Gomez, Kuba
2. Uusivirta, Finnország

3. Kacsar S., Jugoszlávia
Angelov, Bulgária

Félnehézsúly

1. Soria, Kuba
2. Kacsar T., Jugoszlávia
3. Jerofejev, SZU
Bauch, NDK

Nehézsúly

1. Stevenson, Kuba
2. Vujkovics, Jugoszlávia
3. Rivera, Venezuela
Fanghänel, NDK

EURÓPA-BAJNOKSÁGOK

Párizs, 1924

Légsúly	McKenzie, Nagy-Britannia
Harmatsúly	Ces, Franciaország
Pehelysúly	Devergnies, Belgium
Könnyűsúly	Nielsen, Dánia
Váltósúly	Delarge, Belgium
Középsúly	Mallin, Nagy-Britannia
Félnehézsúly	Mitchell, Nagy-Britannia
Nehézsúly	von Porat, Norvégia

Stockholm, 1925

Légsúly	Pladner, Franciaország
Harmatsúly	Rule, Anglia
Pehelysúly	Andren, Svédország
Könnyűsúly	Johansson, Svédország
Váltósúly	Nielsen, Dánia
Középsúly	Crawley, Anglia
Félnehézsúly	Petersen, Dánia,
Nehézsúly	Persson, Svédország

Berlin, 1927

Légsúly	Bohman, Svédország
Harmatsúly	Dalchow, Németország
Pehelysúly	Dübbers, Németország
Könnyűsúly	Domgörgen, Németország
Váltósúly	Caneva, Olaszország
Középsúly	Christensen, Norvégia
Félnehézsúly	Müller, Németország
Nehézsúly	Ramm, Svédország

Amszterdam, 1928

Légsúly	Kocsis, Magyarország
Harmatsúly	Tamagnini, Olaszország
Pehelysúly	van Klaveren, Hollandia
Könnyűsúly	Orlandi, Olaszország
Váltósúly	Galataud, Franciaország
Középsúly	Toscani, Olaszország
Félnehézsúly	Pistulla, Németország
Nehézsúly	Ramm, Svédország

Budapest, 1930

Légsúly	Énekes I., Magyarország
Harmatsúly	Széles, Magyarország
Pehelysúly	Szabó, Magyarország
Könnyűsúly	Bianchini, Olaszország
Váltósúly	Besselmann, Németország
Középsúly	Meroni, Olaszország
Félnehézsúly	Petersen, Dánia
Nehézsúly	Michaelsen, Dánia

Los Angeles, 1932

Légsúly	Énekes I., Magyarország
Harmatsúly	Ziglarski, Németország
Pehelysúly	Schleihofer, Németország
Könnyűsúly	Ahlqvist, Svédország
Váltósúly	Campe, Németország
Középsúly	Michelot, Franciaország
Félnehézsúly	Rossi, Olaszország
Nehézsúly	Rovati, Olaszország

Budapest, 1934

Légsúly	Palmer, Anglia
Harmatsúly	Énekes I., Magyarország
Pehelysúly	Kästner, Németország
Könnyűsúly	Facchin, Olaszország
Váltósúly	McCleave, Anglia
Középsúly	Szigeti, Magyarország
Félnehézsúly	Zehetmayer, Ausztria
Nehézsúly	Bärlund, Finnország

Milánó, 1937

Légsúly	Énekes V., Magyarország
Harmatsúly	Sergo, Olaszország
Pehelysúly	Polus, Lengyelország
Könnyűsúly	Nürnberg, Németország
Váltósúly	Murach, Németország
Középsúly	Chmielewski, Lengyelország
Félnehézsúly	Musina, Olaszország
Nehézsúly	Tandberg, Svédország

Dublin, 1939

Légsúly	Ingle, Írország
Harmatsúly	Sergo, Olaszország
Pehelysúly	Dowdall, Írország
Könnyűsúly	Nürnberg, Németország
Váltósúly	Kolczynski, Lengyelország
Középsúly	Raadik, Észtország
Félnehézsúly	Musina, Olaszország
Nehézsúly	Tandberg, Svédország

Breslau, 1942 (Nem hivatalos, ún. „háborús” EB.)

Légsúly	Paesani, Olaszország
Harmatsúly	Paoletti, Olaszország
Pehelysúly	Frigyes, Magyarország
Könnyűsúly	Bianchini, Olaszország
Váltósúly	Raescke, Németország
Középsúly	Norén, Svédország
Félnehézsúly	Christensen, Dánia
Nehézsúly	Ten Hoff, Németország

Dublin, 1947

Légsúly	Martinez, Spanyolország
Harmatsúly	Bogács, Magyarország
Pehelysúly	Kreuger, Svédország
Könnyűsúly	Vissers, Belgium
Váltósúly	Ryan, Anglia
Középsúly	Escudie, Franciaország
Félnehézsúly	Quentemeyer, Hollandia
Nehézsúly	O'Colmain, Írország

Oslo, 1949

Légsúly	Kasperczak, Lengyelország
Harmatsúly	Zuddas, Olaszország
Pehelysúly	Bataille, Franciaország
Könnyűsúly	McCullagh, Írország
Váltósúly	Torma, Csehszlovákia
Középsúly	Papp, Magyarország
Félnehézsúly	Di Segni, Olaszország
Nehézsúly	Bene, Magyarország

Milánó, 1951

Légsúly	Pozzali, Olaszország
Harmatsúly	Dall'Osso, Olaszország
Pehelysúly	Ventaja, Franciaország
Könnyűsúly	Visintin, Olaszország
Kisváltósúly	Schilling, NSZK
Váltósúly	Chychla, Lengyelország
Nagyváltósúly	Papp, Magyarország
Középsúly	Sjölin, Svédország
Félnehézsúly	Limage, Belgium
Nehézsúly	Di Segni, Olaszország

Varsó, 1953

Légsúly	Kukier, Lengyelország
Harmatsúly	Stefaniuk, Lengyelország
Pehelysúly	Kruza, Lengyelország
Könnyűsúly	Jengibarjan, SZU
Kisváltósúly	Drogosz, Lengyelország
Váltósúly	Chychla, Lengyelország

Nagyváltósúly
Középsúly
Félnehézsúly
Nehézsúly

Wells, Anglia
Wemhöner, NSZK
Nitzschke, NDK
Socikas, SZU

Nyugat-Berlin, 1955

Légsúly	Basel, NSZK
Harmatsúly	Stefaniuk, Lengyelország
Pehelysúly	Nicholls, Anglia
Könnyűsúly	Kurschat, NSZK
Kisváltósúly	Drogosz, Lengyelország
Váltósúly	Gargano, Anglia
Nagyváltósúly	Pietrzykowski, Lengyelország
Középsúly	Satkov, SZU
Félnehézsúly	Schöppner, NSZK
Nehézsúly	Socikas, SZU

Prága, 1957

Légsúly	Homberg, NSZK
Harmatsúly	Grigorjev, SZU
Pehelysúly	Velinov, Bulgária
Könnyűsúly	Pazdzior, Lengyelország
Kisváltósúly	Jengibarjan, SZU
Váltósúly	Graus, NSZK
Nagyváltósúly	Benvenuti, Olaszország
Középsúly	Pietrzykowski, Lengyelország
Félnehézsúly	Negrea, Románia
Nehézsúly	Abramov, SZU

Luzern, 1959

Légsúly	Homberg, NSZK
Harmatsúly	Rascher, NSZK
Pehelysúly	Adamski, Lengyelország
Könnyűsúly	Mäki, Finnország
Kisváltósúly	Jengibarjan, SZU
Váltósúly	Drogosz, Lengyelország
Nagyváltósúly	Benvenuti, Olaszország
Középsúly	Satkov, SZU
Félnehézsúly	Pietrzykowski, Lengyelország
Nehézsúly	Abramov, SZU

Belgrád, 1961

Légsúly	Vacca, Olaszország
Harmatsúly	Szivko, SZU
Pehelysúly	Taylor, Anglia
Könnyűsúly	McTaggart, Skócia
Kisváltósúly	Tumins, SZU
Váltósúly	Tamulis, SZU
Nagyváltósúly	Lagutyin, SZU
Középsúly	Walasek, Lengyelország
Félnehézsúly	Saraudi, Olaszország
Nehézsúly	Abramov, SZU

Moszkva, 1963

Légsúly	Bisztrov, SZU
Harmatsúly	Grigorjev, SZU
Pehelysúly	Sztyepaskin, SZU
Könnyűsúly	Kajdi, Magyarország
Kisváltósúly	Kulej, Lengyelország
Váltósúly	Tamulis, SZU
Nagyváltósúly	Lagutyin, SZU
Középsúly	Popencsenko, SZU
Félnehézsúly	Pietrzykowski, Lengyelország
Nehézsúly	Nemec, Csehszlovákia

Berlin, 1965

Légsúly	Freistadt, NSZK
Harmatsúly	Grigorjev, SZU
Pehelysúly	Sztyepaskin, SZU
Könnyűsúly	Barannyikov, SZU
Kisváltósúly	Kulej, Lengyelország
Váltósúly	Tamulis, SZU
Nagyváltósúly	Agejev, SZU
Középsúly	Popencsenko, SZU
Félnehézsúly	Poznyak, SZU
Nehézsúly	Izoszimov, SZU

Róma, 1967

Légsúly	Szkrypczak, Lengyelország
Harmatsúly	Giju, Románia

Pehelysúly	Petek, Lengyelország
Könnyűsúly	Grudzien, Lengyelország
Kisváltósúly	Frolov, SZU
Váltósúly	Nemecek, Csehszlovákia
Nagyváltósúly	Agejev, SZU
Középsúly	Casati, Olaszország
Félnehézsúly	Poznyak, SZU
Nehézsúly	Baruzzi, Olaszország

Bukarest, 1969

Papírsúly	Gedó, Magyarország
Légsúly	Ciuca, Románia
Harmatsúly	Dumitrescu, Románia
Pehelysúly	Orbán L., Magyarország
Könnyűsúly	Cutov Románia
Kisváltósúly	Frolov, SZU
Váltósúly	Meyer, NSZK
Nagyváltósúly	Tregubov, SZU
Középsúly	Taraszenkov, SZU
Félnehézsúly	Poznyak, SZU
Nehézsúly	Alexe, Románia

Madrid, 1971

Papírsúly	Gedó, Magyarország
Légsúly	Rodriguez, Spanyolország
Harmatsúly	Badari, Magyarország
Pehelysúly	Tomczyk, Lengyelország
Könnyűsúly	Szczepanski, Lengyelország
Kisváltósúly	Beyer, NDK
Váltósúly	Kajdi, Magyarország
Nagyváltósúly	Tregubov, SZU
Középsúly	Joucjavicius, SZU
Félnehézsúly	Parlov, Jugoszlávia
Nehézsúly	Csernyisov, SZU

Belgrád, 1973

Papírsúly	Zaszipko, SZU
Légsúly	Gruescu, Románia
Harmatsúly	Cosentino, Franciaország
Pehelysúly	Förster, NDK

Könnyűsúly	Cutov S., Románia
Kisváltósúly	Benes, Jugoszlávia
Váltósúly	Csjeff S., Magyarország
Nagyváltósúly	Klimanov, SZU
Középsúly	Lemessev, SZU
Félnehézsúly	Parlov, Jugoszlávia
Nehézsúly	Uljanics, SZU

Katowice, 1975

Papírsúly	Tkacsenko, SZU
Légsúly	Zaszipko, SZU
Harmatsúly	Ribakov, SZU
Pehelysúly	Badari, Magyarország
Könnyűsúly	Cutov S., Románia
Kisváltósúly	Limaszov, SZU
Váltósúly	Marjamaa, Finnország
Nagyváltósúly	Rudkowski, Lengyelország
Középsúly	Lemessev, SZU
Félnehézsúly	Klimanov, SZU
Nehézsúly	Biegalski, Lengyelország

Halle, 1977

Papírsúly	Srednicki, Lengyelország
Légsúly	Blazynski, Lengyelország
Harmatsúly	Förster, NDK
Pehelysúly	Nowakowski, NDK
Könnyűsúly	Ruszevszki, Jugoszlávia
Kisváltósúly	Gajda, Lengyelország
Váltósúly	Limaszov, SZU
Nagyváltósúly	Szavcsenko, SZU
Középsúly	Saposnyikov, SZU
Félnehézsúly	Kvacsadze, SZU
Nehézsúly	Gorstkov, SZU

Köln, 1979

Papírsúly	Szabirov, SZU
Légsúly	Srednicki, Lengyelország
Harmatsúly	Krapcov, SZU
Pehelysúly	Ribakov, SZU
Könnyűsúly	Demjanyenko, SZU

Kisváltósúly	Konakbajev, SZU
Váltósúly	Müller, NSZK
Nagyváltósúly	Perunovics, Jugoszlávia
Középsúly	Uusivirta, Finnország
Félnehézsúly	Nyikoljan, SZU
Nehézsúly	Gorstkov, SZU
Szupernehézsúly	Hussing, NSZK

SÚLYCSOPORTOK

Serdülők

(betöltött 14 évtől 16 éves korig)

Kispapírsúly	37,5 kg-tól 40,0 kg-ig
Papírsúly	40,0 kg-tól 42,5 kg-ig
Légsúly	42,5 kg-tól 45,0 kg-ig
Harmatsúly	45,0 kg-tól 48,0 kg-ig
Pehelysúly	48,0 kg-tól 51,0 kg-ig
Könnyűsúly	51,0 kg-tól 54,0 kg-ig
Kisváltósúly	54,0 kg-tól 57,0 kg-ig
Váltósúly	57,0 kg-tól 60,0 kg-ig
Nagyváltósúly	60,0 kg-tól 63,5 kg-ig
Középsúly	63,5 kg-tól 67,0 kg-ig
Nagyközépsúly	67,0 kg-tól 71,0 kg-ig
Félnehézsúly	71,0 kg-tól 75,0 kg-ig
Nehézsúly	75,0 kg felett

Ifjúságiak

(betöltött 16 évtől 18 éves korig)

Papírsúly	45,0 kg-tól 48,0 kg-ig
Légsúly	48,0 kg-tól 51,0 kg-ig
Harmatsúly	51,0 kg-tól 54,0 kg-ig
Pehelysúly	54,0 kg-tól 57,0 kg-ig
Könnyűsúly	57,0 kg-tól 60,0 kg-ig
Kisváltósúly	60,0 kg-tól 63,5 kg-ig
Váltósúly	63,5 kg-tól 67,0 kg-ig
Nagyváltósúly	67,0 kg-tól 71,0 kg-ig
Középsúly	71,0 kg-tól 75,0 kg-ig
Félnehézsúly	75,0 kg-tól 81,0 kg-ig
Nehézsúly	81,0 kg felett

Hogy ki volt a század legnagyobb ökölvívója?
Van erre jó válasz?

Nemrégien barátságosan, de határozottan elfenekeltek, amikor népszerű hetilapunkban, az Új Tükörben megkockáztattam személyes ízlésemet szentírássá szilárdítani, s állító módon kijelenteni: századunk legnagyobb magyar költője Ady Endre volt. Most is hiszem, amit írtam, nem rendelkezvén oly szerencsés természettel, hogy véleményemet egy-két hét alatt meg tudom változtatni. Ám az elnászpángolás alighanem jogos volt: nincs mérték, amely Ady, József Attila, Radnóti vagy Babits között teljes bizonyossággal dönthet. (S még hány „esélyes” nevét hagytam ki a felsorolásból.) Roszszul fogalmaztam; azt kellett volna írnom: „szerintem”. Erre jogom lett volna.

Vagy a drámaírók. A nagy görögök avagy a favorit-gyanús Shakespeare? Ki tehet itt igazságot? Egyáltalában: kell itt igazságot osztani? Lehet? Kinek? Öt vagy tíz aranyérmest nem bír el a drámaírók dobogója?

Az operaénekesek. Az a néhány száz szerencsés, aki él még és hallhatta, esküszik rá, hogy a század legeslegnagyobb hőstenorja a „Nagy Caruso”. Bizonyíték? A személyes, színező, tarkító emlék és néhány ócska, vagy technikai cselekkel feljavított lemez. (Utóbbi ügyben szíveskedjenek Kárpáti Rudolf barátomhoz, olimpiai bajnok kardvívónkhoz fordulni; ő őrzi Magyarország leghíresebb Caruso-gyűjteményét.) Ám a mai hatvanesztendőszakértők tiltakozva utasítják el a Caruso-kultuszt a

liraibb, „édes hangú” Gigli, a vezető Wagner-tenor Slezak, vagy Toscanini — minden idők legnagyobb hangszakértője — által elsőnek jelölt Pertile kedvéért.

Térjünk vissza sürgősen az ökölvíváshoz. Szakértők tucatjai, „bokszpápák” és komputerek százai próbálják megválaszolni a megválaszolhatatlant. Tények, számok, listák keverednek emlékekkel, nosztalgiákkal, elfogultságokkal. Ha a legvonzóbb, igazi nevet, halhatatlanságot és vagyont szerző súlycsoportnál, a nehézsúlynál maradunk, öt „legnagyobb” jelöl ki ez a szavazás: Jack Johnstont, Jack Dempsey-t, Joe Louist, Rocky Marcianót és Muhammad Alit. A számítógépek Marcianót hozták ki az elsők között elsőnek. Nem érdektelen talán megjegyezni, megszegve ígéretünket, hogy ha a súlycsoportokat nem tekintjük, hanem a valaha élt legjobb ökölvívó személyét keressük, sokkal határozottabb és egyhangúbb a válasz: egy szavazat kivételével Sugar Ray Robinson, az ötszörös középsúlyú világbajnok kerül ki győztesen. Ezt még a nehézsúlyú világbajnokok is elismerték; igaz is, nem másról kellett nyilatkozniuk.

És mégis...

Soha életemben professzionista ökölvívó-mérkőzést nem láttam. Hogy valamit pontosítsak szomorú mondatomon: némi kárpótlást nyújtott, hogy végignézhettem Füzesy Zoltán barátom, szakíró és edző, s egykor első osztályú öklöző idehaza páratlan filmgyűjteményét, ama Louis—Schmeling csatát és visszavágót, ami gyerekkoromat lázba hozta, a Karinthy Frigyes megírta Johnson—Jeffries mérkőzést, Ali diadalsorozatát, s ki tudja, hány filmet még és hányszor. Néhány olyan versenyzőt is láttam a felszabadulás után, például Szigeti Lajos volt Európa-bajnokot és Csiszárt, akik egy új rendelet jóvoltából kerültek vissza néhai profiságukból az amatőrök táborába. No és Papp Lacit, persze, még amatőr korában. De, mondom, profi mérkőzést eddig nem láttam. S hogy valaha is látni fogok, nem túlságosan valószínű. (Igaz, mostanában az amatőr mérkőzésekre sem nagyon tolakodom; majd ha lesz mit látni.)

Ilyenformán amit mondok, nem szakszerű, szavazatom nem igazán értékes. De elmondom, tancélú okokból.

Egy legendával szeretnék szembenézni.

Többféle legenda van és többféle vélemény van a legendáról.

Egyesek szerint a legenda hazugság. Valami, ami ködbe burkolja a valóságot, eltorzítja szemléletünket.

Mások szerint a legenda maga a költészet. „Nem a valóság, annak égi mása.” Az a csodálatos szerkezet, ami megemeli ezt a valóságot, s nem torzítja, hanem gazdagítja szemléletmódunkat.

Nem tudok dönteni.

Egyet azonban mégis tudok.

A legenda — akár költészet, akár hazugság — valamit okvetlenül elárul a korról. Vallomás. Kifejez valamit, sután vagy szépen. Én most csak egyetlen legendát szeretnék alaposabban szemügyre venni.

S egyszersmind a kor nagyságairól folytatott, vég nélküli perpatvarba beleszólni.

Azt hiszem — bár nem láttam; hogy is láttam volna? —, hogy legnagyobb ökölvívó kortársam, akivel együttélnem megadatott, Muhammad Ali volt. Nemcsak az igazán látványos (ha, megengedem, nem is egyedülálló) eredménylistára gondolok. Sokkal inkább a teremtmény gényre, aki forradalmasította, újjáteremtette a profi ringeket: boksz helyett valami mást talált ki. Szébbet és jobbat. S ezzel elsöpört egy avult történelmi korszakot. De ide számítom nagyságát, emberi tartását is; azt, hogy sok tehetséges senki között valaki volt.

A rossz legenda egy nagyszájú, nagyképű primadonna arcképét rajzolja ki. Botrányhős, reklámember. Jócskán beledolgozott ebbe a magyar sajtó is, a teljes tájékozatlanság és a gyakorlott rosszindulat szokásos egyvelegével: tendenciózusan kiválogatva és kidomborítva a túl heves, csiszolatlan, neveletlen csóró fiatalember egynémely excentricitásait, semmiképpen sem erkölcstelen, ártó mutatványait, kamaszos modorát. Míg aztán ez a „bolondos” fiatalember váratlanul egy roppant

nagykorú, merész, önvészélyes és szép politikai lépéssel megtagadta, hogy engedjen behívója parancsának és Vietnamba menjen a szabadságharcosokat gyilkolni. Ez aztán idehaza is javított a káderlapján; szabad volt szeretni, szurkolni érte — bár erre háromesztendő eltöltése miatt jó ideig nem volt mód —, tehát mifelénk is „szalonképessé” vált. S emiatt egy kicsit talán a sportág is.

Ismerkedjünk közelebbről ezzel a fiatalemberrel.

Még hozzá szokatlan, a műfajban egyedülálló dokumentum nyomán. Ali önéletrajzáról van szó, amit a hírek szerint — hiszen egy szekta fogalmazásban, prédikálásban gyakorlott, kulturált, olvasott papja volt — mindenfajta segéderő nélkül alkotott. Az érzékletes fordítást jeles sportíróknak, Peterdi Pálnak köszönhetjük. Most éppen az ellenőrzött, hiteles magnetofonszalag szólal meg, ami a nagy ellenfél, a világbajnok Frazier autójába volt beszerelve.

Frazier : Remélem, hogy egyszer visszatérhetsz, de megverni nem fogsz. Engem aztán nem. Csak nehogy harag legyen belőle.

Ali : Úgy érted, a meccs után? Hát idehallgass... bármikor, bárhol...

Frazier : Megengednéd, hogy most én beszéljek? Kivételesen.

Ali : Nézd, te is bajnok vagy, én is bajnok vagyok, de ketten nem beszélhetünk egyszerre.

Frazier : Te elmondtad a magadét. Hadd mondjam el én is. Abban igazad van, hogy haragról szó sem lehet. Akárhány tagot csapok agyon, egyikre sem haragszom. Majd, ha elvertem a fejedet, neked is veszek egy fagyaltot. (Látja, hogy Ali közbe akar szólni.) Te elmondtad a magadét. Most én beszélek. Én nem haragszom rád sem most, sem máskor. De ha felmegyünk a ringbe, csak magadra számíthatsz.

Ali : Te is csak magadra számíthatsz.

Frazier : Másképpen nem is tudnék létezni... Nézd, te felmégy a ringbe és igyekszel agyonpszicholo-

gizálni az ellenfeleidet. Csakhogy velem ez nem megy. Én vagyok a pszichológia legnagyobb művésze, akit valaha látott a világ. Könnyebben pszichologizálhatod agyon Houdinit, mint engem.

Ali: Na, ezért a hőzöngésedért megjósolok valamit. Elmondom neked, mi történik, ha valaha összer kerülünk.

Frazier: Csak légy óvatos. Óvatos légy. Ne lőj túl a célon.

Ali: Akár jegyzőkönyvbe is diktálhatom. Felvázolom neked az első öt menet forgatókönyvét.

Frazier: Ki mondta, hogy...

Ali: Most én beszélek. Aztán te is elmondod, hogy mit csinálnál. Szóval az első menet. — Bang! Kijövök a sarokból, de semmit sem csinálok. Csak bebizonyítom mindenkinek, mennyire amatőr vagy. Egyetlenegyét sem ütök. Csak táncolok, a kezemet meg itt tartom lenn, a csípőmnél. És táncolok és úgy csinálok, mint Floyd Pattersonnal. És egyszer sem fogsz eltalálni. Hagyom, hogy megnyerd a menetet. Jön a második. — Bang! Gyorsan jövök ki, de csak balegyeneseket ütök. A jobb kezem lenn van az oldalamnál. Még védekezésből sem emelem fel a jobb kezemet. Csak balegyenes, balegyenes és balegyenes... A harmadik menet. — Bang! Kijövök. Összerakom a lábmunkámat, összerakom az egyeneseket, összerakom a jobb keresztütéseket meg a balhorgokat...

Frazier: (kitör): Frászt. Ezzel már meg is nyerted a meccset, mi?

Ali: Egyetlen balegyenest sem hibázok el ebben a menetben. Lehet, hogy egy-kettő csak súrolni fog, de azok is masszív egyenesek lesznek. Majd jönnek a szurkolók, a pénztárnál megveszik a műsort és abban menetről menetre kinyomtatom, hogy mit csinálok veled. Mint egy nyolcfogásos vacsora étlapján a vendéglőben. Vagy a varietében. Semmi más nem lesz abban a műsorban, csak a formula, hogy verekszem veled. És az ötödik menet után...

Frazier (nem bírja tovább): Várj, várj...

Ali : Majd elmondod, ha befejeztem. Hadd mondjam végig a magamét, ne gyulladj be .

Frazier : Én?! Ember...

Ali : Szóval az ötödik menetben...

Frazier : (dühös) Ezt a meccset össze kell hozni.

Ali : Figyelj. Az ötödik menetben...

Frazier : Ne folytasd. Már össze-vissza vertél.

Ali : Még nem ütöttelek ki. Szóval a negyedik menetben egy kicsit megkeverlek.

Frazier : Ki mondja, hogy olyan soká fog tartani?

Ali : Aztán az ötödik menetben...

Frazier : Mégis, hogy képzeled ezt?

Ali : Jobb keresztütésekkel. És közben állandóan tanítgatlak, beszélek hozzád. Elmondom az életed történetét.

Frazier : Jaj nekem, hiszen már rég megnyerted az egészet.

Ali : Az ötödik menet után új ütőfajtákat fogok kitalálni. Na, most mondhatod, amit akarsz.

Frazier (hosszú hallgatás után): Már mindenkit agyonvertél az egész ringben, a bírót is beleértve. Mégis, mit gondolsz, én hol leszek, amíg te ezeket csinálod? Számolom az ujjaimat, vagy mi?

Ali : Mindenféle ütéssel próbálkozol, csak egyik sem talál.

Frazier : Clay, ez másképpen lesz!

Ali (vállat von): Jogod van mondani. Nekem is jogom van mondani, amit mondani akarok.

Frazier : Jó, akkor elmondom, én hogyan gondolom. Elkezdesz hátrálni. Mondjuk két meneten át sikerül menekülnöd. A hatodikban aztán véged.

Ali : Idefigyelj, ne próbálj jósolni.

Frazier : Ha mondom...

Ali : Csak olyat jósolj, amit meg is tudsz csinálni. A kilencedik menetben már a fenekedet is elverem.

Frazier : Hoppá. Szóval túljutottunk a hatodik meneten? Hát szó sincs róla. Elérünk a negyedikig, aztán több nem lesz. Addigra elkészülsz.

Ali : Emlékszem, hogy ráíjesztettél szegény Ellisre. (Nevet.) Felbukkantál az Ed Sullivan Show-

ban, szinte szétduzzantál az energiától. Egy nappal a meccs előtt.

Frazier: Aha.

Ali: Ez állította fejre Ellist, te is tudod. Kijöttél és még énekelni is volt kedved. „Oh baby, ooooo-hhhh baby, I love you”. Élő adás volt, igaz?

Frazier: Alia.

Ali: Ez állította fejre Ellist. Láttam, hogy nyugodt vagy, még énekelsz is, ahelyett, hogy idegeskednél.

Frazier: Az ének olyan, mint az edzés. Érted? Akár edzek, akár énekelek, beleizzadok... Elleked is úgy készülnék, mert jó vagy. Mindkét keziddel jól ütsz, bár azt hiszem, hogy horgod nincsen.

Ali: Nincs horgom?

Frazier: Egyáltalán semmi horgod sincs. A jobb kezed jó, azt tudom, de horgod nincsen, ahhoz túl hosszú a karod. Hosszú karral nemigen lehet jó horgot ütni. Na most nézz meg engem. Én horgóra születtem, nagyon egyszerű okból. Ugyan-is görbe a bal karom. Mint egy L-betű. Látnod? Ezt nem tudtad, igaz? Egyszerűen nem egyenesedik ki. Idenézz, ennyire tudom kinyújtani. Aztán csak így kell csinálnom. (Leveszi kezét a volánról és horgot üt.) Automatikusan ütöm a horgot. Csak rá kell fordítanom. Ahelyett, hogy előbb hátrahúznám, csak így ráfordítom. (Mutatja.)

Ali: (lesöpri magáról): Erre is tudom a választ. Hátrahajlok és elmozgok.

Frazier: Csakhogy én először testre ütöm a horgot. Fejre csak később.

Ali: De a testemet sem tudod eltalálni. Mihelyt megcélzod, én már a fejedet bombázom — gyorsan. Mihelyt belépsz, hogy testre üss a rövid karoddal, én máris bumm! bumm! bumm! Legfeljebb, ha rám támaszkodsz vagy lefogsz.

Frazier: Huszonhat meccsem volt eddig, de még senkire sem támaszkodtam.

Ali: Ha kiütésre pályázol, bajba kerülsz. Egyik menetet a másik után veszted el. Csak úgy győzhetsz le, ha kiütsz, és az nem sikerülhet.

Frazier: Majdcsak összejön valahogyan.

Ali : Biztos azt hiszed, hogy egy kicsit lelassultam három évi tétlenség alatt.

Frazier : Hagyjuk ezt. Semmi bajod. Nincs szükség kifogásokra. A világon semmi zűr veled. Pihentél kicsit, csak jót tett neked. Ne is gyere azzal, hogy „lelassultam a kényszerpihenő alatt”. Attól te csak erősebb lettél.

Ali : Mindenkinek ezt mondd?

Frazier : Ez az igazság.

A lélektani helyzet, ha netán nem tudná a Nyájas Olvasó, igen sajátos.

Ali túl van „Cassius Clay”-korszakán (így hívták, ezen a néven nyert a római olimpián is félnehézsúlyban), végigvert mindenkit, legyőzhetetlennek tűnt. Sikerei csúcsa: megfosztotta világbajnokságától az „abszolút elsőnek” becézett Sonny Listont. A nagy széria utóbb lelassult; Clay annyira jó volt, hogy nemigen talált ellenfélre, ő maga félgőzzel tartotta senkitől sem vitatott vezető helyét. Figyelmét — tréningjeit felére csökkentve, nem ellenállva félelmetes étvágyának — egyre inkább világnézeti kérdések felé fordította.

Szó, ami szó, elméleteit egy hivatásos gondolkodó joggal tarthatta és tarthatja helytálló és téves köz-helyeknek, nem éppen nyomdaképes, újszerű gondolatoknak, ámbar a „legszínvonalasabban filozofáló ökölvívó” címet minden kétséget kizáróan megérdemli. S hogy az átlagosnál mennyivel jobban fogott az agya, szorítóbéli kompozíciói, igazi szellemi munkával felérő koreográfiája bizonyítja. Teóriái lényege: a Fekete Muzlimoknak nevezett társaság egy szelídebb, nem agresszíven fajgyűlölő, inkább fajvédő részlegéhez csatlakozott, nevét is ez okból változtatta mohamedánra. Közel került a polgári jogokért harcoló testületekhez. Utóbb pappá — pontosabban, katolikusra fordítva státusát, amolyan alszerpappá — avatták, ami — ez viszont a protestáns vallások szokásához hasonlított — legátusi, prédikátori jogokkal járt. Közeledett a szabadságjogok, sőt a békeharc különböző csoportjaihoz is.

A nagy fordulatot, mint már említettük, a vietnami háborúba szólító katonai behívó visszautasítása teremtette meg. Bíróság, felfüggesztett börtönélet és természetesen eltiltás következett. Anyagi viszonyai a kegyetlen amerikai adórendszer és meglehetősen pazarló életstílusa ellenére nem voltak kétségbeejtők, tartalékaiból, ha jóval szerényebben is, mint korábban, de megélt, olykor egy-egy újságíró is felkereste — időszerűbb téma híján. Nem tűnt sértett embernek, kondíciójával keveset foglalkozott, vallásfilozófiai tanulmányaiba mélyedt. A kivételes emberek prognosztikájával érezte, amiben jóformán senki sem hitt már, helyzetét, korát, állapotát tekintve: van még egy dobása. Egyszer visszatér. S a terep is biztatónak tűnt: Frazier-t — az egyetlen, akit igazán, őszintén becsült, s akihez mint látjuk, szép emberi szálak fűzték — leszámítva a professzionista ökölvívás meglehetősen elzüllött, többé-kevésbé közepes képességű és népszerűtlen, mondvacsinált harcosok igyekeztek Ali trónját betölteni. Az USA politikájának e szelídebb szakaszában a vietnami „bűn” is elévült. Érdekes volt körülnézni, s a visszatérés esélyeit latolgatni. No, természetesen nem a győzelem esélyeit. Ali még „legemberszabásúbb”, szerény, visszahúzódkodó formájában sem vonta kétségbe, hogy sportolói élete utolsó pillanatáig ő a legnagyobb, s bárkit bármikor leterít.

E hitéhez ekkortájt kevesen csatlakoztak. De Alinak lett igaza. Nem érezte, tudta jövőjét.

Hallgassunk bele a sporttörténeti szempontból egyedülálló, de lélektanilag sem érdektelen tartalmú magnótekercsbe, hátha mond még valamit.

Mond is, de nem olyasmit, ami ökölvívóismereteink szempontjából fontos lenne. E derűs, rokonszenves, némelykor tartalmatlan locsogás pompásan színezi Ali — s a nála nem sokkal gyengébb, érdekesebb, egyéni stílusú és a világ-bajnokságig szintúgy eljutott Frazier — jellemét, arcképét, magatartását. Azt a már-már gyermeki biztonságérzetet, amellyel élete második, s talán még az elsőnél is vakítóbb sorozatára készül.

Ali: Én leszek a legerősebb, ha segíthetek valakin. Szóval, ahogy megnyertem a bajnokságot, azt mondtam: „Pokolba a szolgálalkúséggel, a Tamás-bátyáskodással”. George Foreman az amerikai zászlót lengette az olimpián, de attól még nem lett hős a feketék számára. George Foreman egy agyamosott, fekete szuperhazafi volt, azért lengette azt a zászlót. De John Carlos és Tommy Smith a karját emelte az ég felé. Ott álltak az emelvény tetején és tisztelegtek a fekete kesztyűs kezükkel s az ő alakjuk bekerül a történelembe. Carlos éppen nálam lakik. Szeretném, ha találkoznál velem.

Frazier: Igen? És mikor?

Ali: Hadd fejezzem be. Még van egy-két tippem a számodra. Láthatod, hogy nem vagyok féltékeny rád.

Frazier? Mondjad csak.

Ali: Én muzlim voltam, vagyok és maradok. Tartom a hitemet és nem gyűlölök senkit. Sosem hirdetem az erőszakot s a hadseregben is képtelen voltam odalépni az eskühöz. Végül aztán ezzel szorítottak sarokba. Szóval, szeretem, amit csinálok. Örültem, hogy Ellis elérte, amit akart, örültem, hogy te is elérted és örültem, hogy végül az egész te nyerted. Annak nagyon örültem, hogy megverted Ellist. Én ott segítettém őt, ahol csak tudtam és még a nevemet sem említette meg sehol.

Frazier (nyugodtan): Az ilyen fickót nevezem én Tamás bátyának. Hagyja, hogy mindent mások csináljanak és mondjanak helyette.

Ali: Szóval örültem, hogy megverted Ellist.

Frazier: Az összes tag közül, akivel verekedtem, hármat osztottam ki különös örömmel. Ellis volt az egyik, Buster és Mathis a másik kettő.

Ali: Buster?

Frazier: Az volt csak a Tamás bátya. Szinte mekegett a tisztelettől: „Igenis, asszonyom, parancsoljon, uram!” Bármit szolt a fehér főnök, ő próbálta rögtön utána mondani. Egy nagy darab, hülye, tudatlan fickó!

Ali: Mikor is volt az a meccs?

Frazier : 68-ban.

Ali (elgondolkozik): Akkor éppen Hartfordban prédikáltam egy muzlim gyülekezetnek. Valaki bejött és azt mondta: „Frazier épp most ütötte ki Bustert.” Gyorsan befejeztem a prédikációt és közöltük a hírt a hívőkkel. De az elején egy kicsit megszorongatott, mi?

Frazier : Semmit sem tudott kezdeni velem.

Ali : Na, egy kicsit azért összeszurkált, igaz? Az első pár menetben.

Frazier : Clay, egy menetet adok Mathisnak. A hatodikat vagy a hetediket ő nyerte. A többi menetben csak táncolt és fárasztotta magát, ahogy te szoktad csinálni. Ahogy te fogod csinálni.

Ali : Van egy hírem a számodra. Életedben nem láttál olyasmit, amelyet tőlem látsz, ha egyszer találkozunk, Joe.

Frazier : Látod, ezt el is hiszem.

Ali : Joe Frazier, te csak egy mázlista kis olimpiai srác vagy, aki kapott egy sanszot, mert én leléptem.

Frazier : Én azt a sanszot akkor is kihasználtam volna, ha te nem lépsz le.

Ali : Igazán? Ki tudnád használni?

Frazier : Majd meglátod. Egyenesen leültetlek a kufferodra.

Ali : A kufferomra?

Frazier : Yes, sir. Aztán majd megkérded, hogy mi történt?

Ali : Inkább azt kérdezem, hogy miért nem szorult beléd egy csepp szerénység? Várj csak — hány óra van, Joe? Mikor érünk New Yorkba?

Frazier : Mindjárt négy. Gondolom, még egy fél óra.

Ali : Jó, mert ötre oda kell érnem. Szóval... Vigyázz! Lassíts most már. Nem viccelek, Joe. Erre már állandóan kószálnak a rendőrök. Túl közel vagyunk New Yorkhoz, itt már aligha tudsz meglépni előlük, Joe. Nem viccelek, itt már elkapnak.

Frazier : Engem aztán nem, ha én látom meg őket először.

Ali : Úgysem érsz gyorsabban oda.

Frazier : Azt tudom. De ha én látom meg a rendőröket először, jobb, ha észre sem vesznek, mert úgysem érnek utol.

Ali : Mi van, ha be akarnak vinni?

Frazier : Na várj. Nem kell, hogy bevigyenek. Csak felírnak, vagy adnak egy nyugtát.

Ali : És mi van, ha mégis be akarnának vinni? Tudnál az utcán verekedni?

Frazier : Hogy én tudnék-e?

Ali : Gondolod, hogy engem meg tudnál verni egy utcai verekezésben?

Frazier : Bármiben, bármikor, bárhol, ember. Egy különbség azért van köztünk. Te valamivel több zajt csapsz, ennyi az egész. Én nyugodtabb típus vagyok, érted? Te állandó zúrt keversz magad körül. Mindenkinek tudnia kell, hogy ott vagy. Én csak ólálkodom. Körülnézek, besomfordálok. Ha nem tudják, hogy ott vagyok, azt biztosan tudják, hogy jövök. (Dudál.) Hé, te ott. Kapaszkodj abba a volánba, faggyúfejű rém!

Ali : Joe, semmi zűröd sem volt Délen abból hogy így beszélsz a fehérekkel?

Frazier : Úgy érted, amióta bajnok lettem?

Ali : Előtte.

Frazier : Egy-két marhát kiosztottam — ilyesmi mindig előfordul. Az egyik tetves niggernek nevezett, én visszaszóltam, a tagnak nem tetszett. Jött utánam, estig követett keresztül-kasul a városban. Aztán, hogy egy jó helyre értünk, akkor lassítottam, hadd érjen utol. Atyaúristen...ez tisztára olyan volt, mint az a régi meccsem Ziggyvel.

Ali : Ziggy? Ki az a Ziggy?

Frazier : Dave Ziglewicz, Texasból. Tudod, még Folley-meccs előtt.

Ali : Persze, persze. Meddig is tartott?

Frazier : Nem egészen egy percig.

Ali : Félt, mi?

Frazier : Az nem kifejezés. Négy-öt különféle szint váltott. Már gondolkozni kezdtem, melyik lehet az igazi. Először fehér volt, aztán sárga, rózsaszínű, vörös. Csak vártam, hogy melyiknél köt ki a végén. Szóval felmentünk a ringbe, elkezdett

rémülten kapálózni, hát képzeld, nem eltalált valahogyan?! A fene egye meg, én olyan dühös lettem, hogy szinte hazáig kergettem. Aztán rátettem egy horgot a fejére...

Ali: Auuu...nem csoda, hogy elnyűvöd az edzőtársaidat. (Megállnak az útvámnál, kihajol az ablakon.) Ez itt Joe Frazier, az új bajnok, én meg Muhammad Ali vagyok, a régi bajnok. Ez itt Joe Frazier.

Hang: Nézd csak, magát láttam a Mike Douglas show-ban. (Joehoz:) Láttam a barátját a Mike Douglas show-ban.

Frazier: Na és engem? És engem?

Ali: Ez itt Joe Frazier, az új bajnok. Komolyan.

Hang: Láttam magát a Mike Douglas show-ban, Mr. Ali.

Frazier (tovább hajt és kuncog): Még mindig rólad beszél. Na, ne citerázz, innét már lassítok. Hallom, a feleséged állapotos. Mikorra várjátok?

Ali: Négy-öt hónap múlva. Hát ti?

Frazier: Augusztus közepére. Tudod, mit gondoltam? Ha fiú lesz, Joseph Clay Fraziernek keresztetem. Mit szólsz hozzá?

Ali: Igazán? Megtennéd?

Frazier: Joseph Clay Frazier és kész!

Ali: Oooooohhh! Juhuuuu! Ez lesz ám csak a gonosz kis fekete csavargó! (Nevetnek.) Idenézz, Joe. (Felhúzza az ingét, a gyomrát mutatja.) Három évi kényszerpihenő után nem is rossz, mi, Joe?

Frazier: Nem. Egyáltalán nem rossz. (Énekelni kezdi az egyik számát.) Ehhez például mit szólsz?

Ali: Hallottál már engem énekelni? Mit szólsz, hogy énekelek?

Frazier: Ennyit se tudsz énekelni.

Ali: Hiszen sláger voltam a Broadway-n. Hallottad már a nótámat a Hatalmas Fehér Emberről?

Frazier: Szemét!

Ali (énekel): Ha eljő az éj és sötét a világ és csak a hold ragyog...

Frazier: Hagyd abba! Hagyd abba!

Ali: Te nem tudnád ilyen szépen.

Frazier: Nem? Figyelj. (Rekedt torokhangon éne-

kel:) Ha eljő az éj és sötét a világ és csak a hold ragyog...

Ali: Ember, hiszen te egyáltalán nem tudsz énekelni.

Frazier: Nem sírok én...

Ali: Nem sírok én, nem, nem sírok én...Nyomás! Te is!

Frazier: (csodálattal): Tessék, még egy énekes madár! (Együtt dalolják tovább:) Amíg csak... amíg csak melletted vagyok.

Ali: Éppezért darling... (Hirtelen a kocsirádió is zenét kezd sugározni.) Hogy megy az üzlet a zenekaroddal? Vastag bukszával járkálsz?

Frazier: Négy-ötszáz dollár. Kell?

Ali: Mondjuk, egy százas. Lehet, hogy éjszakára is maradnom kell.

Frazier: Itt van, na.

Ali: A jövő héten megadom. (Nézi a százast.) Száz dollárral tartozom Joe Fraziernek. Sose hittem volna, hogy eljön az idő, amikor száz dollárral tartozom Joe Fraziernek.

Frazier: Várj, megállok. Itt kiszállhatsz.

Ali: Tudod, nem kell, hogy túl sokat lássanak együtt.

Frazier: Persze. Azt hinnék, haverok vagyunk. Ártana a bevételnek.

Ali: Az. Senki se fizet azért, hogy két havert lásson.

Azért egy szó, mint száz, ez a profi nehézsúlyúaknál, kivált ennyi szünet után, oly nagyon ritka feltámadás nem ment könnyen.

Már csak azért sem, mert a hajdani villámgyors, váratlan ötletekben, egyedülálló rögtönzésekben gazdag, mindig tökéletes kondíciót tartó „csodasrac” alaposan megemberesedett. Ennek előnyei vitathatatlanok. Iszonyúan megerősödött; hajdani jelképes, jelzésszerű, szélesebb és megszámlálhatatlan szúrkálásai „szabályos” nehézsúlyú ütéseké váltak, amelyekkel egy bikát is játszva le lehetett volna taglózni. A megújhodott Ali tehát, nem csekély meglepetést okozva ellenfeleinek, ütéseirőben

a legnagyobbakhoz nőtt fel. Bölcsőbb is lett: taktikája érettebb, átgondoltabb. Ám küzdelmet kellett indítania jókora súlyfeleslege ellen, lassabb lett, s a fájdalmas ütésekre érzékenyebb; lábtechnikai trükkjeiből sokat felejtett, bűvészkedéseivel takarékosabban kellett bánnia, mert fárasztották. Új stílusával jobban tudott sérteni, de közben ő maga is sérülékenyebb lett. No, persze, a versenygyakorlat, a régi életforma visszatérte meghozta a maga eredményét és — először még meglepetést keltve, utóbb már papírforma szerint, a „rég Alitól” elvárt módon — lesöpörte a színről a világ-bajnok-jelölteket és önjelölteket, méltó és méltatlan utódait.

Természetesen az egész területen megváltoztak az erőviszonyok.

Frazier barátunknak négy menet sem kellett, hogy az ügyeletes világbajnok Ellist „megszüntesse”. Ám felbukkant a súlycsoport legerősebb embere, a gyilkos ütésű Foreman, és 1973-ban a második (!) menetben döntő fölényrel győzött a verhetetlennek tartott Frazier ellen.

Több sem kellett Alinak. Végre itt a méltó ellenfél! Nyolc menet kellett hozzá, hogy kiüsse a nagy kiütő-rekordert, Foremant. Ismét a csúcsra került, szinte vitathatatlanabban, mint hajdanában, bokszbalett korszaka idején. Verhetetlennek tűnt.

Mígnem egy új csillag, Spinks, ha nehezen és vitathatóan is, de megverte, igaz, tizenöt menetben és mindössze pontozással.

Feltűnt a színen a régi rivális, Frazier is.

De erről szóljon a legilletékesebb: Ali.

„Elkezdődött az igazi meccs...Hallom az ismerős zajt, amely a nézőtérről tör fel, valahányszor egy meccs elkezdődik, a vérszomjas tömeg moráját. Tizenkét éves korom óta hallom, mindig beleborzongok. Most is hallom, és tudom, hallja Frazier is. Felkorbácsolja a vérünket és űz, hogy akár meg is haljunk a ringben, ha úgy hozza a sors.

Frazier egyenesen felém jön. Számítok erre és

kikerülöm, de ő csak jön és jön, az álla a mellére szegve. Egy rövid egyenes. Meglep, hogy ezt is tudja. Eltalál.

Gyors jobb- és balkezest szúrok vissza, aztán összekapaszkodunk. Érzem, hogy milyen erős. Hátralépek. Balkezéseket ütök a fejére, aztán egyet jobbal is. Szúrkálok, de az egyeneseim nem talál-
nak célba. Lehajol a jobb kezem alatt. Jön, kegyet-
lenül, elszántan. A horgára figyelek, az a legerősebb fegyvere. Jobbkezéseket lödözök, a legtöbbje célba ér, de némelyik elmegy a feje fölött.

Megint jön, csapkod, a közönség kiabál: »Joe! Joe! Gyerünk, Joe!« Eltol magától, a karja, mint az acél. Felrobbant egy horgot a bordámon. Le-
fogom. A testemet célozza, de kizárom. Bal-
és jobbkezéseket pattintgatok a fejére. Az első me-
net vége felé igyekszem kiszámítani bujkálásainak, lehajlásainak a ritmusát. Próbálok erősíteni, ahogy terveztem.

Joe támad. Gyorsan és keményen. Bujkál, bólo-
gat, fel s alá jár a feje, mintha rugó lenne a nyaká-
ban. Szurkálok és jobbegyenéseket ütök. Horgot is ütök, a sarok felé terel. A köteleknél hátrahajolok, balhorga a csípőmet, a bordáimat találja. Aztán feljebb jön, fejre üt és én valósággal megbénulok. Nem ütök vissza, a köteleken fekszem, a közönség tüntet ellenem. Joe a menet elején akkora horgot csap az államra, hogy belekábulok. Felütéshez próbál belépni. Kemény egyenéseket döfködök a fejére, próbálok hátrább kényszeríteni, de ő csak jön, akár egy tank. Valósággal ráragaszt a kötelekre. A karja rövid és vaskos, közelről is rettentő erővel üt. Próbálok elhátrálni, de a kötelekhez szegez és gránátokkal hajigál. A nézők felugrálnak, szinte sikoltva buzdítják: »Joe! Joe! Gyerünk, Joe!« Azt hiszik, közel áll a győzelemhez és engem még sosem láttak ilyen állapotban. Kiabálnak: »Joe! Joe! Joe! Joe!« Minden ágyúból tüzel és az ütései eltalálnak. Valami kiszállt belőlem, fáradt vagyok, pedig még a meccs közepén sem tartunk. Tapasz-
talatból tudom, hogy ha ezt átvészelem, új erőre kapok. De a levegő forró a tüdőmben és a karom nehéz. Kinézek a közönségre. Arra gondolok,

hogy most az egész világ engem figyel. Tehát meg kell tennem, amit ígértem.

Úgy érzem, a hetedik menet az enyém, de a nyolcadikban Joe megint mozog, hajt, támad. Szurkállok, kemény, csípős egyeneseket. A kötelekhez szorít. Egyeneseket ütök. Egyre fáradtabb vagyok. Lehet, hogy Joe Louisnak volt igaza, hogy három és fél után egyszerűen lehetetlen? . . . Ahogy a kötelekre támaszkodom, a közönség fütyül és biztatja Joe-t, üssön ki.

Megszólal a gong. Visszamegyek a sarkomba. Meg kell fordítanom ezt a mérkőzést.

Kezdődik a kilencedik menet és érzem, hogy visszatér az erőm. Amikor Joe belép, kemény jobb-egyenessel fogadom. Megráz egy horoggal, de jobbegyeneseket szórok a fejére és mind többször el is találom. Hirtelen minden kitisztul. A körvonalak élesek lesznek. Már nem hibázom. Baloldalt vérzik a füle. Meginog. Most sikerül összehoznom a sorozataimat. Megtorpan. Hat-hét-nyolc masszív jobbegyeneset helyezek el a fején. A szeme alatt kávéscsészényi daganat. Minden ütésemre nagyobb és nagyobb lesz. Még mindig jön, még mindig támad, de most már állom. Minden ütésem célba talál. A menet vége felé felszakad a szemöldöke, orrán-száján is vérzik. De nem megy le. Most már tudom: ez az ember meghal a ringben, de sosem ismeri el, hogy megverték.

Joe ott van az orrom előtt és érzem a balhorgát az államon. Fenn tartom a kezem, mégis betalál. Jobb- és balkezeseket ütök a fejére, ő valósággal a bordáim közé vájja az öklét. Az álla rajta van a mellemen. Tudom, miért hajt ilyen kegyetlenül. Yank Durham megjósolta, hogy Joe a tizedik menetben végez velem. A hátam a köteleken, Joe dühödten támad. Ismét elborít a fáradtság, pontatlanná válok. A tiszta és éles körvonalak megint bizonytalanná olvadnak. Mégis sikerül egy bal-egyenessel fogadnom, amikor újra rohamoz. Ütök egy horgot, az megállítja. Ahogy összekapaszkodunk, úgy érzem, nehezen lélegzik. Megöl az iram, de megöli őt is.

Gong. A menetnek vége, egyikünk jóslata sem

vált be. A pontelőnyöm minimális. De van még öt menetem, hogy magamhoz térjek. Máskor már sikerült. Most is meg tudom csinálni.

Hogyha ütni próbál, majd megcsóválom a fejemet és azt mondom: »Ember, hiszen képtelen vagy eltalálni!« Aztán bedobok egy kis sasszét, megütöm — BAMM és így szólok: »Halvány sanszod sincs ellenem, te mazsola.« És ha a mazsola még mindig szívóskodik, előveszem új ütésemet, az Ali Horpasztót. Ezt majd a tizenegyedik menetben mutatom be neki. Ha ugyan eltart odáig.

Azzal a szándékkal megyek ki, hogy megnyerem a tizenegyediket, a tizenkettediket, a tizenharmadikat, és ami még hátra van. Frazier bujkál, cselez, határozottabb, mint valaha. Hirtelen lebukik a jobb kezem alatt s aztán odacsapja a fejemre életem legkeményebb horgát. Valósággal átröpít a ringen. Még talpon vagyok, de mintha máris kiütött volna. A fejem tompa. Látom, hogy újra jön. Odadöfök és hátrálok. Víz van a padlón, megcsúszom, de nem számolnak rám. Magamhoz térek, de a következő menetben megint rohamoz, vakmerően dobja be magát, ütéseim a fejről, álláról, arcáról pattannak le. A szája vérzik. A tizenkettedik és a tizenharmadik menetben kívül maradok, hosszú egyeneseket ütök. A fejét találom, de ő jön, támad, szorongat. Három, négy, öt, hat súlyos ütést nyel le, hogy egyszer eltaláljon. Idegesít, ahogy bújkálva, cselezve közelít. Könnyű megütni. Aztán nem is olyan könnyű. Sosem verkedtem még ilyen vasakaratú fickóval. Arra gondolok, hogy ő is ember, kell hát, hogy neki is fájjon. A bal szeme dagadt. A jobb szeme felrepedt. A szája szétrepedt, az alsó ajka mintha leválni készülne. Szurkálók és találok is, de még mindig jön előre. Valahogy túljutok a tizenegyediken. Már csak egy menet.

Lesétálok a 146-ik utcán, majd végig a Broadway-n. Sokan követnek. Forgalmi dugó támad. A nép az utcára tódul és kiabálni kezdek: »Hol van Joe Frazier? Hol a Fehér Ember Bajnoka? Majd meglátjátok, ha elkapom őt a ringben!«

Évek óta építgetem ezt a meccset. Ez lesz a történelem legnagyobb mérkőzése. Nagyobb lesz, mint amit Dávid vívott Góliáttal, nagyobb mint amit két ember valaha is vívott a Föld nevű bolygón. Azokat verem meg, akik elvették a Címet, hogy neki adják.

Red Smith azt írta, hogy az előkészületek azóta tartanak, »amióta Clay ágálása, ostoba dicsekvése és fahangú lírája vadidegen emberekben is felkeltette a vágyakozást: bárcsak betömné egy kemény ököl azt a nagy száját. Frazier az első jelölt, akinek reális lehetősége van, hogy ezt az igényt kielégítse«.

De Red téved, ha azt hiszi, Frazier győz. Én minden bokszolóra rácsukom a történelemkönyv fedelét és új fejezetet írok. Ha Joe Frazier megver engem, négykézláb csúszom elébe a ringben és azt mondom: »Joe, felnézek rád. Ócska nigger, te vagy az igazi világbajnok!«

Mindenki talpon. Csak egy-két hang kiáltja: »Ali! Ali! Ali!« Frazier szurkolói bizakodóak és harsányak: »Joe! Gyere, Joe! Üsd ki! Üsd ki!«

Ütőtávolságba ér, körözni akarok, szurkálni s egy nagy jobbkezessel búcsúzni. Észreveszek egy rést. Arra mozdulok, látom, hogy lebukik. Lebukik aztán mélyről, majdnem a padlóról jön fel azzal a balkezessel. Látom, hogy jön. Úgy érzem, el tudok hajolni. De az időzítése tökéletes. A balkezes a fejemmen robban. Nem emlékszem arra, hogy lemegyek. Csak arra, hogy lenn vagyok. Felnézek, hallom a számlálást és tudom, hogy semmi keresnivalóm odalent. Felállok, nyolcat számolnak rám. A tömeg üvöltése a dobhártyámat hasogatja: »Joe! Joe! Joe Frazier!«

— Az a horog tette — mondja később Bundini.
— Az fújta el a gyertyákat.

Szurkálók, lefogom, igyekszem távol tartani. Amikor megszólal a gong, látom, hogy az arca csupa vér és daganat. Az enyém is. Az arcom akkora, mint egy dinnye. A meccs közepe felé Angelo azt hitte, hogy eltört az állkapcsom. Állók a sarokban, várom az eredményhirdetést, minden csontom fáj. A csípőm olyan, mintha baseball-ütőkkel vertek volna.

— Győztes és a nehézsúly világbajnoka egyhangú pontozással Joe Frazier!

De visszavágó is van ám a világon.”

„A meccs napján, amint a Philippine Coliseum szorítójába lépünk, a legvérszomjasabb üvöltés fogad, amelyet életemben hallottam. Húszezer ember tombol a tribünön, valósággal belehajszolnak bennünket életünk legkegyetlenebb nehézsúlyú ütközetébe.

A tizennegyedik menetben végzek Joe-val. Valahogyan összeszedek még annyi erőt, hogy bevánszorogjak az öltözőbe és lefeküdjem a gyúrópadra. Mintha acélbotokkal törték volna össze minden csontomat, és jöllehet a mérkőzésnek vége, a fájdalom nem akar tompulni. Gyengén eltolom magamtól azokat, akik segíteni akarnak rajtam.

— Hagyjanak egy kis levegőt neki! Egy kis levegőt!

— Blood hátrább lökdösi a körülállókat. A tömeg egy részét kituszkolják az öltözőből, örök állnak az ajtó elé.

— Mi legyen az újságírókkal? — kérdi valaki.

— Az emeleten várnak.

Legyintek. Nem akarok beszélni az újságírókkal. Huszonegy éve verekszem, találkoztam kemény, tüzes és elszánt ellenfelekkel, de most olyasmin mentem keresztül, amit még sosem tapasztaltam — összeakadtam egy bokszolóval és ő elvitt a halál kapujáig.

Egy riporter beszivárgott s most a gyúrópad végénél áll.

— Bajnok — susogja — nem az zavarta magát, hogy zúr volt a feleségével? Igaz, hogy a muzulmánok a Szent Korán szerint négy asszonyt tarthatnak?

A Belindával való vitámra céloz. A lapok alaposan felfújták. Fontosabb volt nekik, mint maga a meccs.

— Csak egy feleségem van — mondom. — Hazament, hogy vigyázzon a négy gyerekünkre.

Mást is akar kérdezni, de behunyom a szemem.

A torkom száraz, fáj, ha beszélek. Jégkockákat szeretnék szopogatni.

— Miért nem mozgott többet? — kérdezi egy riporter. — Miért nem táncolt, ahogy szokta?

— Ez másmilyen meccs volt — mondom.

Egészen más volt. Ha többet mozgok, ha táncolok, sosem bírtam volna végig a tizenöt menetet Frazier ellen. Dick Sadler ott állt az én sarkomban. Sadler, George Foreman volt menedzsere, erőedzéseket végeztetett velem. És ez kevesebb mozgást is jelentett.

— Ez volt a világ legnagyobb meccse! — kiáltja valaki az ajtóban. — A történelem legnagyobb meccse!

Most özönlenni kezdenek az öltözőbe. Hugh O'Brien furakodik oda:

— Életemben sem láttam ehhez foghatót.

A legifjabb Paul Getty ront a szobába. Hosszú haját oldalt fésüli, hogy takarja a fél fülét, amelyet a gyermekrablók levágtak. Tele könnyel a szeme.

— Bajnok — rebegi —, ha vissza akarsz vonulni, ezerféle üzletbe kezdhetnénk együtt. Micsoda meccs volt!

Megsimogatom a fejét. Kedves, félszeg fickó.

— Tulajdonképpen mi történt? — kérdi egy riporter. — Csodálatosan kezdett. Az első öt menet csupa szépség és könnyedség volt. A középső menetekben ő tört előre és győztesnek látszott. Aztán az utolsó menetben nagyhirtelen ismét maga kerekedett felül. Mi történt?

— Nincs itt egy pár jégkocka? — kérdezem. Valaki elmegy jeget keresni, de nem talál. — Akkor nyissátok ki a hideg csapot. Hozzatok egy vödör hideg vizet.

Bundini üvölt:

— Zárjátok be az ajtót!

Még több ember tör utat az örök között. Már figyelni sem tudok. A kín egy pillanatra sem szűnik és egyre érzem az ütéseket. Bármit is mondtam Frazierről a nyilvánosság előtt, a szívem mélyén tudom, hogy a valaha élt legnagyobb bokszolók egyikével verekedtem.

Hogy is volt?

Az első menetekben jobb voltam. Magasabb vagyok, a karom is hosszabb. De Joe cselezett, bujkált, besiklott az ütéseim alatt s a hatodik menetre teljesen kikészített a testre mért ütéseivel. Még a mérkőzés felénél sem tartottunk és én életemben először úgy éreztem, hogy aligha bírom végig.

— Honnan szedte végül azt a váratlan tartalékenergiát? — kérdi egy riporter.

Túl fáradt vagyok ahhoz, hogy válaszoljak, csak gondolkozni tudok. Úgy jutottam a tartalék energiához, hogy a jövőbe néztem és láttam, mit jelentene a vereség. Más bokszolók gyakrabban szenvednek vereséget, de rossz az emlékezőtehetségük, elfelejtik a leckét. Én sose felejttem el.

Tudtam, hogy az az ember, aki iszonyatos balhorgokkal döngeti a bordáimat, sosem adja fel. A gyomrom ég, a fejem úgy fáj, hogy szédülök bele. Minden ütésemmel eltalálom Fraziert, de ő nem esik össze. Nem és nem. Az arca dagadt, vérző massa. A szeme nem is látszik. De csak jön utánam, bebújik az egyeneseim alatt, a balját a bordáim közé vágja. Összeszedem magam, hogy elhárítsam, hogy ütésekbe vigyek be, amelyekhez az erőt a holnaptól veszem kölcsön.

A kilencedik menetben szinte elviselhetetlen a fájdalom. A tizedik még rosszabb, és feltámad bennem egy érzés, amelyet még sosem tapasztaltam: a halál küszöbén állok és minden ütésem a sírhoz visz közelebb. Máskor is elfáradtam. Az olimpián, az Aranykesztyű-tornákon, de ez az érzés több annál. Valahogy folytatom, lökdösődöm, ütök, gyilkolom magamat. És ő mindig támad. És nem esik össze. Hogy miért csináljuk?...

Emlékszem a tizennegyedik menet elejére. Tudom, hogy kikaphatok. Valami tartalék energiát kell találnom, különben mindennek vége. Bal- és jobbkezes egyeneseket ütök, úgy érzem, leesik a karom. Ahogy vége a menetnek, az ájulás környékez. Lerogyok a székemre, töprengek, bírom-e még az utolsó menetet. Átnézek Frazier sarkába. Az arca nyers, véres hús, a szája szétszaggatva, feje, arca csupa daganat. Angelo a fülemben suttog:

— Odanézz. Lehet, hogy nem tudja folytatni.

Felnézek és remélem, hogy nem tudja. Látom, hogy Eddie Futch és az orvos Frazier szemét vizsgálja. Futch tudja, hogy én sem vagyok jobb állapotban. Vajon engedi-e, hogy folytassa? Emlékszem, Futch meglátogatott a kórházban és azt mondta:

— Úgy kell szeretned a versenyződet, mint a saját fiadat. Különben veszélybe döntheted. Ha nem szereted, akkor vert helyzetben is tovább hajszolod. Túród, hogy megöljék, vagy tönkrenyomorítsák.

Futch szereti Fraziert és int, hogy nem folytatják. A ring közepére indulok és egyszerre megrogy a térdem. A fejem kavarog. Összeesem, végigvágodom a ring padlóján.

Valaki felemel, egy üveg vizet nyom a kezembe, de túl gyenge vagyok ahhoz, hogy tartsam. A torcom száraz. Nagynehezen feltápáskodom, a segédeimmel az öltöző felé indulok. Visszanézek. Frazier tör át a tömegben, kék köpenye a roppant vállára terítve. Megy ő is az öltözőbe.

Háromszor verekedtünk egymással. Négy év és negyvenegy véres, élet-halál menet leforgása alatt. Soha többé nem találkozunk a ringben.

Apám büszkén cipeli a serleget, amelyet Marcos elnök hozott a ringbe. Azt mondta:

— A Fülöp-szigetiek együtt ünnepelnek önnel, hogy egy felejthetetlen mérkőzésen, csodálatos teljesítménnyel megvédte világbajnoki koronáját. Ez a mérkőzés megnyitotta a mi népünk szívét a kor legnagyobb ökölvívói előtt. Őszintén gratulálok.

Este mindketten hivatalosak vagyunk Marcos elnök bankettjére. A szemem dagadt, s a csontjaim fájnak, mégis elmegyek. Frazier lemondja. Pihenni akar, de átküld hozzám egy cédulát: »Olyan ütésekkel taláلتalak el, amelyekről egy fal is leomlott volna. Te állva maradtál. Igazi bajnok vagy.«»

S a finálé. Szép, nagyszabású, méltó a ragyogó pályához. Majdnem tökéletes.

De ezzel a „majdnemmel” várjunk még néhány bekezdésnyit. Maradjunk az idillnél. Az igazi,

méltó ellenfelek, Frazier és Foreman eltűntek a színről, elsöpörte őket Ali. A távollétében egymást körbeverő álvilágbajnokok számításba sem jöhettek; Ali villásreggelire elfogyasztotta őket.

De egy tartozása még maradt. Egyszersmind az egyetlen és utolsó akadály a világbajnoksághoz: Spinks. Akitől, bizony, kikapott annak idején, 1978. február 15-én.

Siettette a visszavágót; ő tudta, miért. S — nem is egyértelmű, hivatalos esélyesként — a vállalkozás teljes sikerrel járt. Ali most tökéletesen koncentrált, összeszedte magát, elővarázsolta régi, legendás formáját, újra élte fiatalságát, de nem mondott le a későbbi szakasz tapasztalatairól, a tanulságokról, testi-lelki személyisége változásairól sem. 15 menetben, pontozással győzött Spinks ellen, e hosszú és nehéz mérkőzésen mindent bemutatva, amit a század ökölvívásához hozzáadott. Mintegy ismétlést tartott egész pályafutásából. S az egykor oly sokat ígért, „csodabokszoló-”nak becézett Ali-utód, Spinks eltűnt a trón közeléből. Ahol újra elhelyezkedett Ali, immáron egy példátlan világcsúcs birtokában: harmadszor szerezte meg a büszke világbajnoki címet. Újra vitathatatlaná vált: ő a legnagyobb. E pillanatban nem akadt, aki a leghalványabb eséllyel rendelkezett volna, hogy ledöntse trónjáról.

Ámde a tudományokban és a politikában is egyre jártasabb Muhammad Ali okos ember volt. Tudta, hogy legendáját csak egy úton-módon tartósíthatja. Háromszoros világbajnokságát is meg kell tetéznie: egy gesztussal. 1979 júliusában bejelentette: veretlenül lemond világbajnokságáról, címéért újra megküzdeni senkivel sem hajlandó. E lépésben mindössze egy elődje volt, a harminc esztendővel korábbi és soha életében vereséget nem szenvedett, sokak szerint a század legnagyobbja, Rocky Marciano; éppen az az egyetlen világbajnok, aki a komputer szerint Alit megverte volna.

Lépését a szokásos lárma, ricsaj, szeretetteli népünnepély kísérte; soha ilyen sajtója nem volt, mint ekkoriban. Hívei ünnepelték, s még a közönyösek is „csak a szépre emlékeztek”. Úgy tetszett, e lát-

ványos búcsúval Ali jót húzott és „örökös világbajnoksága” emlékművét építette fel. Szép lenne itt valóban pontot tenni a szép pálya végére.

Fájdalom, az okos, méltóságteljes utolsó húzás után Ali még egy utolsót húzott. Rosszat.

Sokan — no, azért nem olyan sokan; manapság már egyre kevesebben — vitatják, mi készítette rá a hibátlan emlékű „örök világbajnokot”, hogy szavát szegve mégis, újra a ringbe lépjen, leszálljon díszes és kényelmes trónjáról, jó emberei és a tiszteltteljes sajtó tanácsai ellenére? Méghozzá minimális előkészületek, szinte szakszerűtlen tréning után és teljesen „civil” kondícióban? „Ezt nem lehet abbahagyni” — idézték sokan Joe Louis-t, a legnagyobb világbajnokok egyikét, aki ugyanezt a baklövést követte el. „Persze, újrakezdeni sem” — fűzte hozzá. S e véleményét éppen legnagyobb tisztelője, Ali idézte egyszer. Ez a mérkőzés a tehetséges, de nem igazán jelentős Tate-tel, a világbajnokkal — akit, ahogy egy amerikai szakíró véli, „Ali akár öt, akár tíz évvel ezelőtt fél kézzel, egy menet alatt döntő fölénytel ver meg” — szinte érdektelen volt. Az első perctől fáradt, szinte szendergő, s egyedül két-három nagy erejű balegyenes-sel operáló Alit fiatal, ötletes, kemény ellenfele hat menet alatt félholtra verte. Így múlik el a világ dicsősége. A hírek szerint Ali nem igényli a visszavágót. Így aztán oda a tündökletes pálya hibátlan ívelése. Még akkor is, ha erős mentségként figyelembe vesszük Ali állandó és komoly pénzügyi zavarait. S a lényeg, amit nálam Szabó Dezső fejez ki szemléletesebben: mit számít egy verébpiszok a Gellérthegy tetején? Ali példátlan sikerei mellett ez a záró akkord inkább ügyetlenség; sportszempontról szinte kár értékelni.

Alit hát elérte a nagyok sorsa. Eltűnt, mert eltűntette egy új Ali. A fiatalabb. Legfeljebb múltja vigasztalhatja. S az, hogy sorsa utódját is biztosan eléri. Legfeljebb annyi különbséggel, hogy neki — ez szinte százszázalékos valószínűségű — nem lesz annyi vigasztaló emléke, mint Alinak.

De egy kérdés még válaszra szorul.

Mi magyarázza azt a kivételes, máig eleven és

minden ökölvívó nimbuszát felülmúló legendát, ami Muhammad Alit övezi még szerencsétlen elköszönése után is?

Ütésereje? De hiszen tucatnyi elődje és kortársa akadt Marcianótól Listonon át Frazier-ig, aki sokkalta nagyobb ütött. Gyorsasága? Gyors volt, mint a szélvész, de aligha vetekedhetett volna Joe Luisszal, vagy a fiatal Moore-ral. Taktikai érzéke? Megvolt a magáé, de Jack Johnsonéval nem hasonlítható. Hol itt a titok? Hol itt a csoda? Miért éppen róla írom ezt a fejezetet?

Megengedett segédeszközzel élek, tisztos és tanult szakmámmal, az irodalommal, de hát akadnak példaképeim: a század legnagyobb írói közül Shaw is, Hemingway is esztendőkön át boksolt versenyszerűen, szép eredménnyel. Itt is az irodalomtól kapom a bölcs választ.

Paul Valéry, a világhírű, minálunk is megfordult francia költő vélekedett így halhatatlan elődjéről, Baudelaire-ről: „Ha van is nagyobb és hatalmasabb tehetséggel megáldott költőink között, egy sincs, aki nála *jelentősebb* lenne”.

No jó, voltak még személyiségek a profi ökölvívás egén. Mondjuk Moore vagy Robinson. Regényes sorsok a szorítóban és a szorítón kívül.

De a személyiség *ténye* nem elegendő. A lényeg: a személyiség *tartalma*.

Ah! élete, fejlődése, magatartásának bámulatos emelkedése a már-már ellenszenves szájhősködéstől a való világ szemléleti birtokbavételéig, a kontempláció nehéz erényének elsajátításáig, egy — itt-ott vitatható, meglehet nem hibátlanul végiggondolt, de egészében rokonszenves, haladó, emberközpontú — világnézet vállalásáig, sok-sok ember segítségéig. S a személyiség, a „valaki” akkor is valaki, amikor munkájában és szenvedélyében, jelen esetben az ökölvívásban tűnik ki.

Ali nem volt tökéletes. Nem volt tökéletes ember és nem volt tökéletes ökölvívó. Lehet, hogy ha más évtizedekben él, Johnson elképesztő állóképessége, Louis sebezhetetlensége, vagy a veretlen Marciano egy faldöntő ütése útját állja, vagy nagy pályája gyorsabb befejezésére készíti. Lehet. Ámbár a

fordítottja is: esetleg mindhármukat kisöpri a ringből, kipróbálva rajtuk specialitásait, rögtönzött találmányait. Ám ez a „nem tökéletesség” is rokonszenves, mert emberszabású volt, s egy — századunkban valóban példátlan — erénye, ugródeszkája: rendkívüli regenerációs képessége. A világ valamennyi nehéz professzionistája között ő volt az „abszolút Keljfel Jancsi.”

A példabeszéd — Aliról szól.

Aki egyetlen egyet tudott, amit senki más. Pontosabban: egyetlen egyet tett.

Új sportágat teremtett.

Mert Ali a géniuszok között egy sajátos típust testesített meg. Ő teremtvő géniusz volt.

Az ökölvívás hagyományos módszereivel, az erő, a fürgeség, a taktika törvényeivel szemben mindig az volt, ami kellett, hogy legyen. Ez az „új sportág” egyetlen szabályt, célt ismert: az átlényegülést. Ali ütött és védekezett, támadott és hátrált, cselezett és rohamozott. Mindig más volt, tehát nem lehetett kiismerni. Ellenfelei hiába elemezték korábbi mérkőzéseit, gyakorlatilag semmiféle következtetést nem lehetett belőlük levonniuk; Ali mindig az ellenfél egyéniségére szabta harcmodorát, alkalmanként más és más énjét varázsolta elő és tévedhetetlen biztonsággal érezte meg olykor jobb adottságokkal rendelkező, „bokszolóbb” ellenfelei egyetlen gyenge pontját; idegállapotuk pillanatnyi hullámzását, túlságosan vakmerő, közönyös vagy megriadt másodperceiket, modorosságaikat. Ali magasabb szintre emelte a küzdelmet.

S még valami.

Túlságosan divatba jött a szó, ezért ódzkodom tőle.

De most mégis használom, jobb híján.

Ali *személyiség* volt.

S ez már sokat számít a mechanikus mozgású és gondolkodású pofozóemberek birodalmában.

S az ember, aki haldokolva is a halhatatlanságról, a földön heverve is a feltámadásról álmodik, nem fogja elfelejteni Alit, a század nehézsúlyúját, a győztesek győztesét, a legnagyobb feltámadót.

Nem vagyok jó. Ha az lennék, ahogyanem többet keresnék és nem írnék könyveket; nyilván ez sem született volna meg. Mi több, nem is kedvelem a profi, még kevésbé az amatőr jósokat, akik valamilyen tudományág szakkifejezéseivel és rutin-eszméivel maszkírozzák babonás prognosztikájukat.

Magam sem vállalom, amit elítélek.

Előttünk az egyszerre gyászos és kacagtató példák, mondjuk labdarúgósportunk életében. Újságot jó ideje nem gyűjtök, rég feladtam (eladtam) két évtizedes szenvedélyemet; az okok sorolását majd máshol és máskor ejtem meg, ha az idő és kedvem engedi. Mindössze néhány különleges példányt őrzök, olyanokat, amelyeket a bennük szereplő szerző várhatóan előbb-utóbb letagad. Nem tudom hát idézni a sűrűn változó szövetségi kapitányok fogadalmait és ígéreteit sem, de az eredményekről és a közhangulatról, a mérkőzések látogatottsági statisztikájáról jól tudok.

Sokkal nagyobb — elfogultságon és tényeken alapuló — jóindulattal szemlélem ökölvívásunk fejlődését.

Holott e pillanatban nem vagyok illetékes. Bár, mint írtam, gyermekkoromtól átéltem és izgatottan követtem a sportág sorsát, persze, életem hullámozásait, jó és rossz kalandjait beszámítva, amelyek egy-egy „új hullám” képét elhomályosították. A teljes — már-már le merem írni, hogy „szakszerű” — odafigyelés két csúcspontja a felszabadulást követő esztendőik vidéke, majd a hatvanas évek

derekától 1977-ig terjedő szakasz volt, mígnem kórságaim kivontak a forgalomból és informátoraim is eltűntek életemből. A visszatérés pedig nehezen megy, nincs még meg az igazi lendülete. Az ok? Azt hiszem, érthető és emberi. Mindenki vonzódik a nagysághoz. Élvezi és szívesen hűsöl árnyékában, figyeli, tiszteli, követi. Sosem küzdött annyi — mondjuk csak ki — világklasszis a ringben, mint a felszabadulást követő években: a legtöbb súlycsoportban már az elődöntőkben olimpiai és Európa-bajnokok püfölték egymást a veterán Szigetitől, Énekes Vili bácsitól kezdve a csúcsához közeledő Torma II-ig, Bogácsig, Bene III-ig és egy csodagyerekig, Papp Laciig. Az ezüstérmes világsztárok, Bondiék, Juhászék, Budaiék, Bednaiék listája már ide se férne, és képzelhető, mekkora ökölvívó volt a Papp Lacit kétszer is elnászpángoló olimpiai bajnok Torma II-t iszonyúan megverő Szalay „Sisa”, az idehaza verhetetlen Európa-bajnoki bronzérmes Kisfalvi „Patkány”. De nem kis látványt és teljesítményt nyújtott a másfél mázsás hústorony Kőrösi és a fehérszakállú agg „Cuki bácsi”, Csiszár, két volt világjáró és világverő profi a régi időkből; az új rendelet szerint ismét amatőrök. Oda kellett figyelni, mert volt mire.

Többé-kevésbé ez volt a helyzet a hatvanas-hetvenes évek fordulóján — erre már bizonyára többen emlékeznek —: Gedót, Badarit, Orbán Lacit, Kajdit, Csiefert, Botost láthattuk, megannyi érmest, jórészt aranyérmest. S mögöttük helyezettek, junior Európa-bajnokok tömkelege, Kisnémeth, Glück, Nemecz, Juhász László, Réder, az érem nélkül is mindig tapsot arató Edőcs, a profi Papp Laci állandó és félelmetes tréningpartnere. Ez volt az utolsó aranykorszak. Néha szerencsésen szuperáló megérzésem, egy véletlen és egy-két megbízható hír visszaterelt a szorító mellé. S főként Papp Laci tájékoztatása, akivel vagy húsz esztendeje személyes, az ökölvívástól független kapcsolatot tartok mindmáig — televízió, rádió, nyilvános közös fellépések — máig utolsó, e könyvem írása közben lebonyolított szerzői estemen is vendégem volt, ő szólt, jó lesz idefigyelni. Azt

hiszem, mindez elegendő érv arra, hogy miért volt ez a „házasságom” az ökölvívással ilyen szakaszos.

A „jóslás” egyetlen szakszerű és tisztességes módja a múlt és a jelen pontos ismerete. Ámbár az önkritika legfeljebb erkölcsi gesztus és gyakorlati haszna vajmi kevés, bevallottam, hogy a sportág múltjának csak bizonyos ciklusait ismerem, igaz, ezeket legalább alaposan. S a jelenről sincs tiszta képem. (Bár a magyar—NDK-beli ifjúsági mérkőzésen még ott voltam, s Kajdi János a tanú, vele közöltem a szinte még gyerekszámba menő Somodi és Danyi nagy jövőjének biztos prognózisát. Nagyon kevés dologhoz értek, szűkebb szakmát is bele kell számítanom. Sajnos, de a tehetségre majd mindig ráérzek, nyújtom a kezemet, hogy segítsek rajta és, persze, magamon.) No, de visszatérve a tárgyra, jobb lesz az egyenes beszéd. Ökölvívósportunk e pillanatban nem áll a csúcson. Nem éli aranykorszakát. Ezüstről sincs szó.

Miért?

Közelítsük a dolgot — illetlenül — irracionális, vagy legalábbis annak látszó oldaláról. Nem csak a sporttörténet, hanem a világtörténelem is rendszerint „fürtben” termeli a tehetségeket. Ezek merőben társadalmi okokkal nem magyarázhatók. Emlékezzünk csak a máig felülmúlhatatlan Nyugat-korszakra, amely nem csak a legkülönbet, Ady Endrét, de szövetségeseit és ellenfeleit is jelentette, Babits Mihályt, Kosztolányi Dezsőt, Füst Milánt, Juhász Gyulát, Tóth Árpádot, Móricz Zsigmondot és a többieket. Megannyi óriás.

De hogy támogatták volna őket? Érdekében állt a fennálló államrendnek az ő virágzásuk? Ady ellen maga a miniszterelnök, Tisza István írt vezércikket, Móricz Zsigmondot csendőrök hurcolták az őrszobára, József Attilának nem hogy emberhez méltó lakása, de ágya sem volt jó ideig. Ezzel együtt — persze, tévedés ne essék, nem emiatt! — a szükséges szeretetet és tiszteletet megadva, aligha vitathatjuk, s az utókor már végleges evidenciának fogja tekinteni, hogy e nehéz

életű óriások voltak gyorsan múló századunk igazi aranyérmesei, irodalmunk meghatározói, napjaink mestereihez képest. Ez pedig kísértetiesen emlékeztet a harmincas évek ökölvívásának helyzetére. Világversenyek előtt egyhetes edzőtábor, az orvosok megszabta kötelező kalóriaminimumot meg sem közelítő táplálék, fürdés, tuss helyett vizesdézsza, még lavór sem. Kalóriapénz? Soron kívüli szabadság? Vitaminok? Nem; miként az irodalom, ahogy Thomas Mann írja, „eredendően destruktív”, s így nem várhatta az államrend jóindulatú támogatását, az ökölvívás „prolisportnak” számított. Ennyit ért meg.

S ezzel együtt: mindig „ott volt”. E nyomorúságos körülmények között Frigyes Dezső, „Frici”, a majdani wroclawi (akkor Boroszló) Európa-bajnok, a nagy éremgyűjtő és szintén EB-aranyérmes Szigeti, valamint Mándi, Kubinyi készültek sikereikre, s akivel kezdenem kellett volna a sort, az olimpiai és Európa-bajnok Harangi Imre, Berlin olimpiai bajnoka. Nem mondható, hogy manapság az ökölvívás hivatalosan „kedvenc” sportágnak tekinthető. Az érvekkel, babonákkal már foglalkoztunk s fogunk is még; az egyes sportágak szubvenciójának arányait nem ismerem, mindössze annyit tudok, hogy a listán távolról sem a bokszt foglalja el a legelőkelőbb helyet. A „dologi” hiányokról is értesültem, már-már anekdota-színvonalú, kínos epizódokról, de előadásuk nem ide való. Ezzel együtt: az állami támogatás, segítség és jószándék nagyobb, mint valaha. Ez tény. Nagyobb, mint a hajdani aranykorszakok bármelyikében.

De tény az is, hogy az emlékezetes és körülbelül — egy sporttörténeti szakasz kezdetét vagy végét nem lehet percre meghatározni — a müncheni olimpiával záruló periódus óta (no, kis jóindulattal tegyük még hozzá a soron következő két EB-t, Csjeft és Badari fellángolását, szép búcsúját a világ élvonalától) rosszul állunk. Néha csak rosszul, néha nagyon rosszul. De még egy-egy fellángolás sincs. Aranyérmek? Lehet, hogy Moszkva jelzett valamit — ha egyebet nem, annyit mindenesetre,

hogy a bronzérmes Lévai vagy a vele egyívású EB-ezüstérmes Somodi tárgyilagos, a kubai olimpiai és világbajnok nagy presztízsétől el nem vakult pontozók előtt, szabálytalanságaira jobban ügyelő vezetőbíróval megverhetné Stevensont —, de erről a versenyről erős, korábban nem kevés érmet begyűjtő ökölvívónemzetek hiányoztak. Ebből hát a tárgyilagos megfigyelő még nem hallhatja a trombitákat.

Gyerünk tovább!

Vezetés.

Nem tudom, mennyire szoros az összefüggés egy vezető, szűkebb vezetőcsoport és a vezetettek minősége között. Voltak már birodalmak, amelyeket idióták, csirkefogók, vízfejű uralkodók vezettek, s a közösség a kor mértékei szerint jól élt, a géniuszok szabadon valósították meg magukat. Tudunk a fordítottjáról is: Marcus Aurelius, vagy II. József-féle lángelmékről, akik birodalmakat taszítottak válságba, népeket kergettek az éhhalál szegélyére, s végül emberi nagyságukból csak az önbírálatra futotta. (Ami tán szebb, de kevésbé hasznos és nehezebb is, mint a hibák kijavítása...)

Nem tudhatom ilyenformán, hogy ökölvívásunk tündöklése és bukása mekkora kapcsolatot mutat a korabeli szakvezetőségekkel. Soha vezetőség annyi és oly szokatlanul heves bírálatot nem kapott, mint a Paracsky- és a Szemes-rezsim. Az érvek (sokat utaztak stb.) kivált mai közállapotainkkal egybevetve, szánalmasak, de hát mit lehessen tudni. Meg aztán az is nehezen kiszámítható, hogy kire, mikor, miért és mennyire kell haragudni: minden sporttörténeti szakasznak megvan a maga pozitív ideálja és negatív pofozóembere. De az lehazudhatatlan tény, hogy ez a vezetés „találta fel” Gedót, Orbánt, Badarit, Botost, terelte vissza Kajdit, futtatta — joggal — Tóth Imrét, Jakab Vilmost, Juhászt. Az azóta sűrűn változó vezetőségek kétségtelenül civilizáltabb, látványosabb adminisztratív kereteket adtak a sportágnak; társadalmi tekintélyeket próbáltak — mérsékelt sikerrel — a munkába bevonni, jobban megszervezett versenyekkel, szerényebb terheléssel és

jó szociális érzékkel igyekeztek a lekonyult sportágot életre locsolni.

Nem volt szerencsés a Nehézatletika című folyóirat önkéntes, hosszú átmeneti megszüntetése sem. A mostaninak sincs sok híre, reklámja.

Így aztán ettől a felületes gyorsfényképtől sem lettünk okosabbak.

S egy kérdés, amibe idestova két évtizede bele kell ütköznünk. Sosem írta még le szerző a többes számot ennyi okkal. Választ kell adjon — legalább hangtalanul, önmagában — az „ügyeletes” vezetőség, a csapat, a közönség.

Egy kérdés, egy név: Papp Laci.

A kevesek egyike, akiket egy ország ismer, tisztel és szeret. A sportember: háromszoros olimpiai bajnok, egyetlen vereséget sem szenvedett profi Európa-bajnok, megszámlálhatatlan nemzetközi verseny, két amatőr Európa-bajnokság és sok magyar bajnokság győztese. Írjuk le végre pontosan, tárgyilagosan: a század legnagyobb magyar sportolója. Ha jobban tetszik: a világ legnagyobb amatőr ökölvívója.

Mi itt a kérdés?

Kő András, jeles szerzőkollégám már érzéketlenül és világosan megírta e pálya méltatlan, akkori sportvezetésünkre nem éppen jó fényt vető szakaszát: egyértelmű és dicsőséges profipályája befejeztével — e befejezés sem volt éppen önkéntes, és szinte biztos, hogy egy profi világbajnokságba került — az illetékesek nem tudtak mit kezdeni a sportág hőisével. Túl nagy volt, nem fért be az akkori bokszsport garzonlakásába. Ez idő tájt szinte munkanélkülinek mondhatjuk.

Majd jött az utolsó aranykorszak. Az előző, „mexikói”, igencsak közepes generáció abbahagyta, néhányan fegyelmi okokból „tűzszünetet” tartottak. S az irányítást „jobb híján” Papp Laci vette át, mestere és barátja, Adler Zsigmond társaságában. Jött Bukarest, s a semmi után a diadal, két Európa-bajnokság. Gedó György és Orbán László, két majdnem-junior jóvoltából, Badari és Kajdi nélkül! Aztán, hogy ők is visszatértek, a felejthetetlen madridi siker, Gedó, Badari és Kajdi

győzelme, Botos és Orbán érme. Jött a junior EB; itt már az aranyérmeket sem lehetett megszámlolni; a győztesek közül a felcseperedett Juhász később Belgrádban bronzérmes, ugyanott a junior második Csjeif aranyérmes lett, három győztes fiatal pedig felnőtt magyar bajnok. Az állapotok idillinek tűntek: fiatal és Európa legjobbjait végigverő élgárda, mögöttük Európa bizonyítottan legjobb utánpótlása, s egy népes, jó képességű, olykor a bajnokokat is elkapó középmezőny, néhány elpusztíthatatlan veterán. Több szaklap szerint Európa legjobbjai voltunk ekkortájt.

Nem cáfolta, csak megkérdőjelezte ezt a müncheni olimpia, ahol is a vártnál gyengébben, de másokkal egybevetve még mindig jól szerepeltünk: egy arany, két ezüst nem csekélység, az újra eltiltott, világklasszis Európa-bajnok Badari nélkül.

S aztán megkezdődött a máig feltartóztathatatlan folyamat. Először fokozatosan, aztán gyorsulva, mint a lavina.

Nézzük az „objektív okokat”, amelyekről kár morfondírozni!

Megkezdődött a „kubai—amerikai korszak”. Világklasszisok tömege lépett a porondra és mindenkit lesöpörtek. Birtokba vették a sportágat. Ez a korszak máig tart.

S ez nemcsak egy szerencsés csillagzat alatt született csoport, véletlenül egyszerre felnőtt világsztár felbukkanását jelentette. A kubaiak új stílust teremtettek. Hibátlan fizikummal álltak a ringbe, mentek előre és ütöttek, villámgyorsan és keményen. A legendás magyar „vívóstílus” értelmét veszítette; a „technikázókat”, cselezőket, ravaszkodókat a kubaiak agyonverték. (Amellett, hogy ők is technikásak voltak.) A korábban ébredt nemzetek — leginkább a Szovjetunió, Jugoszlávia, Lengyelország — lassanként levontak bizonyos következtetéseket; saját jó hagyományaikkal az új stílust kezdték vegyíteni. Az arányok megglelésé nem volt könnyű, nem is mindig, nem is valami gyorsan sikerült. De ma már akad a kubaiaknak több-kevesebb méltó ellenfele.

Magyarországot azonban valóságosan megbénította ez a kubai, vagy őket mímelő stílus, és a többi, hagyományos ökölvívóország eszmélése.

S itt jelentkezett a Papp Laci-probléma.

Amikor vezető edzői minőségben hosszas huza-vona, méltatlan kispadra-ültetés után, s nem kis részben a tarthatatlan állapotok miatt, a mexikóvárosi csőd nyomán kézbe vette az irányítást, egy ország bizalma kísérte. Bizalma? Öröme. Ámbár — s ez egy évtizede vissza-visszatérő motívum nyilatkozatában — úgy vélte, s ebben sok igazság lehetett, hogy a riválisok, a klubok edzői, vezetői egy percig sem támogatták munkáját, sőt ott akadályozták, ahol csak tudták. Egyedül a mester mestere, Adler Zsigmond állt mellette, akinek nem kis része volt korábbi és későbbi sikereiben.

De ebben a szakaszban Papp Lacit egyszerűen nem lehetett támadni. A tények makacs dolgok. Irányításával a csapat — a korábban elnyomott vagy rosszfelé terelt régi csapat egy-két nagy tehetségű maradékának, jó érzékkel felfedezetteknek, felnőtteket verő legfiatalabbaknak szerencsés kombinációja — egy-két év alatt több és fényesebb érmet gyűjtött, mint elődeik az elmúlt évtizedben. Itt aztán vitának helye nem lehetett, legfeljebb a passzív rezisztenciának. De Papp Lacinak szemmel láthatóan nem volt szüksége segítségre.

Olyannyira, hogy — máig érthetetlen, soha nem tisztázott és meg nem szüntethető okokból — szakított legjobb barátjával, pályája egyengetőjével, a világviszonylatban is jegyzett, ökölvívó-sportunkat hosszú évtizedeken át nagyra nevesztő Adler Zsigmonddal. Ez feltűnést keltett, hiszen mindenki ismerte Papp Laci szelíd természetét, jóindulatát, háláját, a korábbi kapcsolat felhőtlenységét. Adler érvelésében az állt: kimaradt egy igen mérsékelten sikerült világverseny előkészítéséből s az utazásból, úgymond, Papp Laci kívánságára. Laci nem indokolt. Nem valószínű, hogy az agg Adler — bár teljes szellemi ereje birtokában — döntően befolyásolta volna a sportág jövőjét; szomorú és talán méltatlan távozása azonban,

ha nem is meghatározó oka, de legalábbis jelképe volt a gyászos útnak.

S ennél kalandosabb volt a kulcsemberek, Papp Laci pályája. A hazai ökölvívás útja az utóbbi 30—35 évben mindig is Papp Laci függvénye volt, hol kisebb, hol nagyobb mértékben. München, az utolsó fellángolás után a csapat alapemberei kifáradtak, kiöregedtek, abbahagyták; életformájuk, magánéletük nem tűrte már az állandó és nagyfokú terhelést, az edzések teherterhelését: München sem növelte a harci kedvet, a nagy siker helyett kielégítő, korrekt szereplés. Kihagytak, meghíztak. Pedig sokan nem is öregén: kiderültek a „tartósítás” hiányai. Papp Laci ellenzéke erőre kapott. Az eredmények gyászos statisztikája ellen nem lehetett védekezni, a fiatal ígéretek eltűntek egy-két — nemzetközileg nem értékelhető — esztendő próbálkozása után.

De felbukkant egy másik érv is. A világ legjobb edzői közül jóformán egyetlenegy sem volt, aki aktív sportolóként elfogadható eredményt ért volna el. Nemhogy világsztárt, de országos bajnokot is hasztalan keresünk közöttük. Vajon miért? Erről nem szól a fáma és a hivatalos elmélet, engedtessek hát meg, hogy egy laikus mondja el véleményét. Az igazán nagy tehetségnek nem az alkalmazkodás a legfőbb pedagógiai erénye. Akarva-akaratlan önmagát adja: mindig arra tanít, amit csak az ő különleges adottságaival, magas tehetség szintjén lehet megvalósítani. Erényeinek javarésze átadhatatlan. Egyesek szerint Papp Laci mindenkiből mini-Papp Lacit akart nevelni. Igaz, nem igaz? S egy másik kifogás (féltés vagy féltékenység születte?): a mester elavult módszerekkel dolgozik, még a hetvenes évek derekán is a hatvanas években bevált erőfejlesztő módszerrel, a mechanikus favágással igyekszik a csapat kondícióját javítani.

Ne ítéld, hogy ne ítéltess: ezekben a dolgokban nem tud igazságot tenni a műkedvelő sportrajongó. Meg aztán a világ minden dolga mögött „valami van”, amit nem tudhatunk. Egy szó, mint száz, Laci lemondott, ami se nem rontott, se nem javított a helyzeten. Kézenfekvő volt a megoldás: Laci

a szurkolók örömére visszatért. De ez sem változtatott a helyzeten: Laci újra lemondott. Minden maradt a régiben. Egy-két szerencsétlen húzás: a legendás híró Badarit nem lehetett róla lebeszélni, hogy győzelemmel búcsúzzék; rosszemlékű vereséggel távozott. Gedó minden nemzetközi mérkőzésén kikapott, három évre abba is hagyta az öklözést, hogy — ki tudja, miért — visszatérjen s néhány újabb, fölösleges vereséggel távozzék, immár végképp. Új fordulat: Papp Laci, a sokadik nyilatkozat után, amelyben elbúcsúzott, megint visszatért. Biztosíthatta ez az oda-vissza a — megengedem, mérsékelt képességű — mezőny fejlődésének egészséges ritmusát, egységét? Minden új vezetőnek jóformán az az egyetlen feladat maradt, hogy a csapatot a korábbi edző tanácsairól lebeszélje, míg Papp László kezdhette előlről módszere elplántálását.

Papp Laci jelenlétének és távollétének váltakozásai ilyenformán szintén beleszóltak a sportág fejlődésének (visszafejlődésének) gondjaiba. Nehéz eldönteni, jól-e? Talán, ha egyvégtében kitart, legalább egy egységes koncepció kialakulásáig, egy új, jobb szakasz kezdetéig eljutunk.

Most?

Erről — jórészt önhibámon kívül — kevesebbet tudok, mint illenék. Felelőtlenség lenne a prognózis, de még a diagnózis is; a tények kellő ismerete nélkül ne moccanjon a toll. Meg aztán itt a másik, állandó veszély; mire e sorok a sors kiszámíthatatlan törvényei szerint megjelennek, ha ugyan megjelennek, meglehet tökéletesen érvénytelenné válnak: a sportág újra csúcsára ér, vagy mélybe hanyatlik. Volt már példa mindkettőre. De megmarad az érvénytelen és letagadhatatlan szöveg.

Maradjunk egy józan, nem pesszimista és nem is reklámízű ténymegállapításnál, amit nem hoz majd szégyenbe az utókor. A moszkvai olimpia a korábbinál sokkal jobb, egészében, a nagy korszakokhoz képest közepes eredményt hozott, győzelem nélkül. Valamicskét ebből is le kell vonni, nem voltak ott az USA és az NSZK világszínvonalú öklözői. Papp Laci újra *van*; nyilván hasznosítja

a tapasztalatokat. A szövetség 1981-re minden eddiginél gazdagabb nemzetközi és hazai műsorral teszi próbára a fiúkat. Az utánpótlás számszerűen, sajnos tovább csökkent, minőségben azonban sokat javult. (Ámbár ez mindig — vajon miért? — bizonytalansági tényező; emlékezzünk a miskolci példátlan világsikerre, soha nem volt aranyesőre: szinte minden győztes elkallódott.)

Számolni kell — csak éppen nem lehet — más országok ökölvívósportjának fejlődésével is.

Az íróféle, ha ad valamit konyhája becsületére, szeret valami lényegeset, érvényeset megfogalmazni. Kiváltképpen a befejezés lényeges, mint egy zeneműben a finálé.

A szerző mindössze egy negatívummal tud hozzájárulni a szép szokáshoz.

Nem köszön el hazugsággal az olvasótól.

Tehát és immár harmadszor: nem tudom, hogy mit hoz a jövő.

E pillanatban semmit sem látok a sík mezőn, ami biztosítaná vagy veszélyeztetné ökölvívásunk jövőjét. Sok a tehetség, de nem tudom, elég-e? Jó a szakvezetés, de nem tudom, mi lesz erősebb, az irányítás-e vagy a természetes és váratlan nehézségek. Tudom, hogy e pillanatban távolról sincs annyi világklasszisunk, mint tíz éve, de több világklasszis-jelöltünk van, mint öt vagy húsz éve. S itt sem lehet tippelni: Orbán Laci és Gedó a semmiből ugrott a legmagasabb csúcsra, Badari lassan, fokozatosan mászott fel, Kajdi pedig szinte junior korától kibérelte a dicső helyet, míg a büszke Európa-bajnokká nőtt Csjeff a junior-bajnokság döntőjében még kikapott. Hányszor mondott le, hányszor tért vissza Papp Laci? Lehet itt az ember okos? Jöhet egy új stílusirányzat — bár jönne —, ami kisöpri a ringből a „verekedőket” és visszahozza a „vívókat”. Kézbe veheti a sportág irányítását egy új nemzet, a fejlődő országok valamelyike, például mint tették a kubaiak, teljesen váratlanul, látszólag minden előzmény nélkül. Ezeket a talányokat nem tudom komputerembe betáplálni.

Marad egy tény. A magyar ökölvívósport a huszas évek derekától vezető, „aranyszerző” sport-

ágaink közé tartozott. Sorsa a hullámmozgás természetes törvényeit követte. Sokszor volt fent, nem egyszer lent, de fent, vagy emelkedőben többször.

S egyetlen egy ábrát tökéletes biztonsággal jelez a grafikon.

Vannak sportágak, amelyek egy látványos aranykorszak, a divatosság csúcsa után, drámai váratlansággal vagy fokozatosan a mélypontra kerültek s eljutottak a teljes megsemmisülésig. (E sportágak tételes felsorolása és az okok elemzése más könyvre tartozik.)

De a magyar ökölvívás mindig feltámadt. Kivételesen nélkül. Tartós virágzásokról beszélhetünk, nem is egyről, de nagyon sokáig nem tartózkodott a mélyben. Egy képességgel mindig rendelkezett: a regeneráció ritka és nagy értékű képességével. Vérvesztései mindig is páratlanok voltak; a felszabadulás előtt a fasizmus ritkította sorait, a felszabadulás után legjobb bokszolónkkal, a később olimpiát nyert Torma Gyulával az élen egy valóságos kis válogatott települt át Csehszlovákiába, Melbourne után Plachyék távoztak; ezt is túléltek. A magyar ökölvívás nem mindig volt jó, de mindig *szívós* volt.

Most sem nem létező csodabokszolóktól, megtízszerezett állami szubvenciótól, százezres utánpótlástömegektől, égi beavatkozástól s a külhoni ökölvívás kipusztulásától várom a jobb jövőt.

Hanem ettől az egy biztos ponttól, ami a magyar ökölvívósportot jellemezte.

A szívósságtól.

Itt a vége, fuss el véle.

A búcsú pillanatához érkeztünk. Ha ugyan már nem vett tőlem búcsút jóval korábban a nyájas olvasó.

Eddig nem tagadtam személyazonossági igazolványomba bejegyzett foglalkozásomat. Igaz, nem is kérkedtem vele, nem lévén rá okom. De most, hogy mondókám végére értem, kitört belőlem az irodalmár, akinek munkaeszköze a szó. (Pontosabban azt mondanám, hogy a gondolat, de ezt már nem merném általánosítani. Meg aztán túlon túl gőgösen hangzik.)

Megvizsgálnék néhány szót, amelyeknek jelentése, hangulata, színe, illata talán életre kelti a lényegét, az ökölvívás mélyebb értelmét. S azt az élményt, amelyet a bokszt látványa, átélése kivált. Vagyis: megvizsgálnék valamit a szavak mögött. Hitem szerint a legfontosabbat.

Nosza.

Kezdem azzal, hogy közönség.

Azért kezdem így, mert az ökölvívás értelme nem két-három zseni, néhány száz tehetség, néhány ezer testedzést végző sportember személye, egy fontos, rokonszenves közösség, hanem az a sok-sok jeles állampolgár, akiknek összességét közönségnek — csúnyább szóval publikumnak — nevezünk. Ők azok, akik létezésükkel értelmet adnak a — Leoncavallo szavával élve — „nagy produkciónak.”

S ez a közönség nemcsak ezrek és ezrek összessége, hanem lelet is. Lelet — nem tévedésből használtam a szót. Méghozzá történelmi lelet; Magyar-

ország más-más előjelű, hangulatú fejlődési szakaszainak hű tükre.

Próbálok visszaemlékezni, amíg — ötvenen valamivel innen — megy a dolog; hátha még sikerül.

Az első kép 1945. A Sportcsarnok előtt valami elképesztő méretű, tarka, zajongó tömeg. Egy jellemző, mulatságos epizód: a kezdő Papp Lacit verő, későbbi Európa-bajnoki ezüstérmes kedvenc, Budai Pali — akit akkortájt a legkulturáltabb ökölvívónak tartottak — nem tudott bejutni, hogy mérkőzését megvívja. Persze — intelligens, elegáns személyiség lévén a ringben is az életben is — meg sem próbált ököllel utat törni magának; valamilyik hátsó kisajton sikerült beravaszkodnia magát.

Szóval a tömeg. S nem akadt mérkőzés, hogy ne lett volna telt ház, holott javarészt nem nemzetközi mérkőzéseket kínált a Sportcsarnok. És ezrek és ezrek maradtak odakint, mert minden jegy elkelt.

Szóltam már róla, nincs ok ismételni, hogy az emberek természetes életvágya, a feltámadó nemzet újdonsült életösztöne valamiképpen megmozgatta az egész valóságot. Minden gyorsabb lett, hevesebb, izgatottabb.

Behúnyom a szememet, s a képzeletem vásznára vetítem a nyüzsgő tömeget.

Ennyi embert, ennyi emberi aktivitást soha életemben nem láttam még.

Hozzászámítandó, hogy nem éppen rossz módon élő, féltett egyke gyerek lévén, lehetőségem sem volt rá, hogy tömegeket lássak, a háború egyik epizódját leszámítva, de hát ez igazán más volt.

S itt most megállok egy pillanatra.

Az emberi természet egyik — alighanem a legfontosabb, és legszaporább — alaptulajdonsága: legendákat gyárt. Ez néha hasznos, néha káros, lehet szép álmom és ádáz hazugság. No már most a sporthoz visszatérve: a kollektív legendagyártás rangsorol. Megteremti a „hierarchiát”: a vívás, az asztalitenisz és a gyeplabdázás közönsége választékos, kifinomult lelkeletű. A labdarúgás — hát istenem, külön kategória, ott mindent szabad, a játékhoz „jól áll” a féktelen indulat. Bezzeg az ökölvívás! Oda gyűlnek az alvilági tömegek, apacsok,

féktelen vademberek, kannibálok, stricik, jasszok, huligánok! „Jobb emberek” nem járnak ilyen helyre.

Válaszolhatnék egy kikezdehetetlen általánossággal is: mindenfajta közösségen belül mindenfajta minőség megtalálható, többé-kevésbé azonos vagy hasonló arányban. Akadnak galamblelkű vegyész-mérnökök és szadista tisztviselők, jószívű papok és tökfilkó slágerszerzők, laza erkölcsű lírai szopránok és szuperművelt téeszelnőkök.

Tény, hogy bizonyos emberi tevékenységek hatása terelő; a bölcsészegyetem valószínűleg más életforma felé vezeti méltó és méltatlan hallgatóit, mint teszem a vágóhíd az odatartozó dolgozókat. (Nem mintha nem találkoztam volna humanista hentessel, nem is eggyel, s nem figyelném riadtan egyik-másik bölcsészdiplomás bölléri hadműveleteit a kulturális közéletben.) Ám ami a lényegét, az ember belső tartalmát, fő mondanivalóját illeti, áll a szabály a környezet hatásaitól többé-kevésbé függetlenül, s minden csoport — ilyen-olyan okból — kitermeli a maga elitjét és alja-közösségét. „Bokszközönség, mint olyan” — nincs.

Jobban mondva — van. Mégiscsak van.

Nem valamiféle egyenruhás, „uniformizált” társaságra gondolok. Nem azonos fejformákra és nem azonos szókinszre.

Hanem arra, amit kisgimnazistaként, életem első mérkőzésén nem győztem bámulni és jó sokáig tartott, amíg megszoktam, természetesnek tartottam s tartok mind a mai napig. Mi több: amit most már elvárok.

Ez a közönség — ne számítsuk ritka rossz pillanatait; a ló is megbotlik, pedig négy lába van — fegyelmezett. Nem tagadható egyfajta, a férfias küzdelemnek kijáró méltósága. Ez a közönség nem nézője, hanem része egy szertartásnak. Miért? Jobb magyarázatom nincs, mint hogy az ökölvívás a „nuance”-ok sportja; döntő szerepe van benne a részleteknek; centimétereknek és másodperceknek; bizony, nem visel el olyan „kitérőket”, mint a labda útja, két focista összecsapása. Emberevéssel egybekötött szerecsen népünnepély, középkori ökörsütés,

anarchista tömeggyűlés — képzelné el a mit sem tudó laikus. Engem — szakmámban megengedett kis túlzással — inkább egy laboratóriumra emlékeztet a szorítót arányosan körülölelő közönséggyűrű, s közepén a sok száz tekintet célja a fény-szórókkal megvilágított ring. Szó, ami szó, a nézők sokféle ruházatban díszelnek; ezek bizony, el kell ismerjem, nem éppen laboratóriumi maszkok. De e tiritarka „laboratórium” éppen e helyzet koncentrátságától válik azzá, ami: egy küzdelem, s a küzdelmet követő tekintetek, egy emberszabású magatartás kísérlete.

Utóirat: megvallom, én az ökölvívó-mérkőzésekre legdíszesebb — pontosan: egyetlen sötét — ruhámban járok. Tüntetésből. Tisztelgek a bajnokok, Papp Laci és nézőtársaim előtt. A közösség előtt, amelynek harmincöt éve tagja vagyok. S a sötét díszruhával — mert néhanapján egyik-másik kolléga megismer valami fényképről, talán a televízióból, s odapillant, milyen is vagyok voltaképpen a valóságban — oktatni és üzeni szeretnék: ünnepezen vagy, barátom. Ünnepeled a nálad bátrabbakat, erősebbeket. S magadat is, jobbik feledet.

Egy szó, mint száz: ez a közönség, mióta a tagja vagyok, embertelen, superlátványos, antihumánus botrányt nem csinált, kisebb „mutatványai” a természetes emberi credendőség keretein belül maradtak. Majdnem mindig volt tartása.

Talán azért, mert az ökölvívás nevelő hatása nem csak a sportágat gyakorlók magatartására érvényes. Hanem azokra is, akik másfajta, közvetetebb kapcsolatra lépnek vele, s így fogadják magukba szép férfias üzenetét.

Elfogult vagyok?

Valószínűleg. De elfogultság is kétféle van: jó és rossz. Remélem, hogy elfogultságom jó ügyet támogat. Remélem.

De más szempontból is szemezgethetünk a közönség soraiból.

Mert hogy sokféle ember jár ide. Nem számítom a „díszvendégeket”, akiknek nehéz, dolgos, túlsúlyolt életében egy itteni látogatás inkább hivatali kötelezettség, reprezentáció.

Számíthatom azonban azokat, akik negyven—ötven esztendeje járnak ide — nem régen hunyt el egy rokonszenves sporttárs, aki fél évszázadon át ugyanazon az ülőhelyen trónolt, fenn is tartották neki mindig, mert tudták, hogy ott lesz —; nos, ezek aztán mindent tudnak, amit csak tudni kell, olykor a bíróknál is jobban. Tekintélyük nagy; őket szólítja meg szomszédjuk: ki nyert? S ők válaszolnak is: nem biztos, hogy azt, amit a vezetőbíró kihirdet, de biztos, hogy a reális eredményt. Ők mindent tudnak, talán többet is, mint amit és amennyit célszerű. Hiszen az igazság néha oly lehangoló. Ilyenkor aztán ők irányítják a — legtöbbször jogos — füttykoncertet, s a nem mindig irodalmi fordulatoktól ékes szövegeket. E kihaló-félben levő vezéregyéniségek, élő és haldokló klaszszikusok a mérkőzések fontos tartozékai, a hangulat forrásai.

De bizonyos szempontból nem kevésbé fontos emberek az ún. — csúf, elcsépeelt szó — „személyiségek”.

A „személyiség” mindig jó reklám. S kiszínezi, megemeli a tartalmat, amit hordoz. A hatvanas-hetvenes évek fordulóján valóságos kis írószövetség és művészklub verődött össze a Sportcsarnokban, az egykor szintén igen jól bokszolt Kossuth-díjas Fejes Endrétől Lázár Ervinig, a szintúgy Kossuth-díjas Gábor Miklósig. Itt említem, amit úgyis mindenki tud: a legnagyobb szerepe Fehér „Pacalnak”, a sokszoros bajnoknak és dublini bronzérmesnek volt ebben az akcióban. (Őt, ugye, nem kell bemutatni? Hősies beugrása a két súlycsoporttal nehezebb olimpiai és Európa-bajnok Torma Gyula ellen, akit a harmadik menetben irtózatosan elpáholt, s bizony alig-alig nyert ellene Torec, máig élő legenda. Vagy ahogy nagy elődjét, Vajdát, a bajnokot döntő fölénnel fosztotta meg trónjától. Megverte Torec két bajnok-testvérét is, akik közül Torma I Bogács kiütésével szerzett félelmetes hírt.) S a kapcsolat más haszonnal is járt: ökölvívóink rákaptak a színházra, visszaadták a látogatást. Ez a színfolt hát hiányzik. Hogy visszatér-e a palettára? Magától — biztosan nem.

Így fest mainapság a profi és amatőr szurkolók nem nagyon népes, a békebelit meg sem közelítő, de a legrosszabb esztendők látogatottságát felülmúló, megcsappant, de ki nem veszett serege.

Mennyiségét és minőségét nyilván a sportág fejlődése fogja megszabni. Ezzel korántsem mondtunk valami nagy bölcsességet; így van ez a sport más, szélesebb vagy keskenyebb területein is; így is volt mindig, így lesz a jövőben is. S ez az örök törvény, látvány és néző viszonya nyilván nem csak a sportra vonatkozik: a világhírű vendégszereplőkkel s a legjobb hazaiakkal megtűzdelt operaelőadás nagyobb és jobb publikumot vonz, mint egy gyengén eleesztett, fáradt rutinprodukció.

Gondoljunk a filmszínházak látogatottságára: ugyanez tapasztalható.

Kínálkoznék még egy röpke meditáció, ide a könyvecske végére: hogyan állunk a publikum *anyanyelvével*? Ámbátor a kurziválást, a dőltbetűt a hangsúlyozni más módon fogalmazás útján nem képes író nyomdatechnikai fegyverét nem kedvelem, és minden úton-módon kerülöm, most rákényszerültem.

Tudniillik itt más a „kommunikáció”, a közlésrendszer, mint odakint a külvilágban.

Ez egy másik világ. „Belvilág.”

Azért búcsúzunk a nyelvével, mert a nyelv — bizonyítja a világtörténelem — a legnagyobb összetartó erő.

Amikor én — nyelvekben jellegzetes féltehetség, sok-sok idegen nyelv majdnem, tűrhetően, éppen hogy vagy alig ismerője — e kifejezési rendszer szegélyéhez értem, megdöbbsentem. Semmit sem értettem belőle.

Aztán tanulni kezdtem. Ring az ring. Abban bokszolnak.

Mi az, hogy lóg a köteleken? Tényleg lóg? De hiszen nem is lóg!

No, persze, hogy nem. Mindössze támaszkodik, hogy furfangosan — ami pedig szigorúan tilos — ellökje magát, s innen nyerjen új erőt, lendületet. A virtuóz, EB-bronzérmes Kisfalvi „Patkány” és a

junior EB-aranyérmes, egykor oly nagy ígéret Nemecz látványos trükkje.

Táncol a bokszoló. Balett? Csodálatos mandarin?

Hát egy kicsit azért másképpen. Akinek megadatott ez a ritka képesség, lába állandó mozgatásával billegtette törzsét, hogy ne nyújtson állandó biztos célpontot ellenfelének.

Ez a stílus is kiveszett.

— Megy a bal! — No, ez érthető. A néző, aki mindent jobban lát, jobban tud. Hogy miért nem a jobb megy, annak oka alighanem Papp Laci nagy korszakából származik. (Pedig, ha hiszik, ha nem, Laci balkezessége is legenda, mint oly sok egyéb; igazi, mérkőzést eldöntő ütéseit sokáig „tartalékol” jobbjaival mérte.)

— Szurkálj! — figyelem; ez óvó jellegű, pedagógiai jó tanács. Akkor harsan fel, amikor az ellenfél erősebb. Ilyenkor nincs sok értelme erővel szemben erőt szegezni. Gyors ütés szükségeltetik és sokszor. Ez felér az egy naggyal. Hacsak nem lesz k. o. abból az egy nagyból.

És így tovább.

Közös nyelv és közös indulatok.

Közös érdeklődés, együttérzés, büszkeség.

Közös vágy és közös hit, hogy feltámadunk.

Hogy lesz még magyar ökölvívás.

Nem is akármilyen.

Lesz még a múltunkhoz méltó jövőnk.

Mi meg majd szurkolunk.

KÉPMELLÉKLET

A kubai Ramos, a moszkvai olimpia sztárja

Ezután az történt, hogy a fiatal Rózsa András (baloldalt) megfordult és gyorsan megnyerte a magyar bajnokságot

Két országos bajnok: Ferstek fent, Jakab József lent.

**Orbán Sándor nem szerette
a hosszú mérkőzéseket.
Inkább kiütötte ellenfelét,
mint például most is.
Talán e szokásáért nyert
Európa-bajnoki bronzérmet**

Felkel?
Nem kel fel?
Sokáig
nem lehet
így maradni!

Múlnak az évek, változnak a szerepek, Papp Laci az Európa-bajnok Badari Tibornak magyaráz...

Badari
— már edzőként —
Danyi Jenőnek

**Ez még
egy régebbi kép,
s nem akármilyen
ütés**

A fényképezőgép lenszéje egyre közelít Kajdi János arcára. Hogy mit olvasnak le az olimpiai ezüstérmes, kétszeres Európa-bajnok arcáról? Jaj, az ellenfeleknek

Az olimpiai aranyérmes, kétszeres Európa-bajnok Gedó György átváltozásai. A várakozás pillanatai ...

Szembe babám, ha szeretsz...

A csatában...

**A jutalom a dobogó tetején. Aki átadja az érmet
Avery Brundage, a NOB volt elnöke**

Orbán Lacit nem lehet megütni, még a müncheni olimpia döntőjében sem. Szczepanski rekordot javított, mert egyszer sem érte el. Talán ezt a rekordot méltányolták a pontozók, amikor a lengyelt hozták ki győztesnek. Lehet, hogy nem ide tartozik, de a Nemzetközi Ökölvívó Szövetség alelnöke is lengyel volt...

**Ráismernek? Orbán Laci az évek során egy kicsit megváltozott . . .
A szorító másik oldaláról most éppen tanácsot ad Soltésznek**

**Ez még csak játék; két népszerű országos bajnokunk, Edöcs István
és Tóth Imre cicázik. Egyszer meg is ütköztek: a kedvenc, Edöcs
ott is játszott, Tóth Imre viszont győzött**

Lévai mind az öt pontozó szerint mindvégig vezetett. Sajnos rosszul tűrte Stevenson mélyütéseit. A közönség is ...

Mindjárt repül a törülköző

Szemek

Kesztyűk

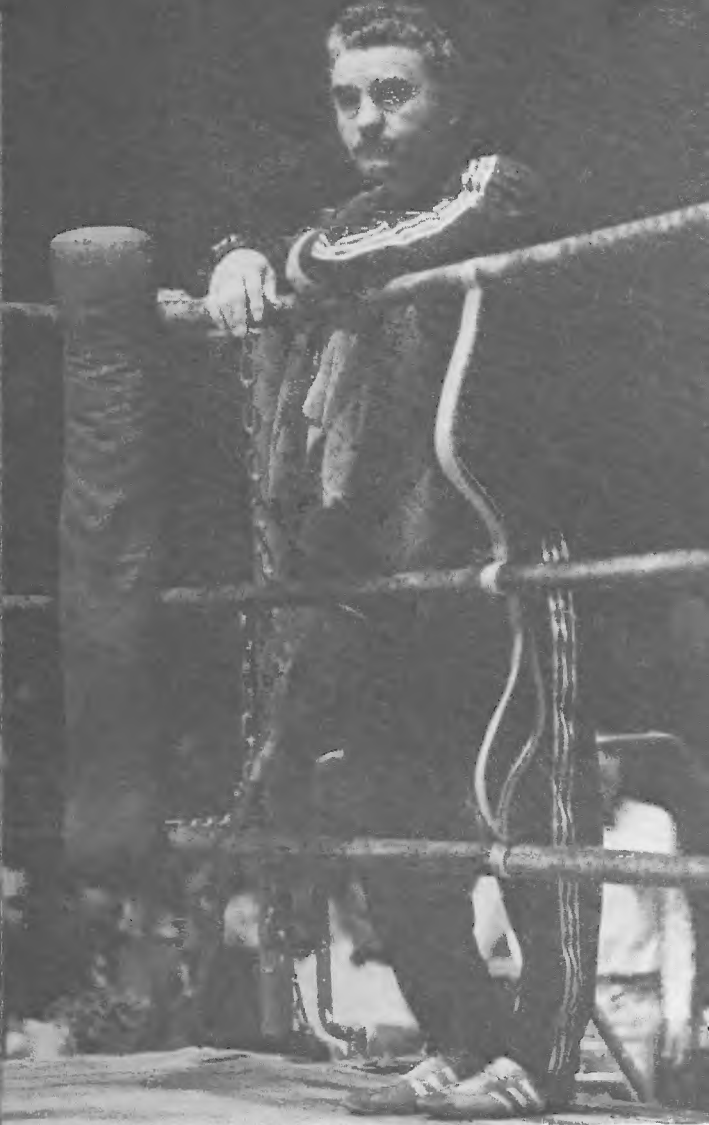
Az ember néha téved. Nem arra van az ellenfél!

**Papp Laci egyik profi mérkőzése előtt. Nem látszik idegesnek.
Nincs is rá oka: egyetlen professzionista mérkőzésén sem kapott ki**

**Ádler Zsigmond és Papp László, akkor még mint sziámi ikrek.
Azóta ... Bár ki lát a jövőbe?**

A háromszoros olimpiai bajnok — egyedül és gondterhelten

Vajon bokszolónak vagy magasugrónak jobb?

A nagyérdemű. A kalapos úr középen Kabos Laci

36,— Ft

